השורר בביתו.

חזון־שעשועים בשלש מערכות.

מאת

י. ח. טביוב:

ספר ראשון.

הוצאת „תושיה".

פיעטרקוב. תר"ס.

בדפוס שלמה בעלכאטאווסקי.

ГАСОРЕРЪ БЕВЕСОЙ.

т. е.

Властвующій въ своемъ домѣ.

Комедія въ 3-хъ дѣйствіяхъ.

И. ТАВЬЕВА.

Книга 1-ая.

Изданіе „ТУШІЯ".

ПЕТРОКОВЪ. 1900.

Типографія Ш. Белхатовскаго.

Дозволено Цензурою
Варшава 15 Февраля 1900 г.

הנפשות:

מְרָרִי, סוחר, קָרוב לחמשים שנה.

אֲבִיגַיִל, אשתו, כבת מ"ה שנה.

הֲדַסָּה, בתם, כבת עשרים שנה.

יוֹרָם, מלוה, כבן חמשים שנה.

עֲתַלְיָה, אשתו, קרובה לחמשים שנה.

אִיזֶבֶל, בתם, למעלה מעשרים שנה.

אָסָא, רופא, למעלה מחמשים שנה.

יְדִידְיָה, קנדידט לתורת המשפטים, כבן כ"ו שנה.

כָּלוּב, סטודנט, כבן כ"ז שנה.

מַעֲשֵׂיָה, כבן כ"ט שנה.

מערכה ראשונה.

בבית יורם. חדר מואר יָפה, פתוח אל אולם גדול ההומה מאדם.

מחזה ראשון.

מררי ואסא.

אסא.

ומה שלומך עתה, ידידי? ימים רבים לא ראיתיך.

מררי.

מה שלומי? אני חי, תהלה לאל. היש לי פנאי לדאג לבריאותי? העסקים, העסקים מטרידים אותי מאז, ומה גם בצוק העתים האלה.

אסא.

גם אתה מתאונן על צוק העתים? ואני יודע אנשים רבים המקנאים בך.

מררי.

מה יש לקנא בי? אני חי, תהלה לאל. אבל הלזה יִקָרא חיים? הן עבודת פֶּרֶךְ אני עובד. בביתי לא ישכנו רגלי;

רוב ימי השנה אני מְעֻנה בדרך כחי, בלי חָשך מוטל עלי לנסוע ולנסוע. זה אך שבעה ימים שַבתי מדרכי, ועוד הלילה, בעוד שעה, אני נוסע מזה בדרך רחוקה, ומהחג אלך ישר אל בית הנתיבות.

אסא.

צר לי עליך, ידידי. הנך מטופל בעסקים יותר מִדַי! אולי יותר מכפי כחך, ובכל אופן יותר מכפי צרכיך. הן רק בת אחת לך –

מררי.

תחִי ותאריך ימים! – אבל מה אעשה בלי עסקים? אדם לעמל יולד. או האם אעשה כיורם אשר הניח את כל עסקיו ויהי למלוה והולך בטל?! לנו היהודים יש רק שני דרכים בחיים: מסחר או הלואה – ואני אוחז בדרך הראשון.

אסא.

ובזה צדקת; כי ההלואה הפרטית היא סוף כל סוף עסק לא מהודר –

מררי.

עסק לא מהודר! עסק הוא עסק. כל עסק הוא מהודר, אם רק יתן פרי הדר, רֶוַח מהודר. אבל אני אין נפשי אל ההלואה, מפני שהיא עסק לא בטוח – ביחוד בצוק העתים האלה.

אסא.

נחדל נא מזאת, כבר נוכחנו גם שנינו, כי אף שלמדנו יחד שנים רבות ב„חדר" אחד, בכל זאת איננו עוד התמימי

דעים בענינים רבים; כי דרכינו התרחקו מאד אחרי צאתנו מ„החדר": אתה הלכת בדרך הישנה ואני בחרתי בדרך החדשה. אבל ברית רֵעותנו לא הופרה בשנוי דעותינו. ומאהבתי שאהבתי אותך ואת ביתך, אני אומר לך: הוֵה ממעט בעסקים מטרידים, המשביעים אותך נדודי הגוף ופזור הנפש, והמשכיחים אותך את נעימות חיי המשפחה.

מ ר ר י.

משפחתי? בזאת אני מאֻשר מאד, תהלה לאל. אשתי שתחיה, היא אשה כשֵרה באמת העושָה תמיד רצון בעלה, ובתי שתחיה – הן אין כמוה בכל הארץ!

א ס א.

מי כמוני יודע את ערך משפחתך היקרה! אבל נפלאת היא בעיני, מאין תדע אתה את ערכן? הן אורֵח יקר־המציאות אתה בביתך, גֵר הנוטה ללון פעמים אחדות בשנה; כי עסקיך ומעשיך ירחיקוך מִנְוֵךְ הנחמד. לכן אני אומר לך: שובה נא למנוחתך, הָשֵב לאשתך את בעלה, ולבתך – את אביה.

מ ר ר י.

הנך מדַבר באמת כאלו היו אשתי ובתי, שתחיינה, אמללות. חס ושלום, מה זה עולה על דעתך! מה זה אשיב להן? כלום חסר להן דבר? למי אני עמל אם לא בעדן? אני אוהב אותן והן אוהבות אותי כחק לישראל. יוכל היות כי ה„חדשים" אוהבים את משפחתם באופן אחר, -- אבל הלא ידעת כי בדרך החדשים לא אלך, וגם אשתי ובתי שתחיינה אינן באשת יורם ובתו.

א ס א.

אבל גם לאשתך ולבתך יש מאויים שאינך חש ומרגיש

כלל, יען כי רחוק אתה מהן תמיד, יען כי אין לך פנאי ללמוד לדעתן. ראה, למשל, הנה אשתך ובתך באו אתך אל חג „הבר־מצוה" בבית הזה; כל הנערות שמחות ועליזות, יוצאות במחול עם הבחורים, ואמותיהן שמחות בשמחתן. רק בתך לבדה יושבת כאבלה בין השמחות, כי אסרת לה לחול עם בחורים. ועל זה דוה גם לב אשתך, המצטערת מאד כי מנעת מבתך את העונג הראוי לתת לה.

מררי.

צרה גדולה! – לא, אני לא אתן לבתי לרקד עם ריקים ופוחזים. אני שורר בביתי. ובכל זאת יהי לבך סמוך ובטוח כי אמצא לה חתן יקר ונחמד. נחכה ונראה מי תנשא לאיש קודם: האם בתי הפרושה או בת יורם הפרוצה. תהלה לאל, אני אדון בביתי, ורצוני הוא רצון אשתי ובתי שתחיינה. אולי אין זה לפי רוח „החדשים", – אבל ה׳ ישמרני מהיות כיורם הירא פשוט את אשתו ואת בתו. אני אוהב את משפחתי, אבל אני האדון. „והוא ימשל" נאמר בתורתנו הישנה. (יורם בא מהאולם).

מחזה שני.

הקודמים ויורם.

יורם.

איפה נסתרתם, ידידי? אשתי צותה לערוך את שלחן הקלפים בעד הקרואים המוצאים חפץ במשחק, ותשלחני לשאלך, ידידי הרופא, אולי תכון גם ידך עם המשחקים. – ואתה ידידי, מררי, במה נוכל לשמח אותך?

מררי (מסתכל בשעונו).

אני נוסע בדרך רחוקה, בעוד חצי השעה – עסק נחוץ –

יורם.

צר לי מאד. אשתי תצטער על זאת מאד.

מררי.

מה זה יֵצַר להם? הן אני לא אצלח לא למחולות ולא למשחק הקלפים. (אל אסא) הגדלתם לעשות, אתם ה„חדשים"! גם חג בר מצוה יוחג כיום במחולות ובמשחקי קלפים. זהו חג יהודי!

אסא.

מדוע לא? כל חג נעשה לשם תענוג ושמחה והמחולות היו תמיד העיקר בחגי ישראל כאשר יעיד השם חג; כי „חגג" פירושו רְקוד במחולות. בספר שופטים נזכר „חג ה' בשִׁלוֹ" אשר בו „יָצאו בנות שילו לחול במחולות"; ובמשנה נאמר כי גם ביום הכפורים היו בנות ישראל יוצאות לָחול בכרמים.

מררי.

את תלמודך עוד לא שכחת – אבל רק את הענינים הנאותים לדֵעות „החדשים".

יורם (אל מררי).

אולי תמצא חפץ בחזיון אשר יוצג עוד מעט בחגנו. גם התמונות חיות הֶעָרכנה לתענוג הקרואים. אָה, אשתי ובתי יודעות לעשות הכל בטוב טעם!

מררי.

גם חזיון ותמונות חיות בחג בר מצוה? ומה הוא החזיון ומה הן התמונות?

יורם.

בבירור אינני יודע גם אני את תֹכן החזיון וההתמונות, כי אשתי ובתי לא הגידו לי דבר. ואולם אלי דבר יְגֻנב כי החזיון סובב על מעשה משונה: מעשה בתפוחים, בבת־מלכה, בגזלן ובבעל מקנא –

אסא.

אַה, מעשה „הילֶנה היפה". זה באמת חזיון הגון ונאה לחג בר מצוה.

יורם.

ובתמונות החיות יש ג"כ בן־מלך ובת־מלכה: היא יְשנה ימים רבים ואחרי כן חָיתה או מתה בנשיקה.

אסא.

אַהַא, מעשה דאָרנראֶסכֶעֶן! גם זה ענין נאה ויאה מאד לחג בר מצוה.

מררי (זורק).

טְפוּ! האם מערת פריצים היה ביתך, יורם? הן איש יהודי אתה, יהודי פשוט, ואיך לא תבוש לעשות שערוריות באלה בביתך – ומה גם בחג קדוש, בחג בר מצוה!

יורם.

אני? אשתי ובתי עושות זאת – והן משכילות מאד ויודעות

מה הן עושות. והסטודנט כלוב נִהלן בעצתו–

אסא.

מי הוא זה הסטודנט כלוב? אשתך הציגתהו לפני, אבל אינני יודע מה טיבו.

יורם.

גם אני אינני יודע אותו. אבל אשתי ובתי התוַדעו אתו במשתה מחולות בבית אליפז, ומאז הן קוראות אותו תמיד אל כל חג ומשתה בביתנו. הן מהללות מאד את כשרונותיו החברתיים: הוא מחולל נפלא ובקי בעריכת חזיונות ותמונות.

מררי (לנפשו).

אשתו! בתו! הוי סמרטוט. (אל אסא) מי הוא כלוב? שאַל את בתי והגדך: פעם אחת ראַתהו בבית קרמיאל, ובכל פעם אשר יעל זכרונו על לבה, יִמָלא שחוק פיה. שוטה גמור הוא, וגם ריק ופוחז. מעיר אשדות הוא, ואביו עשיר מאד.
(איזבל וכלוב באים מהאולם).

מחזה שלישי.

הקודמים, איזבל וכלוב.

איזבל (אל יורם).

אבי, אותך אני מבקשת, כי כבר שאלה אמי לך –

יורם.

אני הולך, אני הולך (שב בחפזון אל האולם).

איזבל (ברמזה על כלוב).

האדונים מכירים זה את זה?

אסא.

אמך הכבודה כבר הציגתני לפני האדון כלוב. (מציג את כלוב לפני מררי) האדון מררי, – הסטודנט כלוב.

כלוב.

הֶה? זה אבי העלמה הנחמדה הדסה? אנא, ארוני, פְּתַח נא את בתך הכבודה לָחול אתי – חי נפשי כי אינני מחולל גרוע, הֶה? אבל היא ממאנת –

מררי.

אל נכון יש סבה למאונה –

כלוב.

הֶה? סבה? אמנם הֻגד לי כי בתך הכבודה איננה מחוללת

כלל – אבל אִתי! עד עתה לא השיבה כל עלמה את פני. (אל איזבל) האף אין זאת, עלמה כבודה? הֶה?

איזבל.

הארדון מררי הוא יהודי אדוק, והוא צוה על בתו לבל תצא במחול עם גברים –

כלוב.

הֶה? יהודי ארתדכסי? אבל שמעתי כי „החסידים" אוסרים לבנותיהם לחול רק עם בני ישראל, ועִם ה„גוים" הם מתירים. אָה, אני יודע אניקדָטות יפות בענין זה, עוד מעט אסַפּר לך, עלמה כבודה. והן פּנַי אינם דומים כלל לפני איש יהודי, הֶה? ובכן מותר גם לבת חסיד לָחול אתי, הֶה? זה חדוד יפה – האף אין זאת, עלמה כבודה? – אָה, כל רואַי אומרים לי כי אין טפוסי דומה כלל לטפום היהודים. האף אין זאת, אדוני הרופא, הֶה?

אסא.

בטפשותך – רציתי לאמר בטפוסך הנך באמת חזון לא נפרץ בין היהודים.

איזבל (אל כלוב).

נמהר לשוב אל האולם, כי כרגע יָחֵל המחול השלישי (יוצאה שלובת זרוע עם כלוב).

מררי.

אלה צעיריך ה„חדשים". שמַח בהם!

אסא.

אין מביאים ראיה מן השוטים. בוא ואַראך צעירים „חדשים" אשר בהם יוכל ישראל להתפאר. אבל לָמה לי להרחיק עדותי? הנה בתך גם היא עלמה נאורה ומשכלת, ובכל זאת מה גדולה אהבתה לעמה ולמולדתה! חי נפשי כי יהדותה גדולה כִּמְשֶׁלְּךָ: אתה ארוק בחיצוניותה של היהדות, והיא ארוקה ודבֵקה בפנימיותה.

מרדי (בנחת רוח).

בתי שתחיה היא בודאי בת ישראל כשֵׁרה, בכל השכלתה. אבל זאת לה, יען כי אני האדון בביתי ולא סמרטוט כיורם.

אסא.

לא, ידידי, לא אדנותך הקשה עשתה את בתך לעִבריה לאומית אמתית, כי אם דעתה הרחבה ואִמה טובת הַשֵׂכל. אתה לא חִנכת את בתך, כי אתה, במחִלה מכבודך, אינך יודע כלל מה הוא חנוך. אתה ידעת רק לאסור את זאת ולאסור את זאת. ובאזהרות ובאִסורים קשים לא נחַבב את לאומִיותנו ותורתנו על לב בנינו „החדשים"; ובתך היא גם היא מן „החדשים" – לשוא תעמיד עלַי פנים זועפים, אבל כן הוא: מן „החדשים" היא בעל כרחך, כי היא נולדה בעת החדשה ובאויר המשכיל של כרך גדול. אבל לאָשרה לא היה לך פנאי לעסוק בחִנוכה, ואשתך החכמה היא לבדה פִתחה וטִפחה את לבה ואת רוחה, והיא, בעזרת מורים נבונים אשר בָּררה בעין יפה ובבינה יתֵרה –

מרדי.

מורים בחרתי אני לבתי – אני שורר בביתי –

אסא.

– בעזרת מורים נבונים, הרחיבה גם את דעתה של הדסה ותעורר את שִׂכלה לחקור לתכליתו של כל דבר, ולא להוציא משפט עפ"י חיצוניותו היפָה או המכוערה.

מררי.

למה לי רוב מחקריך? הלא זאת תורת חכמינו: אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו. וכזאת הוריתי אני את בתי. אבל אתם החדשים הולכים רק אחרי החיצוניות היפה, ותוככם נחר. מחולות, תיאטראות וכל תענוגות בשרים – ולנפש אין דואג.

אסא.

לא, ידידי. אתה אינך יודע כלל את „החדשים". אתה יודע רק „חדשים" ממין כלוב ואיזבל שהִתְעַשרו מִפְּסֹלת ההשכלה. ואולם המחולות והתיאטראות וכל התענוגים לא יזיקו גם לנפש: צריך רק לדעת לְעַוֵת דבר, והנפש היפה תדע להשתמש בהם במִדָּה ובשעת הכשר. רק טפשים וסרי־טעם ימצאו חפץ במחזות ממעשה „הילנה היפה", ומה גם להציגו בחג בר מצוה.

מררי.

ולכן אני ממהר ללכת לקרא לאשתי ולבתי לצאת מזה, לבל תחזינה עיניהן את המחזות והתמונות המנוולות. אני שורר בביתי (שב אל האולם).

מחזה רביעי.

אסא; אחרי כן עתליה וידידיה.

אסא.

הנני משחית דברי על אזן לא שומעת. ארתדכם יבש במררי לא יבין עד עולם כי רק בלב משכילים אמתים תנוח אהבה וכבוד לַיהדות האמתית ולאומיותנו. ואולם אין לכחד כי משכילים כמשכילי בית יורם עלולים באמת להשניא את ההשכלה, לא רק על הארתדכסים. (יושב על המרבד בירכתי החדר. עתליה וידידיה באים מהאולם ואינם רואים את אסא).

עתליה.

מרוע זה בוששת לבוא, ארוני הקנדידט? אבל עוד לא העברת המועד. השעשועים העקריים עוד לא הוחלה. עוד יבאו מַחזות ותמונות חיות: בתי תופיע בתור הילנה היפה — אנחנו מחַכים רק עד אשר ילכו להם הקרואים הארתדכסים. הם לא יבינו עד מה בעניני השכלה כאלה, ועוד ידרשו אותם לגנאי.

ידידיה.

צר לי מאד, גבירתי, אבל גם אני אינני מסכים להעלות את הילנה היפה מקִברה ולפָאר בה חג בר מצוה.

עתליה.

באמת אגיד לך, כי אני ובתי לא חפצנו כלל לָחֹג חג בר מצוה. הן לא חסידים אנחנו! ורק כאשר נודע לנו כי גם האריסטקרטים בחוץ לארץ אינם נמנעים לחֹג חג כזה, גמרנו

גם אנחנו לעשות במתכונתם. אבל הן צריך לתת תבלין של ההשכלה ואריסטקרטיה בחג כזה, לבל תִּבלט יהדותו יותר מִדַּי. (אסא נגש) אַה, הנה אדוננו הרופא. יחַוֶּה הוא לנו דעתו בענין זה. הרופא אסא, – האדון ידידיה, קנדידט לחכמת המשפטים.

אסא (אל ידידיה).

עתה הַכַּרוּתִיך. הלא התראינו לפנים בבית מררי? העוד תזכרני?

ידידיה.

זֵכר איש כמוך לא ימוש מלב.

אסא.

עוד אשוב לשיח אתך. וכעת עלי לשבת על כסא דין ולחרוץ משפט בדבר השאלה אשר עָרכה הגבירה הכבודה לפָני. גבירתי, כל דבר טוב ויפה בעתו. „הילנה היפה" היא באמת חזיון מלַבב מאד, ובתך הנחמדה בודאי תפליא לעשות בו – אבל בחג בר מצוה אין מקום לענינים כאלה. אני יועץ אותך, גבירתי, לדחות את עריכת המחזות והתמונות לנשף אחר. הן בבית נאור כביתך יֵעָרכו נשפי חשק לעתים לא רחוקות.

עתליה.

בכל חדש וחדש, כמשפט כל האריסטקרטים גם בחוץ לארץ. ומלבד זאת נָחֹג בשבוע הבא את יום הֻלדת בִּתנו –

אסא.

אם כן הכל טוב ויפה עד מאד! את המחזות והתמונות נדחה לחג יום הֻלדת בתך, כי אז תהי שעת הכשר.

ידידיה.

סלח לי, ארוני הרופא, אם אבוא לחַזק את דבריך בטעם נכבד. במשך השנה שעברה, מעת שהשלמתי חֹק למודי באוניברסיטה פה, הרביתי לנסוע במדינות חוץ לארצנו, ואלמד שם לדעת את דרכי החיים של אחינו הנאורים, האריסטקרטים. ואראה והנה בחגי יום הֻלדת נוהגים להעמיד חזיונות ולערוך תמונות חיות; ואולם בחג בר מצוה מסתפקים רק בנאומים מענינא דיומא. ואם יחוג איש חג בר מצוה בחזיונות ותמונות, ילעגו לו בעולמות העֶליונים כעל אדם שאינו יודע חקות המודה העליונה. ואמנם לא אתפלא כי בבֵית נאור ומנומס כביתך, גבירתי, אינם יודעים עדיין את החֹק הזה המקובל בבתי האריסטקרטים בחו"ל - הן חג בר מצוה הוא חג יקַר המציאות, פעם אחת בחיים, ועד עתה עוד לא נזדמן לך. ואולם עתה בהִוָּדע לך הדבר, היִי נא אַת, גבירתי, הראשונה להנהיג את המנהג האריסטקרטי הזה בעיר הזאת, ממֵּךְ יראו וכן יעשׂו כל הבתים הנאורים, כי ביתך הוא להם תמיד למופת.

אסא (לנפשו).

שועל ערום הוא הצעיר המְתֻמָּם הזה, והוא יודע לתפוש את הבריות ב„חולשותיהם".

עתליה.

אכן צר לי מאר כי לא קִדַמת לבא לעירנו. לולא זאת הייתי נמלך בך בדבר החג. בענינים כאלה צריך תמיד לקחת עצה מפי אנשים הבאים מחו"ל. אך כמובן עלי לעשות כחקות המודה של האריסטקרטים. ובכן אין דרך אחרת בלתי אם לִדחות את החזיון והתמונות לִיום הֻלדת בתי - אף כי כבר נעשו כל ההכנות.

אסא.

ההכנות לא תפסולנה בלינה. הילנה היפה, זאת אומרת איזבל היפה, לא תִמָּאס גם לאחרי שבוע. לכל היותר יש לחוש פן ירקבו התפוחים - אבל לאבדה זו יש תמורה.

ידידיה.

ואני מומחה קצת בעריכת חזיונות, והנני נכון להיות לעזר לבתך. אולי אמצא מה לְתקון ולהיטיב (איזבל וכלוב באים).

מחזה חמישי.

הקודמים, איזבל וכלוב.

איזבל (אל עתליה).

אמי, אנחנו חפצים להחל בעריכת החזיון; הן הקרואים הארתדכסים הולכים ומתפטרים. (רואה את ידידיה) האח, הנה גם ארוננו הקנדידט: שמעתי כי מבַקר קשה אתה, אבל אקוה כי תשפוט את פעולותינו במדת הרחמים. כי מי ידרוש מדִילֶטַנטים מה שדורשים ממשחקים מלומדים על במת החזיון?!

ידידיה.

חלילה לי מזאת! עלמות יפות עומדות תמיד למעלה מכל בקרת.

אסא (לנפשו).

גם הפעם קָלע אל המטרה: יָפיה זו „חלישותתה" של איזבל.

עתליה.

בתי, חדשות נעשו; בואי ואודיעך הכל (הולכת עם איזבל לירכתי החדר והן מתלחשות).

כלוב.

הֶה? הלא זה ידידיה? האם לא תכירני? כמה פעמים צחקת על האניקדטות היפות אשר סִפרתי בקהל חברינו? הֶה?

ידידיה.

אמנם הכרתיך, אף כי שֻׁנית לא מעט. שפמך עשוי עתה בטעם המלך האשכנזי, תחת אשר בימי היה מסולסל בטעם הפולני. גם הצלחת לרכוש לך קרחת הגונה מעת הפרדי ממך, ומה יש תחת הקרחת?

אסא.

ריקניות איומה!

כלוב.

הֶה? הלא ידעת כי אינני נזיר כמוך. הן לא אמרר את חיי בלמודים יבשים. היש לי צרך בלמודים? בן יחיד אני ו„הזקן" עשיר. הֶה? הוא שולח כסף ככל אשר אדרוש, ואם לא ישלח – יש מלוים. הֶה? ועלמות יפות יש בעיר הזאת – אני אומר לכם: יפות! והן קורעות אותי פשוט כדג: זו מושכה לכאן וזו לכאן, כי מחולל מהֻלל אני. ויש אומרות כי גם טפוסי מלבב. הֶה? בשבוע הזה השתתפתי בחמשה נשפי חשק. התבינו? האין זאת גבורה?! ובשבוע הבא (מוציא פנקס מהיקו וקורא): ביום א' משתה במחולות בבית אליפז, ביום ב' נשף חשק לטובת הסטודנטים, יום ג'—פנוי עדיין, ביום ד' חג־מַסֵּכות בבית קדמיאל, ביום ה' יום הולדת איזבל –

ידידיה.

הנך באמת אחד מגבורי ישראל. (אל אסא) עוד לא אבדה תקותנו, אם יש לנו בעלי־כח־הסבל כאלה.

כלוב.

הנני לספר לכם אניקדוטה יפה בענין זה. זה עתה ספרתיה באזני הדסה היפה – זאת אומרת חפצתי לספר לה, אבל אביה החסיד הזועף לא נתנני לדבר –

ידידיה (לנפשו).

גם הדסה בזה? ואני עוד לא ראיתיה! הראתה אותי? (אל אסא) גם מררי וביתו באו אל החג הזה? –

אסא.

ועוד מעט ילכו מזה, או כבר הלכו מזה, כי מררי נוסע עוד הלילה בדרך רחוקה, לרגלי מסחרו, כנהוג.

ידידיה.

הוא לא שנה אפוא כלל. ו – ואשתו ובתו? (לנפשו) לרוץ לראותה עתה לא יתכן, פן אעורר חשד.

אסא.

גם הן לא שנו. תלמידתך לא נטתה מהדרך הטוב אשר הורית לה.

כלוב.

הה? תלמידתך? אה, ידעתי כי בהיותך סטודנט נתת לה לקח – אינני יודע באיזו חכמה, אבל בודאי לא בחכמת המחול, כי היא לא תחול עם גברים. זה חדוד יפה, הלא? –

אֱמָר נא, ידידיה, מה לִמַּדת את הדסה הנחמדה?

ידידיה (כשקוע במחשבות).

אני לִמַּדתי אותה לאהוב את עַמה–

כלוב.

הַהַהַ! זה למוד משונה של סטודנט לעלמה יפה. לוּ הייתי אני מורה לה, אזי למדתיה גם אני לאהוב–אבל לא את העם. זה חדוד יפה, האף אין זאת?

ידידיה (מתעורר).

הדסה איננה כאחת העלמות מבנות חֲברתך, אינני מַרשה לך לדַבר בה בקלות ראֹש! (לנפשו) האם לא הרחקתי ללכת בהתעוררותי זו?

אסא (לנפשו).

הם... כנראה, גם כלוב השוטה קלע הפעם אל המטרה וַיִּגע ב„חולשת" ידידיה. אני מצדי מסכים בכל לב לזווג נאה כזה. (אל כלוב) חדודיך שנונים באמת, אבל גם אני אבקשך לבל תתלוצץ בהדסה, כי נכבדה היא בעיני מאד, וגם קרובה היא לי. (אל ידידיה) הנך רואה, כי סוף כל סוף גם כלוב הוא איש יהודי, למרות טפוסו האשכנזי. כי לולא זאת אזי היתה לו הרשות, וגם החובה, להועידך לַקְרָב, כמנהג סטודנטים, בגלל האִסור אשר אסרת עליו–

ידידיה (אל אסא).

אָה, אני יודע את כלוב, כל כחו רק ברגליו, וידיו אינן מלומדות לקרב; ובכלל איננו רע־לב. (עתליה ואיזבל נגשות).

עתליה.

בתי מבטלת רצונה מפני רצונכם, אדוני.

איזבל (אל ידידיה).

זה באמת קרבן גדול מצדי. אבל בשכר זה אדרוש קרבן גם ממך, אדוני. שִׁיר נא לנו שיר, כי קולך יפה כאשר ידעתי; ואני אֲלַוֶּה את זִמרתך בפיאַנא.

ידידיה.

אני מזַמר עתה רק זמירות־ישראל, שירים לאומיים, ואינני יודע הֲיִמָּצאו אִתך תָּוֵי הזִמרה.

איזבל.

נגוני בית הכנסת? פוי, כזה לא יתכן–

ידידיה.

אני אומר שירים לאומיים. בעת האחרונה חֻברו בחו״ל שירים ישראליים יפים מאד, והם מוּשָׁרים שם בכל בתי ישראל –

עתליה.

גם בבתי הגאורים, האריסטקרטים?

ידידיה.

כן, בבתי האריסקרטים. זאת היתה עתה למודה בעולמות העליונים. (לנפשו) מַהֵר להַפריז משום דרכי שלום.

עתליה.

השמעת, בתי? עליך להשתדל ולהשיג את השירים ואת תוי הזמרה. — אכן רק בחו"ל יודעים את כל המודות!

ידידיה (לנפשו).

העוד אראה את הדסה בזה? (אל איזבל) אני אמציא לך את השירים והמנגינות, ואז אשיר בלויתך.

איזבל (לנפשה).

אַה, הוא רוצה לשיר אתי ביחידות; זה חפצי גם אני. (אל ידידיה בצחוק־חן) אני סרה למשמעתך, אדוני, בכל עת. מאיש נאור וטוב־טעם כמוך אלמד הכל ברצון.

אסא (לנפשו).

הוי, הוי, היא מתנכלת אל לבו, והיא „צרה" מסוכנה מאד — אם גם רק ביפיה. (אל ידידיה) עוד מעט והצלחת לעשות את הגבירה הכבודה ואת בתה לבנות־ציון מצֻיָנות.

כלוב (אל איזבל).

הֶה? מתי נחל את החזיון?

עתליה.

עוד מעט אגדך הכל. בוא נא אתי, וגם אַת, בתי, שובי אתי אל האולם; כי כל הקרואים נשארו בידי אביך, והוא איננו יודע מנהגי השכלה ונמוסי אריסטקרטים.

איזבל (אל ידידיה).

עוד לי לדבר אתך הרבה. המחול הבא מופנה אצלי. אם תאבה להזמינני —

כלוב.

הָה? את המחול הבא יָעדת לי—

ידידיה (אל איזבל).

אם כן אומינך אל המחול שאחריו. אבל דעי לך, עלמה כבודה, כי מחולל גרוע אני מאד, וידידנו כלוב הלא פִּנק ...תך בחריצות מְחולו. (לנפשו) כנראה, כבר הלכה לה הדסה.

כלוב.

הֶה? זה קומפלימנט הראוי לי. הנני לספר לכם אניקדוטה יפה בענין זה—

איזבל (אל ידידיה בחֵן).

לא המחול הוא העיקר, כי אם השיחה בעת המחול, (יוצאה עם עתליה וכלוב).

מחזה ששי.

אסא וידידיה.

אסא

עתה בוא נא, ידידי הצעיר, והגד לי איזה הדרך נפלת פתאם אל תוך החג הזה. בבית מררי, למצער, אין איש יודע את דבַר מציאותך בעירנו.

ידידיה.

זה שלשה ימים באתי הלום – עד כה לא היה לי פנאי לבַקר בבית מררי, כי בדבַר עסק נחוץ באתי. עסקי הזקיקַני

לקחת דברים גם עם יורם, ובהיותי בביתו קְרָאוני בדרך אגב גם אל החג – ואָבוא.

אסא (לנפשו).

תשובה מלֵאה סודות. כמעט שאני שָׁב מהשערתי הראשונה. (בקול) אביגיל ותלמידתך תשמחנה מאד, וגם תִּבָּעַתנה לא מעט לראותך בזה לפתע פתאם, אחרי עבור שנה תמימה להִפָּרדך מהן.

ידידיה (בשמחה).

האמנם? העוד הדסה – העודן זוכרות אותי?

אסא.

שנה אחת איננה מספיקה למחות זֵכר מורה טוב ורֵע נאמן, – הן גם רֵע נאמן היית לבית מררי. אף כי אחרי עזבך את עירנו לא נִכרו עוד אותות רֵעותך; כי מלבד שנים שלשה מכתבים, שקִבלו ממך בימים הראשונים להפרדך, נסתם כל חזון ממך.

ידידיה.

ימים רעים באו לי. בקשתי פרנסה, מעמד בחיים. הלא ידעת צרות נפשו של יוריסט עברי – ביחוד של יוריסט כמוני: בראשונה היה אבי עשיר מאד, כי על כן נתנני ללמד חכמת המשפטים, שהיא באמת מן המותרות האסורות – ובאחרית שנות למודי החל מצב אבי להתמוטט, כי על כן שמתי אל ההוראה פני בעודי סטודנט –

אסא.

איך אמר המשורר: „ומה שְׂשון־איש אם לא אֱסון רעהו"?!

אסונך היה לברכה להדסה, כי נתן לה מורה מצוין. וזאת תהי גם לך לנחמה, כי הוראתך עשתה פרי נחמד.

ידידיה.

אָה, תלמידתי זו המתיקה לי את מרירות עבודת ההוראה. אבל גם תלמידים אחרים היו לי – ואחרי השלימי חק למודי בהאוני־ברסיטה שבתי לביתי – והנה אבי רָשש כְּליל, והקנדידט לחכמת המשפטים היה קנדידט לרָעָב. אז חחלה מלחמת החיים – עסקים מִקריים אשר לִרגלם הרביתי לנסוע בארץ ובחו"ל. במצב כזה בוֹשתי להחליף מכתבים עם... עם בית מררי. אך עתה הוטב גורלי הרבה, ויש לי תקוה כי עוד מעט יוטב עד מאד, ומצבי יהי איתן ונכון. עתה – עתה לא אבוש עוד לראות את – את ידידַי מלפנים.

אסא (לוחץ ידו ברגש).

ידידיך מלפנים דבקו ודבֵקים בך לא בגלל נכסיך החמריים, כי אם בגלל נכסי רוחך ונפשך היפה. (אביגיל והדסה באות מהאולם) אַה, הנה ידידיך מלפנים!

מחזה שביעי.

הקודמים, אביגיל והדסה.

אביגיל (אל אסא מבלי ראות את ידידיה).

הננו באות לברכך בלילה טוב, כי הולכות אנחנו הביתה. (אסא מורה בידו על ידידיה).

הדסה (בקול עצור ובהתרגשות).

ידידיה!

ידידיה (בהתרגשות עצורה).

הדסה!

אביגיל (נגשת אל ידידיה ותוקעת לו כפה).

הלא זה ידידנו ידידיה! אורח יקר כזה לא פללתי למצא פה. הדסה! הלא תכירי את מורֵך? (ידידיה והדסה תוקעים כפם זה לזה בהתרגשות ומבוכה).

אסא.

הפגישה הפתאומית הֶעתיקה מלים מפי כֻלכם, לכן אהיה אני המליץ ביניכם. האדון הקנדידט ידידיה בא לעירנו זה שלשה ימים, ובהיותו בבית יורם בדבר עסק, נקרא אל החג – ויבא וימצא גם אותנו כלנו פה. – יותר אינני יודע גם אני –

אביגיל (אל ידידיה).

זה שלשה ימים – ורק במקרה התכבדנו לראותך?!

הדסה (אל אסא בהביטה על ידידיה).

אנא, אסא, פַּתֵּה נא את אבי להַרשות לנו להשָאר בזה עוד, כי – כי חפֵצה אני –

אסא (לנפשו).

אֲהָה, אני מבין. ה„חולשה" היא, כנראה, משני הצדדים. (אל הדסה) בודאי, בודאי – לכבוד האורח.

ידידיה (אל אביגיל).

אמנם חטאתי. אבל יען כי עסקי יזקיקני להאריך ימי שִבתי בזה, אמרתי: אחשוך נא את בקורי בבית ידידַי היקרים

למועד מופנה; כי בימים הראשונים לבואי הייתי טרוד מאד. ומחר אמרתי לבַקר בביתך, ולהַלאותכן בדברי, אותך ואת בתך הכבודה, עד שֶתָקוץ נפשכן בי; כי מחר מופנה אני מכל צד.

אביגיל.

למען הראותך כי לא תהיה לנו למעמסה, אבקש ממך להחל את בקורך תכף בזה הרגע, פה בבית זר — הן כלנו פה — ומחר יבוא המשך בקורך — בביתנו. (לנפשה) מררי לא יתעקש לשלחנו הביתה, בראותו את האורח. (מררי בא) אָה, הנה גם אישי.

מחזה שמיני.

הקודמים ומררי.

מררי.

באנה, באנה, עלי לנסוע ברגע. (אסא מַטֵהו הצדה ולוחש באזניו) ומה בכך? הסטודנט לא יתחמץ גם למחר. (נגש אל ידידיה ותוקע לו כפו) אתה היית הסטודנט המורה לבתי? כן, כן — אתה לא היית כיתר הסטודנטים הריקים והפוחזים — לולא כן לא לקחתיך למורה. — אבל אני נוסע כרגע.

ידידיה.

ה׳ יצליח דרכך. אקוה לראותך בשובך לביתך, כי אני אשהה פה שבועות אחרים.

אביגיל (אל מררי).

הידעת, אישי? אני אומרת להשאר בזה עם הדסה עוד זמן מה, לשיח מעט עם אורחנו שבא לנו בהסח הדעת. הן

לא מן הנמוס הוא לנום מפניו. ואתה הלא תוכל ללכת לברך, כי כל חפָציך כבר נשלחו אל בית הנתיבות–

הדסה (מתרפקת על אביה).

ואנחנו נשוב הביתה בלוית אסא.

אסא (אל מררי).

והחזיון והתמונות המגוולות לא יוצגו בנשף הזה, כי ידידיה החכם הצליח להשיב את עתליה ובתה ממחשבתן הסכָלה.

מררי.

כזאת עשה הסטודנט? לא יאומן כי יסופר! אכן ראיתי בו כי איננו ככל הסטודנטים, כי לולא כן לא נתַתיו לדרוך על מפתן ביתי. אם כן, אני מכיר לו טובה בשביל כך, וצריך לנהוג בו כבוד מעט. הַשָׁארנה אפוא בזה–

הדסה (חובקת את אביה).

מה רב טובך, אבי! לכן בשובך מדרכך, אשַׂמחך – אני יודעת במה!

מררי (אל הדסה בצחוק ערמה).

וברצות ה' אשמחך גם אני במתנה יפה מאד, בשובי לביתי. (נגש אל ידידיה ותוקע לו כפו) שלום לך, אני נוסע. הנך בן־חיל, אני מכיר לך תודה בגלל בִטול החזיון והתמונות (מתפטר מכלם והולך אל הפתח אשר משמאל).

ידידיה (לנפשו).

אותות ידידותו נכבדים לי מאד. לו רק יושלם חפצי בדבר המִשׂרה!

מררי (אל אביגיל, בעמדו בפתח).

עתה זכרתי כי המדובר אשר הוצע לפנינו בן עירו של ידידיה הוא; כי הן גם הוא מִבָּצרה. שאלי נא את ידידיה על אדותיו – אף שאני בעצמי אָסור, על דרך מסעי, גם אל עיר בצרה לחקור ולדרוש היטב. אבל חקירה מן הצד לא תזיק (יוצא).

אביגיל.

עתה נשיח נא מעט עם ידידנו החדש־הישן. (אל ידידיה) מהעת אשר לא ראינוך שֻׁנית לטוב – בחיצוניותך. אקוה כי שלום לך בכֹל. (בצחוק) אולי כבר בָּנִית בית בישראל?

ידידיה.

אני שומר פי המלך שלמה: הכן בחוץ מלאכתך, אחַר ובנית ביתך – ואני עודני עוסק בהכנת מלאכתי בחוץ.

הדסה (לנפשה).

המענה הזה השיב נפשי למנוחתה.

אביגיל.

אקוה כי ההכנות לבנין ביתך לא תכבַּדנה ממך ולא הַסֵחנה דעתך מבנין בֵּית־ישראל. הלא עודך עוסק בהרחבת הרעיון הלאומי? ואתה אַגִיטַטור חרוּץ ומצליח – על זאת תעיד תלמידתך.

ידידיה.

אָה, לבתך הכבודה הייתי אני רק המורה העוזר, כי מוֹרָה הראשי היתה אִמה. לי לא היה כי אם לשַׁנן לה בדבור־

פה את הלֶקח הטוב אשר נתת לה במעשיך הטובים. וממך, גבירתי, למדתי גם אני, אחרי הפרדי מזה, להרחיב את הרעיון הלאומי ע"י מעשים – אם גם במעשים משונים. אני הצבתי לי למטרה את התיהדות „עולמותינו העליונים", ולתכלית זו אני מגיש להם את הרעיון הלאומי בלבוש הָדר, בבגדים העשוים לפי המודה האחרונה. בכל מקום בואי – ואני סַבותי בערים רבות לרגלי עסקַי – אני משתדל לערוך נשפי חשק בחיצוניות יפה ונעימה, הלוקחת את לב נאורינו המזויפים מכַבדי הקליפה ורודפי התענוגים. אני מעמיד חזיונות ותמונות אשר תוכם רָצוף אהבה ליהדות, ואשר מהם נשקף הרעיון הלאומי בכל הדָרו ובכל־נחיצותו. ואני משתדל להַטות לב הבנים והבנות שבעולמות העליונים להשתתף בעריכת הנשָפים – וההשתדלות הזאת איננה עולָה לי בעמל כבֵד, כי כלם מקבלים באהבה וברצון את ההזדמנות להראות את כשרונותיהם, האמתים או המדומים, במשחקי תיאטרון, בקריאת שירים או בנִגון – או בכלל כדי להתראות –

אסא.

זאת אומרת, הנך מרַפא את מחלת נאורינו המזויפים בדרכי הרפואה ההומיאֹפַתית: הקולטורה המזויפה היתה בעוכריהם, ובאותה הקולטורה בעצמה הנך אומר להחזירם למוטב. אני, בתור רופא הגוף, הנני מתנגד מֻחלט להומיאפַתיה; אבל לרפואת הנפש אולי תועיל, ובכל אופן לא תזיק.

הדסה.

ואני חושבת כי אומנתו, זו תורת המשפטים, לִמדה את אדוננו הקנדידט לאחוֹ בדרך הזה – ואולי גם אומנות הפדגוגיה שבה עסק שנים אחדות. כי גם היוריסטים גם הפדגוגים אומרים כי צריך להוציא יקר מזולל, ולהשתמש בטבעו של האדם ובנטיותיו לתַקנו ולהיטיבו.

אביגיל.

עברי לאומי כידידנו ידידיה נשען בודאי רק על הפסוק: חנוך לנער על פי דרכו. ואולם גם אני אדמה כי בדברים לא יוָסרו נדחי־ישראל. דרשות ותוכחות לא תפעלנה על לב המתהללים בחכמתם המדומָה, האומרים: מי יורה לנו דעה? אין לאנשים כאלה אלא שעיניהם רואות. ואם טחו עיניהם מראות את האמת המָרה במחזות החיים, יראו נא אותה בחזון, בתמונות על הבָמה.

ידידיה.

דבריך נאמרים בבינה עמוקה, כדרכך מאז, גבירתי הכבודה. ואולם אני אינני מתכוין כלל להראותם קָשָה, להראותם את צרות האומה, או את קלונם ושפלותם הם. נשפי חשק כאלה יֵהָפכו להם לחרדה, ואז הלא יִשטו מעלי ומנשָפַי. להפך, אני משתדל רק לעַנג את נפשם, להראותם ע"י חיצוניות יפה את הפנימיות היפה שביהדות, את הֲדַר העבר שלנו ואת תקוותינו לעתיד; ורק ברמיזות דקות אגַלה להם את גחכנותם של המתבוללים. ברמיזות כאלה ימצא, כמובן, כל אחד מהם רק את תמונת רעהו – אבל די לנו כי יחֵלו ללעֹג למום אחרים אשר סוף כל סוף הוא גם מום שבהם. – בקצרה, אני משתדל לתת להם תענוגים מועילים ומַבריאים, לאומיות בהענוגים.

אסא.

לא למותר היה למסוך מֶסך־רפואה כזה גם לחולי ההתבוללות בעירנו –

הדסה.

כֵן, כֵן – לנשף חשק לאומי תערג נפשי. האח, מה יפה

יהיה נשף כזה! מה מאד חפצתי להשתתף בעריכתו.

אסא.

אבל הן את אינך צריכה לרפואה זו – אין זאת כי רק טובת הכלל חפצך.

הדסה.

אָה, גם טובתי אני! בעירנו הנאורה אני מוצאה רק תענוגים שאינם ישראליים, ואני חפצה להתעלם פעם בתענוגים שלנו, בחיצוניות יפה שֶׁכֻּלה עברית.

ידידיה.

חפצך ינתן לך, עלמה כבודה. הנה יש אתי חזיון קטן ברוח עברי לאומי, אשר חברתי בעודני סטודנט – אינני יכל לחשבו בין המעשים הטובים שלי – ואותו אני אומר להציג בפעם הראשונה בעיר הזאת, בנשף חשק. פה נולד ופה תהי קבורתו.

אסא.

חמדה גנוזה כזו היתה אתך, ואתה לא גלית לנו אף שמץ מֶנה בכל הימים אשר התהלכת אתנו? ! ההיתה זאת ענוה או גאוה?

ידידיה.

יותר נכון: גאוה. חשבתי את חזיוני ל„חטאת נעורים", ואירא מפני בקרת מבטלת מצרכם; כי על כן גם לא הרפסתי אותו. ואולם ברבות הימים נוכחתי, כי אינה דומה קריאה לראִיה: חזיון אשר לַקורא לא יכשר כלל, יוכל למצא חן גדול בעיני הרואה אותו על הבמה – וכן גם להפך. כי בקריאה

אנחנו דורשים תוך נכבד, מזון לשכל וללב; ובראִיה אנחנו דורשים ביחוד רק דבר שהעין נִזונה ממנו. ומחזיוני אני אמנם לא תִמָלא הנפש, אבל העין תשׂבע.

הדסה.

ואני בטוחה כי בחזיונך יהי תוכו כבָרו. – כמה נפשות משַׂחקות בו?

ידידיה.

רק ארבע נפשות: שתי נקבות ושני זכרים. את תפקידו של גִבור המחזה אני לוקח לי.

הדסה.

אמי, הרשיני נא לקחת חבל בחזיון בתור אחת הנקבות. אָה, מה מאד אשמח להשתתף בחזיון לאומי!

אביגיל.

הקשית לשאל, בתי. אני אולי הייתי מסכימה, כי גם אני בטוחה שבחזיונו של ידידנו הקנדידט אין כל דבר האסור (בצחוק) אף כי חִברו בעודו סטודנט –

ידידיה.

אָה, גבירתי, חזיוני כשר בתכלית הכשרות. מחר בבקרי בביתך אתרשה לקרוא באזניכן.

אביגיל.

כן, כן – הכל טוב ויפה – אבל אישי, אבַל–

הדסה.

אבי? איך יתנגד לדבר טוב ומועיל כזה? הוא אוסר לי רק את הדברים שאינם חביבים גם עלי כל כך – למשל, המחול – כי גם אני אינני מוצאה חפץ גדול ברקודים וכרכורים. אבל תענוג כשר שאני נכספת לו מאד, ושיש בו גם טובת הכלל – כאשר באר לנו הארון הקנדידט – ענג כזה לא ימנע אבי ממני; האף אין זאת, אמי היקרה? – הידעת, אמי? את נשף החשק נוכל לערוך לטובת חברתנו, חברת „עוזר דלים", כי קופתה ריקה וצרכיה מתרבים. אז יהי הנשף גם לטובת עניי הרוח גם לטובת עניי הממון –

אסא (אל אביגיל).

וב„הכשר" כָּפול כזה יִזכה הנשף גם בעיני מררי. ומלבד זאת הנה הנשף יוכל להֵעָרך לפני שוב מררי מדרכו. (אל ידידיה) כמה ימָשכו ימי ההכנות לנשף בכלל והבחינות לחזיונך בפרט?

ידידיה.

חזיוני קטן, כאמור; רק מערכה אחת בו. ואחרי אשר אני מקבל עלי את התפקיד הראשי, בטוח אני כי ימי הבחינה לא יארכו. לכל היותר כשני שבועות או שמונה עשר יום –

הדסה (לנפשה).

כנראה ישהה פה זמן רב. לו ידעתי בשביל מה בא ומה הוא זומם לעשות לעתיד!

אסא.

ומררי לא ישוב מדרכו אלא לאחרי שלשה שבועות, לכל המוקדם.

אביגיל.

כן הדבר. אבל הענין דורש ישוב הדעת מצדי. (אל ידידיה) כאשר תבוא אלינו מחר נתיעץ בדבר ונראה מה לעשות. (אל הדסה) בכלל אינני יודעת התצלחי למשׂחקת על הבמה? הן לא נסית בזאת –

הדסה (במבוכה קלה).

מורי הנכבד יעזר לי והוא יַנחני בעצתו. מורה להועיל הוא.

ידידיה (לנפשו).

מה נעמו לנפשי דבריה אלה. לא, לבי לא הִתְעַני! (אל אביגיל) עלמה משכלת כבתך הכבודה מוכשרת לכל, ואני אתן לה תפקיד המתאים לרוחה העברי ולחֹם הרגשתה הלאומית – ואז תצליח בודאי. כי דברים היוצאים מן הלב מצליחים בטבעיותם הפשוטה, מכל תחבֻלות התיאטרון. כמובן אקבל עלי ברצון משרת מורה, וגם מומחה אני בעריכת חזיונות (כלוב בא).

מחזה תשיעי.

אביגיל, הדסה, ידידיה, אסא וכלוב.

כלוב.

סלחנה לי, גבירות, ההִפרעתי? הֶה? אבל דבר לי אל ידידי ידידיה. (אל ידידיה ההולך לקראתו) הוי, פוחז! הלא הזמנת את איזבל למחול, והמזומנת יושבת ומחַכה לגואלה, כי כרגע יחל המחול; ואתה מתעלם בחברת הדסה היפה, כמובן בשמירה מעולה, כי הן בת חסיד היא. הֶה? –

ידידיה.

אני מבקש ממך עוד הפעם לבל תדבר בהדסה בסגנון כזה. ועתה לך נא והגד לאיזבל כי כרגע אבוא.

כלוב.

אני הולך – רק אל תאחר. אני יודע אניקדוטה יפה בענין זה –

ידידיה.

את האניקדוטה תספר לי אחרי כן; ועתה לך נא ואני אבוא אחריך כרגע (שב אל המסובים).

כלוב (לנפשו).

חלילה לי מגגוע בנחלתו. איש ישר אני. הדסה היא כנראה כָלה שלו, ואולי כַּלָּה שלו. זה חדוד יפה, הלא? (יוצא).

ידידיה.

כלוב בא להזכיר לי את חובתי: אני הזמנתי את איזבל למחול הבא, כחובת אורח לבת בעל הבית, ובשבתי בחברתכם שכחתי את הזמָנתי –

הדסה (לנפשה).

מדוע אסר אבי עלי לָדוּל? עתה צר לי על זה מאד.

אסא (אל ידידיה).

כן לא יֵעשה. ומה גם כי הנך עומד על הפרק לַיַחֵד את איזבל ואמה.

ידידיה (בצחוק).

וגם בחזיוני יעדתי לה תפקיד – כרגע אגיד לה זאת, ואל נכון לא תסרב.

הדסה.

גם איזבל תשתתף בחזיון? אָה, שכחתי כי זה דרכך בהתיהדות המתבוללים.

ידידיה.

וגם לכלוב אתן תפקיד – וכידוע לי מכבר הוא משַׂחק אמן, למרות סכלותו.

אביגיל (בקומה).

החברה תהי בלולה עד מאד בחזיונך; אבל לטובת הכלל הכֹּל מֻתר. ועתה מהר ולֵך למלא חובתך, ולנו כבר הגיע זמן ללכת הביתה.

הדסה.

אל נא, אמי! נשוב נא אל האולם ונתבונן עוד בקרואים ובמחול –

אביגיל (בצחוק).

מכיון שנסע אביך הנך נהפכת לנערה קלת הדעת. אך הפעם אעשה בקשתך – לכבוד אורחנו. (הולכת עם אסא אל האולם, ידידיה והדסה אחריהם).

הדסה (אל ידידיה, בקול שפל ומהירות).

איזה התפקיד יעדת לי בחזיונך?

ידידיה.

אַת, אַת תהי – ארושתי. (בצחוק מבוכה) כמובן, בחזיון.

הדסה (במבוכה).

אַה, בחזיון. (לנפשה) אולַי אין זה חזון שוא. –
(כלם יוצאים).

מחזה עשירי:

עתליה ויורם (באים מהפתח מימין).

עתליה.

הכבר עשית דבר לטובת ידידיה?

יורם.

צעדים אחדים כבר עשיתי. כבר דברתי עם שנים מחבֵרֵי בועד הבַּנק שלנו; ומחר אדבר עם עוד אחדים מהם. ובאספת הועד, בעוד שני שבועות, נדין על דבר יסוד הסניף בעיר בָּצרה. ואז אציע את ידידיה בתור דירקטר של הסניף. אני חושב כי אצליח –

עתליה.

אתה חושב כי תצליח? ואני רוצה, אני מצַוה עליך כי תצליח! הן אתה חבר של הועד המפקח על הבנק שלנו, ואם אתם מיסדים סניף של הבנק בעיר אחרת, מי יפקיד דירקטר על הסניף אם לא הועד! התבין?

יורם.

בודאי, בודאי. אבל–אבל הן אני אינני כל הועד.

לכל החברים יש דעה, ולנשיא הועד יש דעה גדולה משלנו.
וידידיה איננו האחד התאב למשרה השמנה הזאת –

עתליה.

מה לך ולתאבים האחרים? בידידיה חפצתי לחתן לנו, ולכן עליך להמציא לו את המשרה. השמעת? הוא איש נאור אשר התהלך גם בחו"ל עם כל האריסטקרטים והוא זווג נאה לבתנו –

יורם.

בודאי, בודאי. אבל – אבל הוא צעיר לימים, וחברי הועד מבכרים קנדידטים באים בימים למשרת דירקטר –

עתליה.

אבל את הקנדידטים הזקנים לא אבחר לחתן לבתי – השמעת?

יורם.

בודאי, בודאי. אבל – אבל הוא, כמדומה לי, עוד לא גלה כלל את חפצו – להתחתן בנו –

עתלית.

התדמה כי הוא מחוסר השכלה ונמוס כמוך? הוא איש קולטורה, מן האריסטקרטים – כמוני, והוא יודע איך להתנהג בענינים כאלה. הבוא יבא אלינו, תכף ביום הראשון, לאמר: תנו לי את בתכם!? בתחלה הוא סובב את בתנו באותות אהבה, כדרוש לפי מנהגי ההשכלה והאריסטקרטיה, ואחרי אשר יגמר הדבר עמה, יבא לבקשה מידנו. והאם הכית בסנורים? האינך רואת עד כמה כלתה נפשו לאיזבל? הוא הציע לפניה גם לשיר

אַתה ביחידות. התבין? ואִתי הוא מתהלך בכל סמני חִבה וכבוד – כיָאות לאֵם אריסטקרטית.

יורם.

בודאי, בודאי.. אבל – אבל גם לבת מרדי ולאמה הוא מראה אותות חִבה –

עתליה.

אכן הנך ריק מכל השכלה ונמוס! ראשית דבר דע לך, כי נאור אריסטקרט מתהלך עם כל הנשים בחבה ובכבוד. ומלבד זאת, הנה ידידיה בעודו סטודנט נתן לֶקח בבית מרדי שנים אחדות. ואולם רק על לב מחוסַר־השכלה כמוך תוכל לעלות מחשבה, כי ידידיה הנאור ימצא חפץ בבת חסיד, בבת מרדי הארתדכס הקַנאי. הן הדסה היא נֶחשָׁלה כל כך בקולטורה, עד כי אפילו לָחול עם גברים אסור לה – התבין?

יורם.

בודאי, בודאי. גם יתכן, כי לפיכך עוד לא דִבר אתנו על דבר השִדוך – –

עתליה.

השדוך! פוי, אל תשמיע באזני דבור המוני כזה! שדוך בא ע״י שדכן נבזה, כמנהג החסידים – אבל בתנו האריסטקרטית תִתחַתן מ א ה ב ה – השמעת?

יורם.

בודאי, בודאי. רציתי לאמר: לפיכך עוד לא דבר ידידיה אתנו על דבר אהבתו, יען כי בראשונה הוא חפץ לבַצר את מעמדו – ע״י מִשׂרַת הדִירקטר – כי הוא בוש לבוא בידים ריקות –

עתליה.

נאור אריסטקרט יודע, כמו שאומרים, לצוד שני זבובים בבת אחת. וכן גם אתה בחוסר השכלתך מחויב להבין כי לולא חָשקה נפשו בבתנו מכבר, מימי סטודנטותו, אז לא בא לבקש ממך את ההשתדלות בדבר המִשרה. התבין?

יורם.

בודאי, בודאי. ואנכי אמרתי כי הוא פָּנה בדבר הזה אלי, פשוט, יען כי אני חבר הועד.

עתליה.

הרף מהערותיך, חסר השכלה וגמום! הִתאמץ לעשות כמִצותי; השמעת? – ועתה אני שָׁבה אל קרואי (הולכה אל האולם).

מחזה אחד־עשר.

יורם; אחרי כן איזבל וידידיה.

יורם.

כמובן צָדקה אשתי, בודאי בא ידידיה רק בשביל בתי. ואני אמרתי כי בתי היא מין סחורה יקרה שידי הכל ממַשמשות בה ואין איש חפץ לקנותה. כמה צעירים סָבבו אותה בכל אותות אהבה, ועדיין לא לָקחה לאיש. לפי חשבוני יהיה ידידיה ה„נבחר" העשירי אשר בו בחרה אשתי לחתן לבתנו – ואחרית „הבחירות" הלא ראיתי. (איזבל וידידיה באים). הנה הם באים, הזווג לעתיד לבוא! כמדומה לי כי אני הייתי צריך להשתמט עתה, לבל אפריע את ההיחדותם. צר לי מאד כי לא שאלתי את אשתי איך עושים האריסטקרטים בשעה כזו.

איזבל.

אה. הנה אבי! (לנפשה) הוא מפריע תמיד.

יורם (אל ידידיה).

ההתענגת היטב במחול? בתי היא מחוללת מצוינה.

ידידיה.

על כן הייתי לה בודאי למעמסה, כי אני מחולל גרוע מאד –

איזבל.

אבל שיחותיך נעמו לי מאד, והצעתך בדבר החזיון לקחה את כל לבי. ענג גדול הוא לי להשתתף במחזה שחִברת אתה. (בזדון) אבל מדוע לא אהיה אני ארוּשתך?

יורם.

אֲהָה! היא תובעת והוא ממאן! אולי כן דרך האריסטקרטים בחו"ל. (אל בתו) מה את שואלת?

איזבל.

זה אינו נוגע לך – זה על דבר משחק תיאטרון –

יורם.

אה, על דבר משחק תיאטרון! (לנפשו) כסהמא עוד הפעם מעשה בהפוחים ובת מלכה. (בקול) אולי – אילי יש לכם לדבר עוד על דבר התיאטרון ולא תחפצו לגלות סודכם – אזי אלך לי –

ידידיה (לנפשו).

אב מן המובחר לבת עגבנית כאיזבל. (אל יורם) לא, אדוני. ואולם אני הפצתי לדבר אִתך דברים אחרים –

איזבל (לנפשה).

כל כך מהרה ידרוש את „ידי"! (בקול) אם כן אשוב אני אל האולם, כי את המחול הבא יעדתי לכלוב (יוצאה).

מחזה שנים־עשר.

יורם וידידיה.

ידידיה.

סלח לי, אדוני, אם אדבר אתך על אדות עסקים ביום שמחתך –

יורם.

אנא, אנא. עסקיך נוגעים גם לי, והם יביאו גם אותי לידי שמחה. (לנפשו) אני ירא פן אכשול בדברי, שלא כרצון אשתי.

ידידיה.

ידעתי כי רוחך נדיבה וכי תשיש להיות לעזר לאחרים; כי על כן פניתי אליך ראשונה. אל נכון כבר החלות לפעול למעני.

יורם.

אָה, הכל הולך למישרים. כבר דברתי עם חברי הועד, והם הבטיחוני לעמוד לימינך באספת הועד הבאה –

ידידיה.

ועם נשיא הועד ארבר בעצמי, כי יש לי מכתבי המלצה אליו.

יורם (לנפשו).

על זאת אשמח מאד, כי אם ישיב פניו לא תוכל אשתי לגער עלי. (בקול) אקוה כי שאלתך תנתן לך, ואז נשמח כלנו, כי גם אני וביתי מחכים לזאת בכליון עינים. (לנפשו) לעזאזל! עוד הפעם נבהלתי בפי.

ידידיה (לנפשו).

כלם מחַכים? הדבר חשוד בעיני מאד. (בקול) ידעתי כי לב בני ביתך טוב לי –

יורם.

אשתי ובתי מעריצות אותך מאד. (לנפשו) לא! אני מחויב לברוח מפניו, כי אני מסכיל לעשות בדברי יותר ויותר. (בקול) עתה עלי לשוב אל קרואי; התלך גם אתה אל האולם? כמדומה לי כי בתי חפצה להמשיך שיחתה אתך בדבר התיאטרון –

ידידיה.

כרגע אשוב אל האולם – אני חפץ לנוח מעט מעמַל המחול. אני מודה לך מראש על השתדלותך למעני.

יורם.

למה זה תודה? הן אני משתדל למען כלנו. (לנפשו) והוי, למצער, דבור הנשמע לפָנים שונות. (יוצא)

מחזה שלשה עשר.

ידידיה; אחר כן אביגיל, הדסה ואסא.

ידידיה.

הדברים הולכים ומתבררים – לא לפי רוחי: יורם ואשתו אומרים לקנות אותי במחיר ההשתדלות. מה נבזה הדבר מצדם! מצדם?! ומצדי אני? אני מתאמץ להשיג משרה הגונה, בהשתדלות יורם, למען תהי לי הצדקה לבקש לי את הדסה מאת אבותיה, כי גאותי תמנעני מגשת אל מררי בידים ריקות – ובינתים אני מביא את יורם ואשתו לידי טעות! אבל האם אני אָשֵׁם בטעותם הנלעגה? הן אני לא נתתי להם כל תואנה לטעות כזו. אני לא רמזתי להם אף רמז קל כי אני חושב „מחשבות" על בתם העגבנית. ולא פשעי ולא חטאתי הוא, אם מבלי כל נסבה מצדי החלו הם לחשוב מחשבות עלי. ואמנם זה דרך עתליה ואיזבל לארוב לנפש כל רַוָּק אשר יְקָרה להן. – ומלבד כל זאת נודע לי כי השתדלוּתו של יורם איננה שָׁוָה הרבה, ואם תנתן לי המשרה – אז לא לו אהיה חיב להודות על זאת. ואולם אם יחל יורם ואשתו לתבוע כפה, אז אמחול על שתדלנותו ואשען על יכָלתי לבדי, כי בי בעזרתי. – אָה, הנה חמדת נפשי (אביגיל, הדסה ואסא באים).

אביגיל.

הָיֵה שלום, אדוני, אנחנו הולכות הביתה –

ידידיה.

הרשיני נא, גבירתי, ללַוּתכן עד ביתך –

הדסה.

כן, כן. עוד לי לדבר עם הארון הקנדידט על ארות

נשף החשק אשר הוא זומם לערוך.

אביגיל.

על דבר הנשף ידבר מחר בבֻקרו בביתנו – כאשר אמרתי. ובהלויה אין לנו צרך, כי אסא הולך עמנו. (אל ידידיה בצחוק) ואתה, אדוני, טוב תעשה כי לא תדאג לפרט ודאגת לטובת הכלל. השאר פה, והוסיף לעבוד את עבודת ההתיהדות אשר החִלות בחג הזה, כאשר סִפר לנו אסא. הן כר נרחב לעבודתך בנשף הזה.

ידידיה.

פקודתֵך אשמור לעשות, והנני להשָאר בזה לטובת הכלל –

אסא.

ואנחנו נמהר ללכת לטובת הפרט, כי אני עיף ושומם מאד מהחג הזה. (ידידיה הולך לשַלחם עד הפתח משמאל. אביגיל ואסא יוצאים; הדסה עומדת תחתה ליד הפתח ותוקעה כפה לידידיה, והוא מגיש ידה למו פיו).

הדסה (בהשיבה את ידה).

זה לא נחוץ לטובת הכלל –

ידידיה.

אבל לטובת הפרט. – (הדסה נשמטת וממהרת לצאת) אחרי שתי שָנים של אהבה מסֻתרת, נשיקת־יד אחת – וגם היא לא הצליחה!

(המסך יורד).

מערכה שניה.

חדר בבית כררי. פתחים מימין ומשמאל ובאמצע. שלחן לכתיבה וארון־ספרים מימין. שלחן עגול. כסאות ומרבדים משמאל.

מחזה ראשון.

הדסה; אחרי כן אביגיל.

הדסה (אוחזת גליון בידה ומתהלכת).

לא פללתי כי מוכשרת אני ככה למלאכת המשחק. האמנם צדקו האומרים כי לנו היהודים יש כשרון מיוחד להתחפש? אמנם כבר נסיתי בהתחפשות, כי בשתי שנות אהבתי לידידיה הבינותי להסתיר רגשותי עמוק בלבי, עד כי לא עלה על דעת איש לחשוד אותי במה שיש בי — וגם ידידיה בעצמו לא ידע את לבי עד לפני ימים אחדים. ואיך יכלתי לגלות לו את לבי, בטרם ידעתי מה תחוש נפשו הוא? הן גם הוא התחפש בכל הימים אשר היה לי למורה. — אל יחשב לי הדבר לעון, אבל לבי יסיתני בספק: אולי לא היתה מתחבבת עלי ככה תורתו הלאומית, לולא התחבב עלי המורה בעצמו תכף בראשית ימי הוראתו. אבל למה ארשיע את נפשי? האם ידידיה עשני לעבריה לאומית? הן אמי היקרה חנכה אותי תמיד ברוח העברי האמתי. לכן נהפוך הדבר: לפיכך התחבב עלי ידידיה, יען כי לקחו התאים עם משאות נפשי מכבר, כי בו מצאתי עברי לאומי כחפצי וכמחשבותי. — אבל מה תהי אחרית אהבתנו? אני אוהבת אותו כמו שהוא, אבל אבי? היאבת

לתת אותי לאיש שאין לו אלא חכמתו, חכמה שאינה מחיָה את בעליה? אמנם לידידיה יש תקוה, אבל מי יודע התבא תקותו? – אך מה לי ולתקוותיו? הן בת יחידה אני להורים עשירים, וידידיה חרוץ ומשכיל, ובכסף אבי יכין לשנינו מעמד הגון בחיים. (אביגיל באה בפתח האמצעי). הנה אמי – עוד לא אערב לבי לגלות לה אהבתי.

אביגיל.

מה זה תדברי ככה בקול?

הדסה.

אני – אני משננת את תפקידי.

אביגיל (בצחוק).

אם תפקידך איננו שגור עדיין בפיך, אין לך עוד תקנה, כי הן מחר בערב יֵערך הנשף והחזיון.

הדסה

אבל קודם לכן תהי הבחינה האחרונה: עוד מעט יֵאָספו כלם בביתנו, ואז אוכל עוד לתקון מְעֻוָּת.

אביגיל.

הבא מכתב מאביך?

הדסה.

לא, היום לא בא מכתב. אבל הן במכתב שהגיע שלשם הגיד אבי כי בוא יבא ביום השלשי, והיום יום הראשון בשבוע.

אביגיל.

כן הדבר. ובכל זאת אני רוגזת מעט. הן אביך הסכין לכתוב אלי כמעט בכל יום. — ואולם אני הולכת עתה לשים עין על הכנת ארוחת הצהרים, כי הן כל המשתתפים בבחינה יאכלו אתנו לחם (יוצאה מימין).

מחזה שני.

הדסה; אחרי כן ידידיה.

הדסה.

למה לא אגלה את לבי לאמי היקרה? הן תמיד התהלכתי אתה כעם רעיה נאמנה, וממנה לא כסיתי דבר, כי כן חִנכה אותי. אמנם ידידיה מאן לגלות להורַי את מחשבותיו עלי בטרם יקבל את המשרה — כי הוא בוש לגשת אליהם בידים ריקות, פן יחשדוהו — פוי, מי זה יחשוד נפש יפה כמהו? אך גאות נפרזה היא מצדו. — ואם לא תנתן לו המשרה, הבגלל זאת יבא הקץ לאהבתנו? לא, אני לא אתנגדו לנסוע מזה — (ידידיה בא) הנהו!

ידידיה (ממהר אלית ואוחז בשתי ידיה).

שלום לך בת ציון, חמדת נפשי!

הדסה (מחַלצה ידיה מידיו, בצחוק).

אל נא בהתלהבות, מורי הנכבד! לבת ציון לא יאתה ידידות סואנה כזו. ואזנים לכותל, ואולי גם עינים — ועד כה אינני ארושתך אלא בחזון.

ידידיה.

אמנם כן. דמיוני הרחיק ללכת. עוד אינני יודע היַאֲמִנו גם בי דברי המושלים, כי במת החזיון היא רמז לעולם המציאות. היום הרַת עולמי, היום יחליט ועד הבנק למי תנתן משרת הדירקטר של הסניף.

הדסה.

אל נא תתרגש ככה! עולמך לא יחרב גם אם לא תבוא תקותך זו. אסור לעברי לאומי להיות קצר־רוח. גם הרעיון הלאומי מוצא מכשולים בכל פנות שאנחנו פונים; ואם בראשונה הִכָּזֵב תקוה זו או זו, האם עלינו לאמר נואש או לְהוסיף לחכות – ולפעל?

ידידיה.

צדקת, ידידת־נפשי. פתגמנו הלאומי הוא: אם יתמהמה חכה לו. וגם אני לא למעמדי החמרי אני דואג; הן זה עתה יצאתי המערכה למלחמת החיים, ואם פעם ושתים אֶנָּגֵף – עוד לא אבדה תקותי להתגבר ולנַצח. אבל דואג אני, פן – פן בהמשך ימי המלחמה יִוָּדע לי לפתע פתאם כי אין לי עוד על מה להלחם – כי אם אַת, משאת נפשי, תֹאבדי ממני – –

הדסה.

אני – אני אחכה לך עד עולם.

ידידיה (אומר לאחוז בידה, והיא נשמטת מפניו).

באהבתך בטוחה אני. אבל אבותיך לא יִתנוך לחכות בלי כל סבה.

הדסה.

אני אגיד להם את הסבה!

ידידיה (בחפזון).

אל תעשי זאת! לא אבה כי יחשוב אביך – כי יאמרו הבריות שחשקה נפשי בהון אביך–

הדסה (ברגש).

איש לא יחשוב עליך כזאת. האם חק הוא כי בת עשירים מחֻיבת להנשא דוקא לעשיר? למי כל הון אבי אם לו לבתו ול-ולבחירה?! גם בת כלבא שבוע נשאה לר׳ עקיבא, והוא היה אז רועה צאן ולא קנדידט לחכמת המשפטים.

ידידיה (בצחוק).

אמנם לר׳ עקיבא היו באחרונה עשרים וארבעה אלף תלמידים, ולי יש רק תלמידה אחת, אהובה ונעימה – אבל שקולה היא בעיני כנגד שלשים אלף. – לא, הדסה היקרה, אביך לא יתנך לאיש שחכמתו מרובה ממעותיו. וגם אם יאבה – אֵבוש אני – –

הדסה.

גם אני מֵאומת הבישנים, אבל אינני רואה כל בושה וקלון בזאת. האם מֻתר לאהוב רק בנות עניים?

ידידיה.

אמרי לי: בעל גאוה – אבל כן אנכי עמדי. ואם לא אשיג את המשרה –

הדסה.

האמת אגיד לך שאינני חפצה כלל שתשיג את המשרה – אחרי אשר שמעתי מפיך כי יורם משתדל גם הוא לטובתך.

ידידיה.

בַנתי לרֵעֵך, חמדתי. אבל אל נא יהי לך הדבר הזה לפוקה; עם יורם אינני מדבר עוד כלל בענין הזה. כל דברי היו בעת האחרונה רק עם נשיא הועד ועם אחדים מהחברים שהשפעתם גדולה באמת – אבל מי יודע? יש רבים התאבים למשרה זו. הוא אשר אמרתי: היום הרת עולמי –

הדסה.

אחת היא לי התנתן לך המשרה אם לא – אני לך ואַת לי (תוקעת לו כפה; ידידיה אומר להגישה לפיו. הדלת האמצעית נפתחת וכלוב נראה בפתח, הדסה משיבה ידה בחפזון ואומרת): ראה, הלא הזהרתיך: אזנים לכותל!

ידידיה.

ואיזה אזנים! אזני חמור (הדסה קוראה בגליון).

מחזה שלישי.

הקודמים וכלוב.

כלוב.

הֵה? הנכם עושים את הבחינה שניכם לבדכם? אַה, אַת, עלמה כבודה, מפליאה לעשות בתפקידך; זאת ראיתי תכף בבחינות הראשונות. לו הייתי אני חתָנך על הבמה, אזי הִמשַכתי את תפקידי גם במציאות. חדור יפה, הלא?

הדסה (לנפשה).

הנבואה נתנה לשוטים. (אל כלוב) אבל מי ידמה לך?

הן אתה בתפקידך מגשים את הסטודנט קל הדעת בטבעיות נפלאה. אכן משַׂחק אמן אתה.

כלוב.

יען כי תפקידי מתאים אל קלות דעתי בחיים, הֶה? אבל הידעת, ידידיה? מהעת אשר השתקעתי בחזיונך התעוררו בי מחשבות. החקירה העמוקה איננה אמנם אומנותי; אני אוהב חיים, חיים בתענוגים — והיהודים נחשבו תמיד בעיני כעם השונא את החיים, את היֹפי, את טוב הטעם. הצרמָניות הדתיות שלהם יבשות ונלעגות כל כך! אָה, אני יודע אניקדוטות יפות בענין זה, עוד מעט אספרן לכם. — אבל מה זה חפצתי לאמר לכם? הֶה? כן, כן — חזיונך, ידידיה, הראַני את היהודים במראה מלבב מאד — ביחוד היהודים הנקראים „לאומיים" בפיך. אינני חפץ לחקור לדעת את מחשבות הלאומיים, אבל — אבל אנשים ח י י ם הם, הם חפצים להנות מטוב החיים, ותענוגיהם לוקחים גם את לבי. אתם קוראים להם „תענוגים עבריים" — אבל תענוגים הם תענוגים, ובאלה חפצתי.

ידידיה (אל הדסה).

זאת היא הַתְהִלַּת ההתיהדות של נאורינו המזויפים, עפ"י השטה החרשה אשר בחרתי (אל כלוב). ראה נא, ידידי, הנה באת עד תכלית רעיון הלאומיות, למרות שנאתך למחקרים עמוקים. יפה אמרת; אנחנו הלאומיים חפצים ב ח י י ם: בחיי העם כֻּלו ובחיי האיש הפרטי. אנחנו נלחמים כנגד החפץ האוילי של „גדולינו" האומרים להמית את עממותנו ולהַבליע ולהַטמיע אותנו בעמי הארץ; ואנחנו נלחמים גם כנגד החפץ האוילי של „חשוכינו" האומרים להמית את ה א ד ם שביהודי לטובת חזוק היהדות המדומה שלהם. עָם אנחנו, עם אשר לו תכונה מיוחדת, יתרונות מיוחדים ומגרעות מיוחדות, והשקפות־חיים מיוחדות — השקפות טהורות, אבל אנושיות: לא השקפות של מלאכי מרום, כי אם של אנשים כשרים, של אנשי סדות.

לכן אנו חפצים ודורשים כי יתפתח עמָנו, כי יתפתח כל איש יהודי, לפי תכונתו הטבעית, הלאומית. אנחנו חפצים לעשות כמתוקנים שבכל עם ולקחת את הטוב שבהם, למען מלא את חסרונותינו; אבל איננו חפצים לעשות כמקולקלים שבהם ולאַבד את יתרונותינו ע"י קַבָּלַת מדות גרועות ומנהגים מקולקלים אשר שֵם „קולטורה" נקרא עליהם שלא בצדק.

כלוב.

הֶהּ? כמדומה לי שאני מבין היטב לרעך. ואף שאני בעצמי אוהב לפעמים לעשות כמקולקלים שבהם, בכ"ז חביבים לי מאד אותם העברים הלאומיים בתמונה שהֻאֲרת לפני — כי תענוגים אנושיים דורשים גם הם. ולמה לנו להתענג דוקא בחברת אחרים ובמתכונת אחרים, אחרי שיש לנו כל מכשירי התענוגים?! בנות ישראל נאות הן לכל הדעות. למה תצחקי לי, עלמה כבודה? אם הקניטיני, אֹמַר כפי הדבור הרגיל: המסובים בזה יוצאים מן הכלל. הֶהּ? חדור יפה, הלא? אבל אשובה לעניני. אני לא בקשתי תענוגות מעולם מחוץ לתחום היהודים, כי מצאתי הכל בקרב עמנו. רק זה לא כבר נואלתי לבקש קרבת אחרים: השתדלתי להיות לחבר לאגודת הסטודנטים האשכנזים. והם, הידעתם? הם השיבו פני ולא קבלוני. הֶהּ? זו נבלה, שערוריה! הן טפוסי הוא כמעט טפוס אשכנזי, הלא? ומחולל מצוין אני, וגם בַּשְּׁתִי אינני מן המִתְרפים; ובחקירות עמוקות אינם עוסקים גם הסטודנטים האשכנזים באספותיהם — הֶהּ? והם לא קבלוני! הנבלה הזאת עוררה מחשבות בלבי. עד כה לא ספרתי הדבר לאיש — כי בושתי; אבל לכם אני מספר, כי אתם יהודים לאומיים.

הדסה.

האניקדוטה הזאת איננה יפה כלל; אך יתרון גדול לה, כי היא לקוחה מן המציאות, מהחיים. אבל צר לי מאד כי

לא ספרת את הדבר בכל הבתים אשר אתה מבקר בהם, למען ישמעו ויקחו מוסר. כי הן בבתים ההם רודפים אחרי הכבוד להיות זנב לאריים.

כלוב.

הֶה? כן, כן. אני יודע אניקדוטה יפה בענין זה, אניקדוטה לא בדויה: אחד מחברַי באוניברסיטה המיר דתו, למען יקובל באגודת הסטודנטים האשכנזים, — וסוף כל סוף לא קבלוהו, באמרם: המומר גם הוא יהודי! עתה נשאר האמלל קֵרֵחַ מכאן וקֵרֵח מכאן; כי בהִוָּדע הדבר לאביו העביר נחלתו ממנו, ויחדל משלוח לו את כסף־החדש. אָה, עִם „הזקנים" אסור לצחק בענינים כאלה. הֶה?

ידידיה (אל הדסה).

לדאבון לִבֵּנו יש „זקנים" בעולמותינו העליונים המביטים בעין יפה על „צחוק" כזה (אל כלוב). עתה ידעתי מפני מה לא סִפַּרת את מִקרך הרע לחבריך ולמַכריך, כי יראת פן ייעצוך לעשות כמעשה החבר שזכרת – ואז הלא יקפוץ „הזקן" את ידו ממך.

כלוב.

אָה, איך תוכל לחשדני בזאת! אמנם קל הדעת אני, אוהב העִנוגים אני – אבל איך אגרום לאבותי צער כזה?! והאם חסר־תענוגים אני בהשארי במחנה ישראל? הֶה? לא, לא! הנני תמים דעים עמכם, העברים הלאומיים, ביחוד בדבר התענוגים העברים (אביגיל באה).

מחזה רביעי.

הקודמים ואביגיל.

אביגיל.

שלום לכם, אדוני. הנכם עוסקים בבחינה בשים לב, – בטוחה אני כי הנשף יצליח, והֶעֱשַׁרתם גם את קופת הצדקה.

הדסה.

עוד לא החִלונו את הבחינה; אבל האדונים משׂיחים בדבר רעיון הלאומיות. הידעת, אמי? האדון כלוב הולך ומִתיהד.

אביגיל.

אם ככה גדלה פעולת ידידנו הקנדידט עוד לפני עריכת הנשף העברי, מה מאד תִשגא אחריתו! צר לי מאד כי אין לי עתה פנאי לקחת חבל בשיחתכם המלבבת – עוד מעט אֶפְנה וְשבתי אליכם. ואחרי אשר הבחינה עוד לא הוחָלה, הנני קוראה לך, בתי, לעזרתי בענין ביתי. האדונים יסלחו לנו– כי צָריך לדאג גם לצרכי החֹמר (אביגיל והדסה יוצאות מימין).

מחזה חמישי.

ידידיה, כלוב.

כלוב.

טוב מאד כי נשארנו שנינו לבדנו, כי דבר נכבד לי אליך.

ידידיה.

הידעת, כלוב? הנך טעון בדיקה פן נֶחלפת באחר. כל דבריך וכל מנהגך היום הם שלא כדרכך תמיד. אתה– ודבר נכבד!

כלוב.

אל נא תצחק לי. הדבר נכבד מאד. הלא כבר הגדתי לך, כי בימים האחרונים התעוררו בי מחשבות – מחשבות שונות. לא איש דברים אני, הֶה? אינני אוהב חקירות עמוקות והקדמות ארוכות. בקצור, אני נוכחתי כי אני – אני אוהב את איזבל.

ידידיה.

זאת תהי, אל נכון, אהבתך החמש עשרה או העשרים?

כלוב.

הֶה? אני אוהב חיים, אוהב תענוגים. ולמי יאָתה קלות דעת אם לא לבני הנעורים? הֶה? אבל – לכל עת. פתאם זכרתי כי כבר מלאו לי עשרים ושמונה שנה. הלעולמים אהיה

סטודנט? הֶה? גם „הזקן" דוחק ומשַׁחֲרֵני מוסר במכתביו. לכן אמרתי: הגיע זמן להַשלים חק למודי; ואם לא אשלים — גם אז אין הצרה גדולה כל כך. הֶה? „הזקן" עשיר, ואני יחיד לאבותי. אבל את איזבל אני אוהב — באמת ובתמים.

ידידיה.

זה אות כי טעמך טוב מאד, כי באמת היא עלמה יפה.

כלוב.

הֶה? האף אין זאת? ומחוללת מצוינה היא, ובפיאנא תפליא לעשות במנגינתה. ובכלל היא נאה לי ואני לה: שנינו אוהבים חַיים, שנינו אוהבים תענוגים, ושנינו בני עשירים —

ידידיה.

זה זווג נאה באמת. ובכן, בַּקש את ידה מאבותיה ובודאי לא ימנעוה ממך, וגם אביך הלא יסכים. (לנפשו) הלואי שאהיה אני בטוח ככה בהסכמת מררי!

כלוב.

הֶה? האף אין זאת? אבל — הידעת? הדבר הוא כן: אני מתהלך בבית יורם זה כחצי השנה. איזבל ואמה הֶראו לי כל הימים אותות חבה. אולי בגלל טפוסי האשכנזי, הֶה? אבל זה שבועות אחדים, מעת אשר באת אתה הֵנה, היתה רוח אחרת אתן. הן — הן מדברות רק על ארותך וכמו סר לִבָּן מאחרי. אָה, אני יודע כי אתה לא התחרה עִמי — כי לבך נתון לאחרת, לארושתך בחזיון — אל נא תקצוף עלי! אם לא תאבה לא אגַלה סודך — אבל אותי לא תונה, הֶה? ובכן אבקש ממך להשיב לי את לב איזבל. הדבר תלוי בך, כי השפעתך עליה ועל אמה גדולה מאד. הֶה?

ידידיה (לנפשו).

זו הצעה טובה ויפה מאד. כבר באה העת להשיבן מִטָּעוּתָן. (אל כלוב) בכל לבי אעשה בקשתך, ומה גם כי הדבר נָאֶה באמת לשני הצדדים. (בצחוק) ובהיות איזבל לך לאשה תַעש גם אותה לעִבריה לאומית, כי „גרים" כמוך משתדלים בקנאה לגייר גם אחרים.

כלוב.

הֶה? הדבר הזה לא יכבד ממני, כי איזבל ואמה כבר החלו גם הן להתיַהֵד, ע"י השפעתך. למען מצוא חן בעיניך. הלא ראית כי חזיון „הילנה היפה" לא העמד גם ביום הולדת איזבל, יען כי ראו שאינו לפי רוחך. ועל זאת אמנם קצפתי מאד, כי אני מפליא לעשות בתפקידו של פַּרִים. אבל סוף כל סוף צדקת אתה, כי גם אני נוכחתי באחרונה שלא יפה לעלמה הגונה להתראות בתור „הילנה". הֶה? מותר לבחורים להתהולל כשהם בינם לבין עצמם — הן כזאת לא יאסרו „הלאומיים" — אבל בת ישראל בתור הילנה, זה אינו באמת לפי תכונתנו הלאומית. הֶה? הלא כן אמרת?

ידידיה (תוקע לו כפו).

אכן רואה אני כי לבך טהור, למרות הוללות נעוריך. שמח אני לראות כי דברי מצאו מסלות בלבבך. אני מודה לך על זה.

כלוב.

ואני מודה לך על ההבטחה שהבטחתני לעשות בקשתי בדבר אהבתי. אתה תצליח, הֶה? אתה תצליח בכל, גם ליהד את עולמותינו העליונים, כי איש נחמד אתה ודבריך מתקבלים על הלב — ביחוד על לב הנקבות, הֶה? (איזבל באה דרך הפתח האמצעי). אַה, הנה איזבל.

מחזה ששי.

הקודמים ואיזבל.

איזבל.

סלחו לי אדוני, כי אֵחרתי לבוא. אתה, אדוני הקנדידט, בודאי לא תקצוף עלי, בדעתך כי רק למענך התמהמהתי; כי שננתי על הפיאנא את המנגינה לשירך הלאומי אשר לִמדתני. אָה, השיר והמנגינה מוצאים חן בעיני. ובאיזו הַטְעָמה אתה מזמר אותו! אני חפצה ללַוּת את זמרתך בפיאנא, כאשר תשיר את השיר מחר בנשף חֻשקנו.

ידידיה (לנפשו).

ואני כבר בחרתי בהדסה למְלַוָה. אבל לטובת ההתיהדות—! (אל איזבל) בכל לבי אקבל הלויָתך, כי מנגנת מצוינה אַת, כאשר אָמַר לי ידידנו כלוב—אף שאין לסמוך על דבריו, כי הוא נוגע בדבר, כי מדי דברו בך הוא כמדבר מתוך האש—

כלוב (לנפשו).

הוא מתחיל את הדבר בחריצות. צריך לתת לו מקום להוסיף לפעול שלא בפני. (בקול) הֵה? הידעתם? אני—אני אלך אל החיט להאיץ בו להביא את מלבושי הנחוץ לתפקידי. כרגע אשוב. הן גם מלבד זאת לא נוכל להחל את הבחינה, כי הדסה עודנה עסוקה בעניני הבית. (אל ידידיה) הֵה? הלא תבין—?

איזבל (לנפשה).

כנראה מקנא ידידיה אותי בגלל כלוב. זה משוש דרכי להעיר קנאה. (אל כלוב) אבל אל תתמהמה—(כלוב יוצא).

מחזה שביעי.

ידידיה ואיזבל.

איזבל.

יודעת אני כי לב כלוב טוב לי מאד, והוא באמת בן־חיל בבחינות רבות. (לנפשה) ישמע ויוסף קנאה.

ידידיה.

כן, טוב־לב הוא באמת, גבר אשר יצלח לכל – ובכשרונותיו החברתים אין דומה לו. אין כל ספק כי הרבה לבבות יחמדוהו.

איזבל.

גם בעיני הוא מוצא חן, (בצחוק ערמה) כל זמן שלא יצליח אחר למצא חן בעיני יותר.

ידידיה (בתמימות).

למה לך להאביד תקות רבים בהיות לאל ידך לאשר את האחד?

איזבל (בהורידה ראשה כמתבוששת).

אָה, אינני רָעת הלב; ואם יש לאֵל ידי, אולי לא אמנע – אם באמת יחשוב לו האחד לאשֶׁר –

ידידיה.

אני אומר לך: הוא יאֻשַר מאד לשמוע דברי נחומים כאלה

מפיך. הוא אוהב אותך בכל לבו. אני שערתי זאת מכבר, אבל היום נודע לי הדבר בהחלט — כי זה עתה גִלה לי כלוב את כל לבו —

איזבל (לנפשה).

אַה, לא זאת היתה כַוָנתי; הנה נלכדתי במוקשי. (בקול) ואתה, אדוני, חפץ להיות שליח האהבה בין כלוב וביני? זהו מְרום אִי־הָאֲנָיוּת — ואני דמיתי כי המְּלָאכות הזאת תכבד מעט ממך —

ידידיה (לנפשו).

המתפלל על חברו הוא נענה תחלה! (בקול) אני, בתור עברי לאומי, מקיים באמת ובתמים את מצוַת תורתנו: ואהבת לרעך כמוך. מה שהייתי דורש לי, זאת אחפוץ להת לרעי. לולא היה לבִי נתון לאחרת, משכבר הימים, אזי חשבתי לי לאשר גדול להטות אלי את לב איזבל היפה והנאורה. ועכשיו שאני לא אוכל עוד לזכות לה, יען כי לבי איננו עוד ברשותי — אני חושב לי לחובת עברי לאומי להמציא את האשר הגדול הזה לרעי, אשר נפשו קשורה בנפשך.

איזבל.

המֻתָּר לשאול מי היא המאֻשרת שהצליחה לקחת לבבך? אמנם אלַי דבר יְגֻנב אל אדות תלמידתך — אבל לא אאמין לשמועות —

ידידיה.

הן לא השֵם הוא העיקר, וגם אינני יודע התְאֻשר אהובתי בי, כי יש בי חסרונות רבים, אשר ברבות הימים לא תוכל גם האהבה לכסות עליהם. ואולם אַתְ, עדינה, תהי מאֻשרת בכלוב, כי טוב לב הוא, נוח להִכָּנע — מלבד אשר בן יחיד הוא

לאיש עשיר מאד. ולַכל לראש – הוא אוהב אותך אהבה עזה.

איזבל.

את מעלותיו של כלוב ידעתי מכבר; גם אהבתו לא נכחדה ממני. ואמנם השכיל לבחור בשליח שֶקָשה להשיב פניו. (הדסה באה).

מחזה שמיני.

הקודמים והדסה:

איזבל (לנפשה).

היא צָדה את נפשו. – והן אני יפה ממנה. אך הנעשה אין להשיב – ובכלוב אין לי להתבַיֵש בַחברה.

הדסה.

אַה, שלום לך, איזבל! עתה מופנָה אני מכל עסקי, ואני נכונה לבחינה. אבל איה כלוב? לא ידעתי כי אפריע אתכם בשיחַתכם הפרטית. אני דִמיתי כי כלוב עודנו פה. אם יש עוד דברים ביניכם, הנני לסגת אחור.

איזבל (לנפשה).

היא בטוחה כל כך באהבתו, עד כי גם צל קנאה לא יָעִיב אותה. (בקול) אָה, השיחה לא היתה מלַבבת עד מאד, ואני מודָה לך כי הפסקת אותה.

ידידיה.

דִבַּרנו על אדות כלוב. הוא הלך מזה וכרגע ישוב.

הדסה.

הַהִגדת לאיזבל את דבַר המחשבות אשר התעוררו בכלוב?

איזבל (אל ידידיה).

מה? האם גִלה לך את אהבתו בפני הדסה?

ידידיה (אל איזבל, חרש).

לא! (בקול) כלוב הודיעָנו כי הרעיון הלאומי התחבב עליו מאד. (אל הדסה) אבל היָדַעַת, עלמה כבודה? גם העלמה איזבל דבֵקה ברעיוננו; היא הציעה לפני ללַוֹת בפיאנא את השיר העברי הלאומי אשר אשיר מחר בנשף החשק.

הדסה.

על זאת אשמח מאד. התיהדות איזבל תַעש רֹשם גדול בעולמותינו העליונים.

איזבל.

מדוע לא? יהדות יבֵשה וחשוכה זרה לרוחי. אבל יהדות יפה, נאורה וטובת טעם, היא דבר השוה לכל נפש (כלוב שָב).

מחזה תשיעי.

הקודמים וכלוב.

כלוב.

הֲהָ? הן לא התמהמהתי? עתה נוכל להחל את הבחינה — אך לא — לא נוכל, כי זה עתה ראיתי את הרופא אסא, והוא מבקש מכם לחכות לו, כי הוא חפץ לראות בבחינה —

הוא מבין היטב בענינים כאלה, הֶה? הוא הבטיח לבוא כרגע. (אל ידידיה) הדַּבֶּרת, הֶה?

ידידיה (אל כלוב).

כמונח בקופסא דַמיא! ועתה דע איך להתנהג – (ידידית יושב ליד הדסה ומתלחש עמה).

כלוב (אל ידידיה בלחצו את ידו).

אני מודה לך! (אל איזבל) אני שמח היום ככה, עד כי חפץ אני לחבוק את כל העולם – ואותָך ראשונה. חדוד יפה, הלא?

איזבל.

ומה הוא הדבר אשר נתן בלבך שמחה גדולה כזו? האם המלבוש אשר הכין החיט לתפקידך עלה יפה כל כך?

כלוב.

הכל עלה לי יפה היום: גם דברים שבחיצוניות, גם דברים שבפנימיות; הֶה? – אַה, רעיון יפה! הבה, נצא במחול עד התחלת הבחינה, הֶה?

איזבל.

מה זה עולה על דעתך? בבית האדון מרו?.

כלוב.

הוא איננו בביתו, והגבירה אביגיל תתן לנו רשות. היא מַתִּירה כל התענוגים הכשרים, כי עבריה לאומית היא, הֶה? כֻּלנו עַתה עברים לאומיים, ואנחנו מִתפַּתחים לפי תכונתנו

הטבעית – הלא כן אמרת, ידידיה? הֶה? – ותכונתי הטבעית היא לָחול, ביחוד ביום שמחה. זה חדוד יפה, הלא? – כשאני שמח אני מחודד תמיד.

איזבל.

אבל בלי מנגינות לא אָחול (אביגיל באה).

מחזה עשירי.

הקודמים ואביגיל.

הדסה.

אמי, הבחינה עוד לא הוחָלה, כי אנחנו מחכים לאסא, אשר הבט״ח לכלוב לבוא אל הבחינה.

אביגיל.

זה טוב מאד, כי דבר לי אל אסא. – ובכן הלא נוכל בין כה וכה לעסוק בחזוק הגוף. השלחן ערוך, באו נא וסעדו לבבכם!

כלוב.

הֶה? עוד לא חזק הרעב כל כך. הרשינו נא מקודם, גבירתי הכבודה, לָחול מעט. זה שני ימים לא יצאתי במחול, ואני ירא פן אשכח את המלאכה, הֶה? אני ואיזבל נצא במחול, ובתך הכבודה תנגן בפיאנא את מנגינות המחול. הֶה? הלא תרשי, גבירתי?

אביגיל.

אנא, עשו כחפצכם; והמחול יַגביר את התאבון. (אל תרפת)

אם כן, הוליכי, בתי, את המחוללים אל האולם. (אל ידידיה) ואתה ארוני הקנדידט, פה עמוד עָמְדִי, (בצחוק) כי עלי להתיעץ אתך בדבר משפט. (לנפשה) לו ידע מררי את הנעשה בביתנו מיום. נָסעו (הדסה, איזבל וכלוב יוצאים משמאל).

מחזה אחד עשר.

ידידיה (לנפשו).

ירא אני פן תעמידני אביגיל למשפטה. (בקול) הנה קִיַמת, גבירתי, מבלי הדעת, מצוה גדולה: מצוה לשַמח חתן וכלה.

אביגיל (בתמהון).

מה? היש בזה חתן וכלה, ואנכי לֹא ידעתי?

ידידיה.

כן הדבר. בטוח אני כי בעוד ימים אחדים תְּאֹרש איזבל לכלוב; וגם לי תהי צדקה — כי הייתי השדכן במקצת.

אביגיל.

אַה, זהו זווג הגון! ואני שמעתי — אבל לֹא האמנתי לשמועה. (לנפשה) כמדומה לי שהענין הסתבך עתה יותר.

ידידיה (בצחוק).

אני משער את הדבר אשר שמעת, גבירתי. מנהגי עתליה ואיזבל עם כל רַוק הבא לביתן נותנים תמיד מקום לשמועות כאלה. אבל אַת, גבירתי, הלא ידעת כי נפשי רחוקה מאד מעלמה כאיזבל — למרות התחָלת התיהדותה.

אביגיל.

כן, אדוני. ולכן לא האמנתי לשמועה – אף שהדבר איננו זר כל כך: כי הקצוות נפגשות בעיניני זווגים. גם היה אפשר לשער כי מחשבתך טובה מאד: לְיַחד ע"י התחַתנות את העולמות העליונים.

ידידיה (בצחוק).

אם כן הלא נטל עלי להתחַתן עם כל העלמות מעולמותינו העליונים.

אביגיל (בצחוק).

והן לא היו מסָרבות – למרות לאומיותך; כי חִנך גדול בעיניהן. – ואמנם בענין הזה חפצתי לדבר אתך משפטים. הלא תסלח לידידתך הזקנה על התעָרבותה בעניניך הפרטים?! אני מתפלא עליך, כי עוד לא בנית בית בישראל. את תשובתך אני יודעת; אתה חפץ לבַצר מעמדך מקודם. אבל – אני בקיאה מעט בחכמת הפרצוף, וכמדומה לי שיש לך עוד טעם נסתר –

ידידיה (ברגש).

ממך, גבירתי החכמה, לא אוכל לכחד דבר. אמנם יש לי טעם נסתר, עמוק בלבי – לא, הטעם צפון בשני לבבות –

אביגיל (לנפשה).

זאת חפצתי לדעת, וגם ידעתי מכבר. אבל מה אעשה עתה? (בקול) ועתה אני שואלת אותך את דבר המשפט אשר אמרתי: כי תהיה לאיש בת יחידה, ונפש הבת נקשרה בנפש עלם נחמד אשר אהֵבה גם הוא, מבלי אשר ידעו אבותיה דבר; ובין כה וכה בָחר אבי הנערה, בהיותו בדרך, תתן

לבתו, אשר לפי דבריו הוא טוב מאד בכל הבחינות – והוא מודיע את אשתו במכתב כי יבא עם המדובר להראותו את המדוברת, – ופתאם נודע לאֵם הנערה דבַר האהבה המסֻתרה–

ידידיה (באחזו בידה בהתרגשות).

אהה, גבירתי, הושיעי!

אביגיל.

למה זה תתרגש ככה? אכן, האהבה תעַור עיני פקחים. הן הצרה איננה גדולה כל כך: אם נקשרה נפש הבת בבחִירה, אזי לא ימצא עוד כל מדובר חן בעיניה, גם אם מלאך אלהים הוא; והאבות אוהבים את בתם היחידה בכל נפשם ולא יַכריחוה להיות לאיש אשר אין נפשה אליו. – ואולם השאלה אשר חפצתי לשאלך, בתור יודע דת ודין – זאת היא: האם אין הנאהבים ראוים לתוכחה, על אשר גרמו בכל הענין המסובך הזה, בהסתירם זמן רב כזה את אהבתם? וביחוד הבת, על אשר לא גִלתה את לבה לאִמה, לרעותה הטובה?!

ידידיה.

הבת נקיה, ו – ואני האָשם. אני לא נתתיה לגלות הדבר, בטרם – בטרם אהיה שוה לה גם במעמדי החמרי. מִפָּנַיִךְ, גבירתי, לא אבוש – אבל מפני האדון מררי – מפני דִבות הבריות – פן יאמרו עלי –

אביגיל.

אני יודעת את נפשך היפה. אבל מי יודע מתי תבא תקותך לפעל אצָרות – אף כי בטוחה אני בך כי גבור חיל אתה במלחמת החיים. (אסא בא) אָה, הנה ידידנו אסא. הוא יודע הכל – אל תבוש מפניו – אוהב נאמן הוא לכלנו.

השורר בביתו.

חזון־שעשועים בשלש מערכות.

מאת

י. ח. טביוב.

ספר שני.

הוצאה „תושיה".

פיעטרקוב. תר"ס.

בדפוס שלמה בעלכאטאווסקי.

ГАСОРЕРЪ БЕВЕСОЙ.

т. е.

Властвующій въ своемъ домѣ.

Комедія въ 3-хъ дѣйствіяхъ.

И. ТАВЬЕВА.

Книга 2-ая.

Изданіе „ТУШІЯ".

ПЕТРОКОВЪ. 1900.

Типографія Ш. Белхатовскаго.

Дозволено Цензурою
Варшава, 15 Февраля 1900 года.

מחזה שנים־עשר:

הקודמים ואסא.

אסא.

שלום לכם, ידידַי! אקוה כי הבחיה עוד לא נעשתה – אבל לא יכלתי להקדים לבוא – כי בלכתי הֵנה נקראתי אל יורם אשר חָלה לפתע פתאם – אל נא תִבהלו! מחלתו איננה שוה שכר בקורי – הוא שָׁב מישיבת ועד הבנק, אשר שָׁם החליטו דבר שלא כרצון אשתו – אז עלה עשן באף עתליה, ותדרוש לפניו דרוש נאה כל כך, עד – עד אשר חש בבטנו. (אל ידידיה) אבל מה לך, ידידי? כנראה הנך חָש – בלבך!

ידידיה (לנפשו).

לבי ינבא לי רעה: המשרה נִתנה לאחר. (בקול) אין דבר – אבל שמועת יורם –

אסא.

אני יודע את מחשבותיך; אין דבר נעלם ממני. מפי יורם לא קשה להוציא מִלים: הוא הגיד לי הכל. מִשרַת הדירקטר של הסניף נִתנה לאחר – ואם כן לא תוכל עוד

להיות לחתן יורם – ועל זה אתה מצטער?

אביגיל (בצחוק).

לב ידידיה נבא לו, כנראה, כי מחשבת עתליה לא תקום – על כן מהר לשדך את כלוב לאיזבל –

אסא.

יעלה ויצמח כגן רטוב; – הכבר נכתבו התנאים? אה, שכחתי כי בבית אריסטקרטי כבית עתליה אין נוהגים כמנהגי ה„חסידים". או אולי כבר התיהדו גם בדבר הזה ע"י שליח הלאומיות שלנו? כמדומה לי כי עתליה כבר הוציאה את ה„קרבן מנחה" הישן שלה מקברו אשר חצבה לו בעלותה למעלת אריסטוקרטיה!

אביגיל.

נחדל נא מעסקי אחרים ונשים לב לעסקינו אנחנו. – ידעתי מראש כי ידידיה לא ישיג את המשרה; כי אישי כתב אלי במכתבו האחרון כי מעשיה מבצרה – זה המדובר – מלבד שהוא עשיר לעצמו, עוד יקוה להיות לדירקטר של הסניף, – ואני משערת כי הוא הוא שנבחר היום למשרה זו.

אסא.

טעית! המשרה נתנה לאיזה איש עשיר בא בימים. כי חברי הועד מאנו לשים משרה כזו על שכמו של עול־ימים. אבל הידעתם? זו תואנה יפה לנו לקרר את התפעלותו של מררי מהחתן השני'

ידידיה.

גם זו לטובה! – את מעשיה אני יודע. אמנם עשיר

הוא: אביו מת וינחילהו הון מסים. אבל איש יבש הוא, לבו רק למסחרו.

אביגיל (בצחוק).

עתה זכרתי כי לפני נסעו מזה צוני אישי לשאלך למעשיה, ועד עתה לא עשיתי מצותו. – אבל אחת היא: יהיה המדובר מי שיהיה, אני בטוחה מראש כי הדסה לא תאבה ולא תשמע. אבל הגידו נא לי, מה תהי אחרית הדבר?

ידידיה.

אני אבדתי בעניי. בידים ריקות לא אבקש את אהובתי מאבותיה העשירים.

אסא.

לא, ידידי; אם אבדת, לא אבדת בעניך, כי אם בגאותך הנפרזה –

ידידיה.

יהי כן – אבל כבודי יקר בעיני מכל ומלבד זאת הנך מכבר, אדוני הרופא, את טבעו של – של אבי אהובתי. סלחי נא לי, גבירתי, – אבל גם את הלא תודי, כי האדון מררי הוא איש קשה כברזל, העומד על דעתו ומוציאה לפעלות. מסופק אני מאד אם יבטל רצונו גם בדבר מעשיה, אחרי אשר מצא חן בעיניו, ואחרי אשר באמת שדוך הגון הוא – לפי השקפת אב־מעשי, אב סוחר. ואולם נניח כי בדבר הזה יעבור על מדותיו, בראותו את מאון בתו שהוא אוהב מאד – והדסה תמאן בודאי, כי איש כמעשיה לא יוכל למצא חן בעיניה, גם לו היה לבה מופנה מכל צד. אבל איך יעלה על דעתכם, כי יאות לתת את בתו לי, להקנדידט העני, גם לו מהלתי על כבודי?! כזאת לא יעשה כל אב־סוחר. לאהבת הדסה יצחק

וילענ – כי ספורי אהבים כאלה נחשבו בעיניו כמעשי־ילדות החולפים בקצף על פני המים – והוא יוסיף לבקש חתן לבתו על פי דרכו. לכן אמרתי: לעת כזאת אָבדה תקותי – זה היום, אשר קויתי לו, כָלה בעשן את כל היכלי־דמיוני.

אביגיל.

אל נא תִוָאש, ידידי! גם אני עומדת לימינך. (לנפשה) ואני יודעת איך להתהלך עם מררי הקשה.

אסא.

אַה, רעיון טוב ויפה! יש מִשרה שמֵנה וכבודה בערך. הלא בקי אתה בעניני מסחר?

ידידיה (בצחוק עצב).

מה הוא יוריסט עברי אם לא סוחר? – במשך השנה שעברה רכשתי לי בקיאות הגונה בהליכות המסחר למעשה.

אסא.

אם כן הכל טוב ויפה! בעוד שנים שלשה ימים אגמור הדבר. אז תוכל לגשת אל מררי לא רק בלב מלא, כי אם גם בידים מלאות. אני מבטיחך כי בְמִשרתך זו יגדל חִנך בעיני מררי יותר מאשר במִשרת הבנק!

ידידיה (אוחז בידי אסא).

האמנם? – האח, מה מאֻשר אהיה להיות אסיר־תודה לך ולא לאיזה יורם. – ובכן, עוד יש לי תקוה? האמנם כל כך מהרה הֵהפך תוגתי לשמחה? אני יודע, וגם מבשָׂרי חזיתי, כי תקוה טובה תְכַּזֵב בִן־רגע – אבל המַעְברה מן הצרה אל הֶוַח והצלה היא עפ"י רוב דרך אֲרֻכה מאד ומלאה תהתהים.

כי על כן אמרו חכמינו: כל המריעים לו, לא במהרה מטיבים לו.

אסא.

אין הדון דומה לראיה! הן צרתך היא באמת רק צרה מדמה. כי לולא היית בעל גאוה נפרזה, או אסטנים נפרז, לא היה כל מקום לדאגה. בעניני אהבה צריך להיות בטוח רק בהסכמת האהובה ובהסכמת אמה; ושתי ההסכמות האלה הלא יש לך כידוע לי, וכידוע מסתמא גם לך. ורק למרבה הזהירות וכדי לצאת ידי חובת גאותך אמציא לך גם את הכסים החמרי, אשר עליו תוכל לעמוד הכן ובקומה זקופה, בבואך לדרוש את ההסכמה השלישית והאחרונה – מצד אבי הכלה. ובכן, אל תהגה עוד נכאים! שובה למנוחתך ולעליצותך, הראויה לעול־ימים ולאוהב מצליח כמוך – ונחל את הבחינה.

ידידיה.

אל נא, אדוני הרופא! עודני נגרש ונרעש מאד, ולבי לא ילך עתה אחרי חזיונות בדוים; המציאות מעסיקה אותי יותר מדי. מלך, הדיוט ומלך בן־רגע – זה צבא חליפות שלא אוכל לשאת בקרת־רוח. הנכם רואים כי ברוב התרגשותי שכחתי להודות לך, גבירתי הכבודה, על הסכמתך – ולך, אדוני הרופא, על הטובה אשר אתה אומר לעשות לי. קבלו נא שניכם את תודתי המרגשה.

אביגיל.

אני מסכימה, יען אשר נוכחתי כי אתה ראוי לבתי והיא ראויה לך. (לנפשה) אבל זהירות יתרה נחוצה לי כנגד קשי אישי.

אסא.

וזכות הרעיון הלאומי, שאתה והדסה ארוקים בו, תגן עליכם

להת לכם כל חפציכם. הלואי ויֵצא הרעיון הלאומי אל הפועל כל כך מהרה, כמו שתבא תקוָתכם אַתם! (לנפשו) צריך להסיעו לענין אחר. (בקול) אמנם אתה ידידי, פועל עפ"י דרכך לטובת הרעיון. אתה משתדל לעשות את עולמותינו העליונים ליהודים, לעברים לאומיים. אבל העליונות העליונים שלנו מעטים הם, וכנגדם יש בעַמנו ש"י עולמות תחתונים, ומי ירים את אלה למעלה, למעלת ההשכלה והתרבות? אין כל ספק כי נחוץ לעשות את נאורינו ליהודים, אבל הרבה יותר מזה נחוץ לעשות את רוב עמנו לאנשים, לאנשים מן הישוב והקולטורה. כי באין עָם מתוקן, אין מקום לרעיון הלאומי.

אביגיל.

אין לכחד כי לרוב עמנו, למפלגה התחתונה וגם לבינונית, חסר הרבה מאד מה שנחוץ לעם מתוקן. אבל ראשית הכל חסר להם – לחם, לחם ומנוחה. והחסרון הזה הוא אבי כל החסרונות שדבקו בעמנו. טוב החיים יעורר לטוב־טעם ודעת, וחיי צר ומציק עומדים לשטן לכל השכלה וקולטורה.

ידידיה.

צדקת, גבירתי; כבר אמרו חכמינו: אם אין קמח אין תורה. – לא אכחד מכם כי אני בטבעי אסטנים גדול, ולמראה הבערות ומנהגי הפראות של המון עמנו אתגעש ואתמרמר מאד, אבל יודע אני כי לא הם אֲשמים בזה, כי אם עניותם ותנאי חייהם הקשים. וכל זמן שלא נוכל לשַנות את מצבם לטוב, לא נוכל גם להשכילם ולתַקנם בתרבות טובה. אם נאמר להמון עמנו: שפרו מעשיכם, לִמדו השכלה ותרבות – אז יענו הם בצדק: כל זמן שאנחנו בבערותנו לא נחוש כל כך את מכאובינו ורֹעַ חיינו, אך אם נַשכיל ונוסיף דעת – נוסיף מַכאֹב.

אסא.

אבל ההשכלה תועיל גם להטבת המצב החמרי; כי היא

הנותנת לארם את האמצעים להטיב את עסקיו הישנים ולמצא מקורות חדשים לפרנסתו. והתרבות הן לא תזיק גם לעניים מרודים; לא־איש־תרבות ממהרים להטות חסד מאשר לפרא אדם.

ידידיה.

אבל איך יהיה המון עמנו לאנשי־תרבות, אם הם יודעים ורואים כי אינם נחשבים כלל כבני אדם?!

אסא.

הן זאת תעודת הלאומיות העברית להזכירם כי אנשים הם, לעורר בקרבם את הכרת אנושיותם, את ההכרה הלאומית.

ידידיה.

כזאת עושים המטיפים הלאומיים – או היו צריכים לעשות. אבל כשאני לעצמי אינני נותן לזאת ערך גדול. לכל איש יהודי, גם לעני שבעניים, יש גאון לאומי במדה מרובה – אבל רק כשהוא בין אֶחיו. ואולם בצאתו מחוץ לאָהלו, הלא יִשָׁבר גאונו זה ביד חזקה. ומה נועיל אפוא להמון עמנו, אם נטיף להם בלי חשך: דעו כי אנשים אתם, בני העם הנבחר, בעלי היסטוריה ותורה מאד נעלָה – מה שהם יודעים עפ"י רוב גם בלי מטיפים – ותכף בצאתם מבית המדרש יִוָכחו כי אינם קרואים אדם?

אביגיל.

אני שמעתי פעמים אחדות דרשות מטיפים לאומיים – וגם דעתי אינה נוחה מהם. הם אינם יודעים לפני מי הם עומדים. הן לא הנאורים, האמתים או המזויפים, באים לשמוע דרשותיהם, כי אם בני העולמות התחתונים, כאשר קרא להם אסא. והאם לא צחיק מכאיב לב הוא לשמוע מפי המטיף לקהל כזה קולות חוצבים להבות אש על ההתבוללות, על החֻקים,

על שנאת מנהגי היהדות והערָצת מנהגי אחרים?! הן שומעי המטיף לא היו ולא יהיו מתבוללים ומחַקים, היהדות יקָרה להם מאד, ואומנות צרפתיות לא יקחו לבניהם – פשוט מפני שאין להם כסף אף לצרכיהם ההכרחיים. ואיזו תועלת תגיע להם אפוא מדרשות כאלה?

ידידיה.

צדקו דבריך מאד, גבירתי. ובכלל אני חושב את „המוסד" הזה – את המטיפים הלאומיים – לדבר שלא בזמנו ושלא במקומו. לא טוב בעיני גם מנהג המטיפים לתאר להמון עמנו את מצבם הרע בכל נוראותיו. הן גם זאת יודעים הם בלי מטיפים – והאם יש לאל ידם לחלץ את עצמם משפלות מצבם?

אסא.

וכבן, לפי דבריך, אין לרעיון הלאומי דבר אל המון העם?

ידידיה.

אם יֵצא הרעיון אל הפועל, אז יביא הרוָחה לכל לראש להמון עמנו, כי לרַוחתם ולישועתם הוא נחוץ ומועיל ביותר. אבל לא המון עמנו יוכל להוציא את הרעיון אל הפועל – לכן אני מודה כי לפי דעתי אין לנו כלל להשתדל להרחיב את הרעיון בעולמותינו התחתונים – ומה גם כי בעולמות ההם כֻּלם לאומיים מקדמת דנא, כלם יהודים בכל רמ"ח אבריהם. להמון עמנו נשתדל להמציא לחם ככל אשר נוכל – ולעולמותינו העליונים נשתדל להמציא מזון רוחני, מזון עברי לאומי. כי ה„עליונים" רק הם יוכלו לעזור באמת להוצאת הרעיון אל הפועל. – כאמור תתגעש אסטניסותי למראה הבערות וחסר התרבות של עולמותינו התחתונים והבינונים – אבל עוד יותר אתמרמר למראה הציביליזציה המזויפה, השִפלות הלאומית ותאות ההתבוללות הבזויה והנלעגה של עולמותינו העליונים. ואמנם כבר אמרת, גבירתי הכבודה, פעם אחת, כי בדברים לא

יִוָסרו „העליונים״. ולכן אני אוחז בשִׁטָּתִי ליהד את נאורינו, האמִתים או המזייפים, בדבר שבו חטאו, בתענוגים, בתענוגים עבריים.

אסא.

הרומאים הקדמונים דרשו מאת מלכיהם „לחם וקרקסאות״ — ואתה מחַלק את הדבור והנך אומר: „לחם״ להמון העם, ו„קרקסאות״ לעולמות העליונים. אמנם יש לי הרבה להשיב על דבריך; אבל כבר הרבִּינו לשיח — ועת לזכור את הקרקסאות. הלא כבר הרגעת רוחך — נָחל אפוא את הבחינה. עתה תוכל למלא את תפקידך בטבעיות אמִתית, כי הדסה תהי ארושתך — לא רק בחזון.

אביגיל.

להדסה לא נגיד מאומה עד בוא מועד. תוסיף נא לשגות בדמיונה כי רק היא ובחירה יודעים סודה. הן בעוד שני ימים יבא מרדי, ואז יתברר הדבר.

אסא.

בודאי — אהבה מסֻתרה תנעם יותר. מלבד זאת תוכל להתקלקל בתַפקידה, אם יוָּדע לה דבר החתן השני. אָה, הנה כל המשַׂחקים!

מחזה שלשה עשר.

הקודמים. הדסה. איזבל וכלוב; אחרי כן מרדי.

אסא.

רבותי, גשו אל המלאכה, כי אין לי פנאי לשהות פה הרבה (יושב עם אביגיל אל השלחן משמאל).

כלוב.

כן. המחול עוד לא הרעיבָנו – כי נפשנו מלאה, הֶה?
(אל איזבל) האף אין זאת? —

ידידיה.

ובכן נחל. אתה, כלוב, עמוד מאחרי הפתח מימין ודפקת
על הדלת, ובקראי: יבא! ובאת. (כלוב יוצא מימין ודופק).

ידידיה.

יבא! (כלוב פותח את הדלת מימין ועומד בפתח, ובאותו הרגע נפתחה הדלת ומררי נכנס כבא מן הדרך. הוא פונה אל הסַבָּל הנושא את אַמתחתו ומשַׁלם לו).

כֻּלם.

אַהְ! (אביגיל קמה במבוכה ממושבה וצועדת צעדים אחדים לקראת מררי. הדסה עומדת ליד אמה).

אסא (לנפשו).

מציאה וַעקרב באים בהיסח הדעת!

ידידיה (לנפשו).

פה תהי קבורת חזיוני. חזון השעשועים יֵהָפך לדרַמה של משפחה. (כלוב ואיזבל נשמטים דרך הפתח מימין).

כלוב (בעמדו בפתח).

שלום! ההמשך יבא מחר! חדוד יפה, הלא?

ידידיה.

גם לי אין עתה מקום בזה (יוצא אחרי כלוב).

מחזה ארבעה עשר.

מררי, אביגיל, הדסה ואסא.

מררי.

מה זה תשתָאו לי? עסק נחוץ הזקיקני לשוב לפני המועד אשר יעדתי במכתבי. שלום לך, אשתי! שלום לך, בתי! לך הבאתי מתנה יפה מאד, כאשר הבטחתיך – עוד מעט תראי. אבל מה זאת? הנכן עומדות דוממות ונבוכות – ומי ומי יָצאו בחפזון שָם דרך הפתח? אַה, הנה גם הרופא! האם קָרה ח"ו – ?

אסא.

שלום עליך! הכל שלום! לא בתור רופא באתי הֵנה, כי אם בתור קרוב ורע – גם הבאתי אתי את הקנדידט ידידיה ועוד אחרים, לדַבר על אדות נשף חשק לטובת החברה „עוזר דלים", שאביגיל היא מֵרָאשיה – ובבואך לא חפצו להפריע, וילכו להם.

מררי.

אתם „החרשים" אוהבים תמיד צדקות בתענוגים. (אל אביגיל) אַה, הסטודנט ידידיה עודנו פה – מה אומר הוא על מעשֶׂיה?

אביגיל (אל מררי).

לא אבה לדבר בפני הדסה. (אל הדסה) לכי וצַוי להכין

הכל בחדר אביך, למען ירוץ ויחליף שמלותיו; גם שׂימי עין בחדר המבַשלות והכיני הכל לארוחת הצהרים. (הדסה יוצאה).

מחזה חמשה עשר.

אביגיל, מררי ואסא.

אביגיל.

ידידיה אמר לי כי מעשיה הוא סוחר עשיר –

מררי.

ומלבד זאת הוא איש יהודי כראיבעי, גם יפה תאר ומושלם, וביחוד סוחר מַעשׂי – ומה לנו עוד? ואחרי אשר הדבר קרוב לגמר, אנחנו יכולים לדבר גם בפני הרופא. הנני לספר לכם הכל: בהיותי בבצרה, לפני שבוע ימים, ראיתיו וימצא חן בעיני מאד, גם דברתי אתו על אדות כל הפרטים – כי אבותיו מתו והוא עומד ברשות עצמו. הוא התעקש מעט וידרוש דוקא עשרים אלף נדוניה – קשה כברזל הוא, אבל כזה יכשר בעיני, אינני אוהב סמרטוטים. בקצרה, אנחנו נדברנו כי בנסעי לביתי אעבור עוד הפעם דרך בצרה ויחדו נִסע לעירנו; כי מלבד זאת יש לו פה עסק נכבד, כי הוא משתדל להיות לדירקטר של סניף הבנק שלנו אשר יִוָסד בבצרה. הוא איננו מן הנִרפִים: יש לו מָנה – הוא רוצה מאתים. כן צריך להיות!

אסא.

מִשרַת הדירקטר נתנה לאחר – זאת יודע אני בבירור.

מררי.

כך? – אה! אם כן אדבר אתו על אדות הנדוניה בנגון

אחר לגמרי. כך, כך! – אבל היש לו צרך במשרה זו? הוא עשיר, ועסקים רבים לו, עסקים טובים. – ובכן בשיבי לבצרה בפעם השנית, הודיעני כי עליו לנסוע כרגע לעירנו – בדבר הבנק – המ... המשרה לא נִתנה לו? כזאת לא פִללתי. – ובכן הוכרחתי להחיש נסיעתי גם אני, בטרם גמרתי את עסקַי בבצרה, כי בענינים כאלה טוב שלא תזוז ידי מידו. ועל דרכנו הֵנה מִשַשתי וחקרתי אותו היטב, וייטב בעיני מאד. אני אומר לכם: שִׁדוך יקר! אף כי לא יהיה לדירקטר. – וזה עתה באתי אִתו לעירנו, ומחר יבא לראות את הדסה – כן נדברנו.

א ב י ג י ל.

אני יועצת לבלי גַלות להדסה כי מעשֵׂיה יבא לִשֵׂם רַאָיון. הן אפשר לסדר את הדבר כי יבא לבַקרנו בתור אורח סתם, בתור אחד מאנשי בריתך במסחר. הן בביתנו יבַקרו אורחים לעתים קרובות, והדסה מְשִׂיחה עם כל איש הבא אלינו, וכן תשיח גם אִתו.

מ ר ד י.

ומדוע לא נגיד לה מראש כי יבא מדובר לראותה?

א ב י ג י ל.

הן אפשר הדבר כי השדוך לא יֵצא אל הפועל, כי – כי המדובר לא יִכשר לפני הדסה –

מ ר ד י.

מדוע לא יכשר? הטוב בעינַי יִיטב גם בעיני בתי. אני שורר בביתי. הן הדסה איננה כבת יורם הרודפת אחרי סטודנטים ריקים ופוחזים.

אסא.

אבל אפשר הדבר כי הדסה לא תמצא חן בעיני המדובר –

מררי.

מה? בתי לא תמצא חן בעיניו? הוא יָהין לפַגל את בתי!

אסא.

מדוע לא? זה דבר התלוי בטעם והמסור אל הלב.

מררי.

טעם! לב! אלה פִזמוני ה„חדשים" – ומעשיה איננו מן החדשים. הוא מושלם, אבל איש יהודי. ולו גם היה חדש בתכלית החדוש, האם לא יתפעל מבִתי שתחיה? הן אין כמוה בכל הארץ!

אביגיל.

ובכל זאת לא תזיק זהירות יתרה. למה לנו להרעיש לִבה חנם? אם נראה כי הם מוצאים חן איש בעיני רעהו, נודיע אותה ותשמח; ואם נראה כי הדבר לא יכשר, לא נדאיב לבה חִנם וגם לשום איש לא יוָּדע הדבר, לבל יגיע נזק לא לה ולא למדובר. הן ככה יֵעָשה עתה תמיד בענינים כאלה.

מררי.

גם אַתְ, אשתי, החִלות, לעת זקנה, ללכת בדרכי „החדשים". אבל מה מִני יהלוך? יהי כדבריכם. סוף כל סוף יִגָמר השדוך, גם אם לא תדע הדסה מראש. – אינני חפץ להתרגש בוִכוחים, כי בכלל אין שלום לי. הנסיעה הזאת הכשילה כחי עד מאד. העסקים מקַצרים ימַי.

אסא.

הלא זה הדבר אשר אמרתי כל הימים: הוֵה ממעט בעסקים, או קח לך עזר כנגדך, עוזר חרוץ אשר ישא בעמָלך.

מררי.

כן, כן – לך נקל לדבר – אתה אינך יודע טיב עסקַי. אבל נִשבר ומנופץ אני מעמל הדרך – ובכלל אין שלום לי. ארחץ ואחליף שִׂמלותי ושַׁבתי לדַבר אתך. הכה נא לי, אסא. (יוצא משמאל).

מחזה ששה עשר.

אביגיל ואסא.

אביגיל.

שמֵחה אני כי נפתה אישי לבלתי גַלות להדסה מראש את דבר הראיון. אבל השדוך לקח את לבו עד מאד, ולא על נקלה ירָף ממנו.

אסא.

אין דבר! הלא ראית כי אִי־הצלָחת מעשיה בדבר הבנק עשה רשם במררי. ומלבד זאת – אל תדאגי! אני מקבל עלי את בטול השדוך.

אביגיל (בצחוק).

הנך היום קבלן לכל דבר. זה לא כבר קבלת עליך להמציא גם משרה טובה לידידיה – ומאין?

אמא.

מוצא שפתי אשמור. האם לא יצלח ידידיה למנהל עסקֵי מררי?

אביגיל.

אַה, זה באמת רעיון יפה! וגם אני אדבר על לב אישי לקחת את ידידיה לעוזר ומנהל. אבל מי יודע? אולי ימאן ידידיה. אולי יִירא בגאותו פן יאמר מררי – פן יאמרו הבריות כי במחשבה תחלה בִקש לו את המשרה הזאת, למען יהי אח"כ לחתן למררי העשיר –

אמא.

נשים דעתן קלה – וגם אַת, אביגיל החכמה, אינך יוצאה מהכלל הזה. האם ידידיה יבַקש את המשרה מאישך? להפךְ, אני אעשה בערמה כי יציע מררי את המשרה לידידיה – ודוקא בטרם יתבטל השדוך עם המדובר – לבל יהי כל מקום לחשד. ואני אֹמַר לידידיה, כי המשרה אשר הבטחתי אני לו היא ענין אחר לגמרי – ובאמת לא יכבד ממני כלל להמציא משרה הגונה לאיש כידידיה. בקצרה, תנוח דַעתך: אני מקבל עלי גם את זאת. אבל מה שלא אקַבל עלי – זה דבר עריכת הנשף למחר בערב. כי באמת אין לדרוש מאיש כמררי שיַרשה לבתו לשַחק בחזיון, בשעה שבא חתן לראותה – ומה גם חתן שאינו מן החדשים!

אביגיל.

ומלבד זאת אסור להזכיר כלל לפני מררי, כי ידידיה עוסק בחזיונות ובעריכת נשפים – כי אז יֵחשב ידידיה בעיניו כמְרַדֵף ריקים, ולא יאמין בחריצותו ובכשרונו לעסקי מסחר.

אסא.

זוהי באמת הערה נכונה. אכן אשה חכמה אַת סוף כל סוף. ובכן אל נא נדַבר כעת כלל על אדות הנשף – נראה איך יפול דבר. הן באופן היותר רע נוכל לדחות את הנשף למועד אחר.

אביגיל.

כן דברת. אני הולכת להרגיע את רוח הדסה בדבר הנשף (יוצאה מימין).

מחזה שבעה עשר.

אסא; אחרי כן מררי.

אסא.

אקוה כי עסקי הקבלנות שלי יצליחו – אף כי מררי הוא באמת קשה עֹרף כפֶרֶד. אבל עקשנותו של מררי היא תאזרני עֹז – היא תעורר בי את תאות הנצחון להתגבר עליו. חפץ אני להראותו כי סוף כל סוף איננו השורר בביתו; חפץ אני להראותו כי ה„חדשים" ערומים מ„הישָׁנים" (מררי שב).

מררי.

אינני יודע מה חסר לי – אבל אין שלום בעצמי. ומה יש לתמה על זה? עמל הדרך, דאגות העסקים וכל מיני רגז והתרגשות –

אסא.

גשה אלי ואמושך. (הוא בודק את מררי. לנפשו) חסון הוא

כאַלון בגופו, כמו שהוא קשה כארז בדעותיו. (בקול) המ...
לעת עתה אין כל סכנה – אבל הזהירות היא אֵם החכמה.
למחלתך קוראים Obstinantia.

מררי.

מה אתה שָׂח? אינני יודע שפת הרופאים – דַבר אלי
בלשון בני אדם!

אסא.

זו מחלה המובנת רק לרופאים, היודעים שפַת לַטינה.
אבל כאמור – אין כל סכנה – רק עליך להנָזר מעסקים. מנוחה –
מנוחה שלֵמה.

מררי.

הנך מדַבר כבטלן. להנזר מעסקים! האֵשב לכתוב
תפלין? האֵשב ללמוד?

אסא.

מדוע לא? הלא איש חסיד אתה, וגם בר אורין – ומדוע
לא תדאג לנפש?

מררי.

נחדל מדברי־אולת. סוחר אני מנעורי, ועסקי מסחר
נחוצים לי כמים לדגים.

אסא.

אבל גם הבריאות נחוצה לך, לפי עניות דעתי. אמנם
מותר לך להתעסק מעט במסחר – אבל רק מעט מִזער, פן
יבֻלע לך.

מררי.

מעט! מעט! – הן אלפי עסקים לי, וכלם דורשים עֹמק העיון ועבודה רבה, וביחוד השגחה מעולה. אמנם אחרים לוקחים להם עזר כנגדם, להָקל מטָרחם ומַשָֹאם, אבל אני לא הסכנתי בזה. עַין האדון בעצמו – זה דבר שאין לו תמורה.

אסא.

ואני ראיתי סוחרים רבים, אשר עסקיהם עולים כפורחת בידי מנהלים חרוצים. למשל, קדמיאל הגיד לי כי מנַהלו מפליא לעשות יותר ממנו בעצמו – וקדמיאל איננו תינוק בן־יומו.

מררי.

לפעמים יִקָרו מנהלים חרוצים. לוּ מצאתי איש כלבבי –!

אסא (במתינות).

אני יודע איש כלבבך: גבר חרוץ, נבון ומעשִׂי עד מאד – אבל לא אדע היֹאבה הוא –

מררי.

ומי הוא? אדרבא, אמָר נא. ומדוע לא יאבה? הן לא בחנם אדרוש עזרתו – אני יודע לשַלם לאיש כמפעלו –

אסא.

לשַלם! הוא ידרוש הרבה מאד – וגם שוה הוא הרבה – והוא יודע ערכו –

מררי.

ובכל זאת הגידה נא. הן אתה אינך מקבל עליך כל התחייבות להמציאו לי –

אסא.

זה הקנדידט לחכמת המשפטים – ידידיה.

מררי (בצחוק).

הסטודנט העני? היצאת מדעתך או הנך לועג לי?

אסא.

ידידיה איננו סטודנט – זה יותר מִשְׁנֶה אשר יצא מהאוניברסיטה מוכתר בתאר קנדידט לחכמת המשפטים – היוריסטים הם כלם אנשי מעשה, סוחרים גמורים – כי חלק גדול מחכמת המשפטים עוסק בעניני ממונות – כמו סדר „נזיקין" שלנו – והיוריסטים העברים הם בודאי סוחרים חריפים – ומה גם אלה שלמדו גמרא – וידידיה הוא למדן גדול, כידוע לך. ומלבד כל זאת עָסק בפועל ממש בעסקי מסחר גדולים, מיום עזבו את האוניברסיטה. אבל, כאמור, מסופק אני מאד היאבה הוא – כי הוא מתהלך בגדולות ובנפלאות –

מררי.

בגדולות ובנפלאות! היש תקוה ליוריסט עברי? אני יודע יוריסטים עברים ההולכים בלי מכנסַיִם. – כך, כך? אני לא שִׁערתי כלל כי ידידיה הוא „מזיק" כזה! אמנם בעל מח הוא – זאת ראיתי בימים אשר היה מורה לבתי – איש בינה. בכלל היה שונה מאד מכל הסטודנטים, כי לולא כן לא לקחתיו למורה; גם נאמן רוח הוא – בזה אין כל ספק; כי ממשפחה נכבדה הוא – אף כי אביו רָשש. – ואתה אומר כי הוא בקי היטב בעניני מסחר, גם למעשה? כן, כן, הרוצה שֶׁיַּחכים יעסוק בדיני ממונות – והוא יוריסט ולמדן –

אסא (לנפשו).

הוא מְדַבר ממש כשדכן! (בקול) כן, הוא חרוץ מאד בכל

אשר הוא עושה. ולולא היה צעיר לימים אזי הָפקד כבר לדירקטר של בַּנק. גם ועד הבנק שלנו חפץ להפקידו לדירקטר על הסניף בבצרה – אבל לא יכלו, מפני מעוט שנותיו.

מררי.

ולכן לא הָפקד גם המדובר שלנו? צר לי מאד.

אסא.

על אדות המדובר שלך אינני יודע מאומה. אבל זאת יודע אני, כי ידידיה עמד בשורה הראשונה. אבל הוא איננו דואג כלל – מכל עברים מציעים לפניו מִשרות מעולות –

מררי.

למשל, כמה נותנים לו שכר לשנה?

אסא.

אינני יודע – אבל לא מעט. אך הוא מסָרב – כנראה איננו רוצה למכר את עצמו.

מררי.

ומה יעשה בלי משרה? הן כסף אין לו. – אולי נושא הוא נפשו אל שדוך שָמֵן – אבל מי יקח יוריסט שאין לו עסק קבוע!

אסא (לנפשו).

ידידיה מַכיר את בריותיו היטב. (בקול) לו חפץ אזי נמצאו קופצים רבים עליו. למשל, עתליה ואיזבל תבעו ממש בפה – אך הוא מֵאן –

מררי.

טפו! איך יעלה על הדעת, כי נפש יפה כידידיה – אני יודע אותו: הוא נפש יפה, יקר המציאות בין „החדשים" – כי איש כמהו, למדן ומושלם גדול, יקח לאשה את בת עתליה?! טוב עשה כי מאן. אדם חשוב הוא. – ואולם אני הייתי יועץ אותו לקבל איזו מִשרה הגונה – ואז יוכל להיות לשדוך טוב באמת – לאלה המחַזרים דוקא אחרי סטודנטים. – הידעת? הנני לתהות על קנקנו בידיעות המסחר, ואם אמצאהו טוב לפני, אקחהו לי לעוזר. – לי לא יסרב; הן אנשים מַכָּרים אנחנו מכבר, ובביתי היה מורה שנים אחרות.

אסא.

נַם, אולי תצליח. אך איך שיהיה, דַע לך כי אם יקָרה בריאותך בעיניך, מהר וקח לך עוזר – או חדל ממסחרך. ועתה אני הולך לבַקר את יתר חולַי – גם יורם ביניהם; כי אשתו נתנה לו לֶקח טוב על אשר לא הצליחו לצוד את נפש ידידיה – ומטוב לְקחה חָלה. אבל עלי ללכת אליו מהרה – הן יֵרָפא בטרם אשוב אליו; כי כבר הסבין במחלה זו מיום חתונתו ועד הֵנה. – שלום! (יוצא).

מחזה שמונה עשר.

מררי; אחרי כן ידידיה.

מררי.

ההכרח לא יגונה – עת לעשות לבריאותי. ואם אמצא בידידיה ככל אשר אמר אסא עליו, אקחהו בשתי ידי למנהל עסקי. איש ישר ונאמן הוא – בזה אין כל ספק – ובו אוכל לבטוח. בכלל מדקדקים „החדשים" במצות שבין אדם לחברו,

יותר ממנו הישָׁנים. ואפיקורסותו אינה נוגעת לי – הן לא לחתן אני לוקח אותו, כי אם למנהל עסקי. וידידיה נחוץ לעסקי – גם מפני טעם נכבד שלא חפצתי לגלות לאסא, ושלא אגיד מראש גם לו בעצמו, לבל יגדיל תביעותיו. הן בעסקי המרובים לא אמָלט ממשפטים ודברי ריבות, ובכל שנה אני משַׁלם כסף רב ליודעי דת ודין הפושטים עורי מעל עצמותי – וכשיהי יוריסט המנהל עסקי, אֲחַלֵץ מההוצאה המרובה הזאת. – כן, הצעת אסא טובה, וכיון שבאה לידי לא אחמיצנה. – הוא לא יאבה? עֶ, שטות! מדוע לא יאבה? – הוא ידרוש הרבה בשכרו? נו – סוף כל סוף הוא סטודנט תָּם, ועוד טרם ידע לעשוק את הבריות כסוחר רגיל. ולמה לו כסף? הן כאשר יתחתן יקבל נדוניא הגונה – בזמן הזה יש קופצים רבים על סטודנטים כמהו. כמובן אינני מחויב לעורר בו את החֵפץ לשדוכים – כי אם אך יצלח לעסקי, טוב לי שיִשָּׁאֵר רַוָּק ולא יוכל לעזבני. (ידידיה בא) אַה, הנהו בא. אצבע אלהים היא! הבה, אמששהו ואבדקהו היטב.

ידידיה.

סלח לי, אדוני. אני חפצתי להתיעץ עם רעיתך הכבודה בדבר – מעשה צדקה

מררי.

אַה – כבר שמעתי – נשף חשק לטובת החברה „עוזר דלים". צדקה – בודאי מצוה גדולה; אבל נשפי חשק, מחולות בחורים ובתולות – על זה לא נצטַוינו בהר סיני. אבל הדבר איננו נוגע לי – זה עסק אשתי: היא גבאית של החברה – תעש כחפצה וכדרוש לטובת החברה. הן אשתי ובתי אינן מחוללות עם גברים – ומה אִכפת לי אם אחרים יתהוללו בנשף חשק?! – ואחרי אשר באת הֵנה, שֵׁב נא ונשיח מעט – עם הנשים תשיח אחרי כן. בכלל, הן למרן אתה והנך יודע כי אסור להרבות שיחה עם הנשים. –

נשיח נא בעניני גברים. ראשית דבר: מה מעשיך? הן חכמתך איננה עץ חיים –

ידידיה (לנפשו).

אנה פניו מועדות? בכל אופן עלי להזהר בדברי. (בקול) עד עתה עסקתי בנסיונות: בניתי עולמות והחרבתים – או נחרבו בידי אחרים; כל התחלות קשות. אבל הנסיונות הועילו לי הרבה: הם הורוני את מלחמת החיים, ובם רכשתי לי בקיאות בענינים המעשיים, ידיעת הבריות, וביחוד ידיעות בהליכות המסחר. אני שננתי לי בפועל ממש את התורה אשר למדתי בהאוניברסיטה להלכה.

מררי.

כמדומה לי כי רב לך לעסוק בנסיונות. הן איש נבון אתה היודע לדמות דבר אל דבר. – אם בקי אתה בהליכות המסחר, מדוע לא תבקש לך משמרת קבועה בבית מסחר? – בכלל, אני יועץ אותך – מנסיון – להחל את מלחמת החיים בעסקי אחרים, ולא בעסקי עצמך. בעסקי אחרים תוכל לאבד רק ממון אחרים, ובעסקי עצמך הלא תאבד את ממונך אתה –

ידידיה (לנפשו).

הוא חושד אותי במה שאין בי! (בקול) אבל אני אינני חפץ לאבד גם ממון אחרים. אני חפץ להועיל לאחרים. בממון חברי אני זהיר יותר מאשר בשלי. לכן לא בקשתי לי משמרת פקודה, בטרם ידעתי נכונה כי שכרי לא יצא בהפסד אחרים – בהפסד בעלי. ואולם עתה אדמה כי כבר קניתי לי די זהירות ובקיאות. עתה אקוה כי אוכל להועיל לאחרים – וממילא גם לעצמי.

מררי (לנפשו).

אלה דברי איש ישר, אבל גם של איש מעשי. (בקול)

ומה היא הפקודה אשר תאוה נפשך, ואשר לפי דעתך הנך ראוי לה והיא לך?

ידידיה (לנפשו).

החקירה הזאת מַתְמִהָה אותי מאד. לא שִׁערתי כי הוא מִתְעַנְיֵן כי ככה! (בקול) אני הייתי בוחר בעסקי בנק – אבל משמרת בינונית לא תכון לי, ומשמרת עליונה לא תנתן לעול ימים. אך כמובן אין ברצוני לחַכות עד שיַלבינו שערותי, למען אזכה למשרת דירקטור. (בצחוק) וגם לא אוכל לקַוֹת כי יֵעָשה לי גם כלר׳ אלעזר בן עזריה בנשיאותו –

מררי (לנפשו).

הוא „שקיץ" גדול, אבל עול־ימים נחמד. (בקול) ומדוע דוקא דירקטור? המבלי אין בתי מסחר פרטיים בישראל?

ידידיה.

אחינו בני ישראל אוהבים להרבות במסחר, אבל הם שונאים להרבות בהוצאות. סוחרינו מבַכרים, בבחירת עוזריהם, את הזול על הטוב והמועיל – אף שבידוע: אסיא דמַסי במגן מגן שויא.

מררי (לנפשו).

הנה המקום המסוכן! (בקול) סוחרינו. אינם מַרויחים על נקלה – כל פרוטה עולה להם בעמל רב, בסכנות גדולות – בכלל, כל העסקים מסובכים עתה – ולכן אינם פזרנים בשׂכירות.

ידידיה (לנפשו).

אני חשד אותו כי הוא מתחנן על נפשו. הענין מלַבב. (בקול) אבל עוזר ומנהל חרוץ יביא לבעליו ברכה מרובה:

הוא יגדיל וירחיב את העסק, ישגיח בעין פקוחה על כל הפרטים, יחפש וימצא את הדרכים הקרובים לשכר ורחוקים מהפסד. עוזר חרוץ ונאמן יודע כי הוא מקבל עליו אחריות גדולה בנהלו עסקי אחרים, והידיעה הזאת תמריצהו לדקדק במעשיו ולחשב דרכיו בעמק העיון ובזהירות יתרה. בעל העסק אחראי רק לעצמו, ואם ישגה — מי ידרוש חשבון ממנו? אבל המנהל יודע כי על כל צרה שלא תבוא הוא עתיד לתת דין וחשבון לבעליו — ועוד יותר הוא ירא מפני מוסר כליותיו הוא — כי על כן ישתדל לעשות הכל על צד היותר טוב — כמובן, לפי ראות עיני בשר — כי מפני רוח שאינה מצויה, אי אפשר להשמר. — לכן, מי הסוחר החפץ במנהל חרוץ ונאמן, חיב לתת לו בעין יפה שכר הגון חלף עמלו, וחלק הגון מהברכה הבאה לרגליו.

מררי (לנפשו).

הוא הולך באמת בגדולות ונפי׳אות! (בקול) כמה, למשל, היית דורש בשכרך, בתור מנהל עסקי סוחר - כמוני? הנך יודע, בערך, את טיב עסקי, מהימים אשר היית מורה בביתי. עסקי — כך — בינונים; ומעת עזבך את ביתי לא גדלו ולא התרבו.

ידידיה (לנפשו).

השערתי באה! עתה בודאי אסור לי להתראות לפניו כמסתפק במועט. (בקול) את טיב עסקיך אני יודע — ואמנם לא בינונים הם. עסקיך דורשים עבודה רבה. ואני הייתי יועץ לבוא בחוברת עם שוקי חו״ל לצרך מסחרך, תחת אשר עד עתה הסכנת למכור סחורתך בארץ.

מררי.

כזאת חשבתי גם אני — אבל הן לא אוכל „לקרוע את עצמי" —

ידידיה (בצחוק).

המנהל יוכל „לקרוע את עצמו", כי שכיר הוא. – אז כמובן יגדל מסחרך יותר, ולפיהו יגדל גם פריו; אבל גם העבודה תֵרֶב. ואולם אני לא הייתי דורש ממך שכר שכיר – כי אם חלק ברֶוַח, כשותף.

מררי (לנפשו).

הוא איננו כסיל! (בקול) ואם נפסיד, הלא תהיה מחויב להשתתף גם בהפסד?

ידידיה.

עד עתה לא הפסדת מעולם בעסקיך – ואם בהיות אני המנהל לא יצליחו עסקיך, הלא אַשמָתִי היא - ולא אצלח אפוא כלל למנהל עסקיך. אבל בטוח אני כי על יָדִי לא יתקלקלו עסקיך – ולכן אני דורש חלק – נאמר: שלשים למאה.

מררי.

היצאת מדעתך? – סלח לי – אבל באמת כמעט יצאה נפשי בדַברך. הן כל הוני מונח בעסקַי, ואתה תשַחר בעדם רק מכֹּחך – והן גם אני לא אשב בָטל, גם בקחתי אותך למנהל. אני אוסיף לעבור – שכֶם אחד נעביד. – לא, לא! אתה הוצאת הדבר מפיך בלי ישוב הדעת!

ידידיה (לנפשו).

הוא חפץ בי מאד; אהיה גם אני קשה כברזל! (בקול) אם תנָאַי אינם כְּשֵרים לפניך, הרשות בידך למָאן. אבל אני יודע מה אני שָׁוֶה. אני יודע ערך פעולותי ואת הטוב אשר אעשה לעסקיך. – לי יש פנאי לחכות. (בצחוק) הן עודני צעיר לימים, כאשר הֻגד לי בבַּנק.

—

מרדי (לנפשו).

קשה, קשה הוא מאד. אבל כזאת אהבתי. (בקול) בטוח אני כי לא תעמוד על דעתך. הן אנשים מַכָּרים אנחנו – וטוב לך להיות בבית איש הנודע לך מכבר. גם את אשתי ובתי הנך יודע, והנך אוהב נאמן להם – וגם הם לך. אָה, אנחנו נחיה בֵרֵעות – לא כסוחר עם ה„אדם" שלו. – הידעת? בא אתי אל משפחתי ונסעד לִבֵּנו – אז נוסיף לדבר על אדות עסקנו. – גם סוד אגַלה לך – הן אתה אוהב נאמן לביתי, ואקוה כי עוד נתקרב יותר – ואיך אכחד ממך דבר? (מדבר באזני ידידיה) מחר יבא מדובר לראות את בתי – בן עירך הוא. מעשֵׂיה מבצרה, עשיר מאד ואיש כמו שנאמ' – האף אין זאת? אשתי איננה חפֵצה לגלות הדבר להדסה – שגעונות שלהם! הם דואגים פן לא יֵצא השדוך אל הפועל – פן לא תמצא הדסה חן בעיני המדובר. הגד נא, האין זאת אִוֶלת רבה? אתה יודע את בתי היטב – היש איש בעולם שלא יתפעל ממנה?

ידידיה (בהתרגשות).

בתך היא אוצר יקר, תפארת בנות ישראל!

מרדי (בנחת רוח).

האף אין זאת? הלא זה דבָרי מאז: אין כמוה בכל הארץ! – והם דואגים – משוגעים! – אבל אשתי בקשה לבל אגַלה הדבר להדסה ולשום איש – יהי כן! – מחר בעזרת ה' יוָדע הדבר לכל – רק לך גִליתי הסוד מקודם, – הן אנשים רֵעים אנחנו. ועתה בא אתי, נִסעַד לבנו – ובדרך אגב תוכל לשיח גם עם הנשים על אדות הנשף שלכם.

ידידיה (בלכתו אחרי מרדי, לנפשו).

היש בעולם איש מאֻשר ואֻמלל גם יחד, כמוני עתה?!

(המסך יורד).

מערכה שלישית.

הדיקורציה כמו במערכה השניה.

מחזה ראשון.

הדסה; אחרי כן אביגיל.

הדסה.

לבי מלא שמחה וגם דאגה. אבי החליט לקחת את ידידיה למנהל לעסקיו – כן הגיד אֶמש לאמי בפָני. בכל מאמצי כחי התאפקתי לבלתי נפול על צוארי אבי, לשמע הבשורה הזאת – כי יראתי פן יגלה סודי. – אבל ידידיה עודנו מפקפק, ולא אבין מדוע. הוא עלול להרוס ולנַפץ את אָשרנו בגאוָתו הנפרזה, – אבל הן עתה יוכל לגשת אל אבי בקומה זקופה – עתה איננו עוד קנדידט עני, כי אם בעל משרה הגונה. – האח, מה נעימה לי התקוה לראות את ידידיה יום יום בקרבָתי כבן־בית, כבימים אשר היה מורה לי! עתה יְשָנה חלום הקסם אשר חלמתי במשך שנות הוראתו! – אבל מדוע נוסיף להיות כחולמים? הן עתה יבא פתרון החלום, עתה אין לנו עוד להסתיר אהבתנו – עתה אגלה, מבלי שאול את פי ידידיה – כבר יִסרוני כליותי על הסתירי סודי, זה זמן רב, מאמי היקרה, מקְעותי הנאמנה. עין כבד הוא, לא אוכל שאתו עוד. (אביגיל באה) הִנֶהָ – תדרך נפשי עוז! (נופלת על צוארי אמה).

אביגיל.

מה לך, בתי, שֶׁכָּכָה נִפְעמת?

הדסה.

סלחי נא, אמי היקרה – אַת תסלחי לי – אַת טובה ונעימה –
צפנתי סוד ממך – לוּ ידעת – הוא נפש יקרה – גם אַת הִלַּלְת
אותו תמיד –

אביגיל (בצחוק).

מי? – ידידיה?

הדסה.

הנך יודעת הכל! ואני הפותה דמיתי כי מעיני אמי
החכמה יִכָּחד דבר – הלא תסלחי לי? – אָה מה יפה נפשו – כה
רָם רוחו – ולבו טוב לי מאד!

אביגיל (לנפשה).

וִידוי מאֻחר, ובכל זאת קִדֵּם לבוא מעט. (בקול) ידעתי,
בתי, ידעתי, וגם שָׂמחתי כי בָחרת בטוב. גם אביך לא
יתיצב לשטן, הן פיו מלא עתה תהלת ידידיה – ומה גם כי
ידידיה יהיה רצוי לו מעתה, גם מפאת מצבו החמרי –

הדסה (בשמחה).

האף אין זאת? אבי לא יוכל עוד להתנגד משום פנים –

אביגיל (לנפשה).

אם היא גִלתה סודה, עלי לגַלות גם סודי. (בקול) אבל,
בתי – הן אביך לא יָדע דבר בחירתך – וכחק לישראל בִקש הוא,

כל הימים, חתן לבתו. ובזה צָדק, כי בת ישראל לא תחזר בעצמה אחרי הבחורים –

הדסה (מתבוששת).

אָה, אמי! הן אני לא בִקשתי – אני מצאתיו בביהנו – נפשותינו נפגשו ונקשרו –

אביגיל.

הן לא לגער בך ולהוכיחך אמרתי זאת. יודעת אני כי בתי לא נטתה ולא תט אף כחוט השערה מדרך ישראל – כי על כן גם בושְׁתְּ לגלות לי לבך בכל הימים הרבים. – אבל, כאמור, אביך עשה את שלו ויבקש לך חתן, וגם מצא איש כלבבו –

הדסה (בהתרגשות).

אבל לבי כבר נתון לִידידיה!

אביגיל.

אל תֵּחָפזי, פתַיה קטנה. הלא אמרתי לך כי אביך לא ידע זאת. ובכן הועיד את העלם אשר מצא, לבוא לבַקר בביתנו – ומרוע לא? הן ביתני פתוח לאורחים כל הימים. ועוד היום יכַבדנו העלם בבקורו –

הדסה.

אבל אני לא אראהו ולא אדבר אתו! הן לא אעשה חנף בנפשי! ואיך אשא פני אל ידידיה?!

אביגיל.

ידידיה יודע הכֹל –

הדסה.

אהה! הידעה הזאת תפלח לבו. אמי, מהרי ואִמרי לו כי אני לא אראה כלל את־את מְצִיאַת אבי, למען יִנָּחֵם וְיֵרָגַע.

אביגיל (בצחוק).

התדַמי כי ככה נקלות בעיניו, או ככה נקל הוא בעיני עצמו, עד שֶׁיִירא פן תחליפיהו בֶּן־רגע באחר?! לא, הוא חכם ממך, ובמנוחה שלֵמה הוא צופה לְבוא המדובר. וגם אַת, בתי, אל תיראי מפניו — התנהגי אתו כמנהגך עם כל אורח. הן הוא איננו אוהב אותך בהתלהבות — כי עוד לא ראה אותך כלל — ובכן לא יגזל אותך בחָזקה מביתנו — ומלבד זאת הלא כלנו נהיה מסובים אתך. הוא יבא, ואנחנו כלנו נשיח אתו — ואחַר ילך לו.

הדסה.

ואני אשתדל להיות לו לזָרא!

אביגיל.

לא! להפך, אַת תתנהגי אִתו בנמוס ובחבה, כחובת בת בעל הבית לאורחים. כי אם אַין יקצף אביך והֵרִיח ריח חשד. ואביך איש קשה, כידוע לך. (בצחוק) ואולם אינך מחויבת להתלַקח באהבה לוהטת אל המדובר. הן אפשר הדבר כי לא ייטב בעיניך — ואז לא יַכריחֵך אביך. וגם אפשר הדבר כי אַת לא תמצאי חן בעיני המדובר — כי אולי אין טעמו גרוע כטעם ידידיה —

הדסה.

אבל מדוע לא אַגיד לאבי מִיַד — עוד לפני בוא האורח —

אביגיל.

– כי כבר מצאת לך חתן? – לא, כזה לא יתכן! ודוי כזה, בעת שאביך מתברך בלבו, כי מצא לך איש כלבבו, – ודוי כזה שאינו בכלל לפי רוח אביך והשקפותיו, יעלה את חמתו עד להשחית – ואז – אז אינני מקבל עלי כל אחריות. לשמע הודוי הזה לא יאבה עוד לתת גם המִשרה לידידיה – והענין יסתבך מאד. ואולם אחרי אשר המִשרה תהי כבר על שכם ידידיה, והמדובר כבר הִלך לו, והשדוך לא יקום – אם מצד המדובר או מצד המדוברת, – אחרי אשר כל הענין יִשָכח מלבו, אז אגַלה אני סודך לאביך, בשעת הכשר, והכל יבא על מקומו בשלום.

הדסה (בחבקה את אמה).

מה רבה חכמתך, אמי היקרה, ומה טובה אַת לי! בעצתך אֵלך – בעצתך אֵלך תמיד.

אביגיל.

ועתה, בתי, המקשיבה, לכי וצַוי להכין הכל לכבוד האורח – והָבוני גם אַת (הדסה יוצאה).

מחזה שני.

אביגיל; אחרי כן אסא.

אביגיל.

את רוח הדסה הרגעתי, אבל אני עוד טרם ארגע שלֵו בנפשי. מהחתן השני אולי נִפָטר בכה או בכה – כי מדברי ידידיה ואף מדברי התהִלה של מררי בעצמו רואה אני כי מעשיה לא יסכון לבתי. אבל היחפוץ מררי בחתן הראשון? הוא מהעב בכלל את „הסטודנטים", אף שהוא מודה לפעמים

כי ידידיה היה שונה תמיד מכל חבריו. עתה מוצא אמנם ידידיה חן בעיניו מאד, כי גִלה בו כשרון גדול למסחר – אבל היתרון הזה המכשיר את ידידיה למנהל עסקי מררי, איננו מכשירו עדיין לחתן לאישי החסיד. – רק תקוה אחת יש לי: זו אהבת אישי לבתנו; גם הוא יחפוץ כמוני שתֵשב הדסה תמיד במקומנו, בקִרבתנו – ובקחתנו את ידידיה לחתן לא נִפָרד עוד מבִתנו, כי ידידיה יהיה תמיד המנהל לעסקי בעלי, או שותפו.
(אסא בא).

אסא.

שלום לך, מחותֶנת! מה שלום המחותן היום?

אביגיל.

שלום לאישי; הוא נָח וינפש מעמל הדרך, ועתה לבו טוב עליו מאד. הוא מחכה ראשונה לבוא ידידיה בדבר המשרה, ואח"כ לבוא המדובר. אמנם מחותנת כפולה אני היום – ומי יודע אם לא יוּפָרו שני השדוכים גם יחד –

אסא.

הַרפי מדאגות חנם. עת לדאג לדבר נכבד יותר – זה נשף החשק אשר נקבע לערב הזה. אני אמרתי כי נדחה אותו למועד אחר, אבל זה עתה בהיותי בבית יורם – יורם נרפא כָליל – הודיעה לי עתליה בכל תֹקף, כי בשום אופן לא תַרשה לדחות את הנשף, כי בתור גבאית של החברה כבר חִלקה את כל הכרטיסים ותִקדש קרואיה לערב הזה; ואשה אריסטקרָטית כמוה מַקפדת מאד על הדיקנות. ומפני עתליה גם אני ירא מאד – עוד מעט תבא אליך לשַחרך מוסר וללמדך פרק בהלכות השכלה ואריסטוקרטיה.

אביגיל.

באמת גם זה ענין לא נעים. עתה נִחמתי כי נפתיתי לדבריך לתת את הדסה להשתתף בחזיון, שלא מדעת מררי. זאת היא הפעם הראשונה אשר נסיתי להונות את אישי – וזה שכר העֲבֵרה.

אסא.

הפעם הראשונה?! והאם לא תוני אותו גם בדבר אהבת הדסה וידידיה? – אך מסתמא יתוקן הכל בעצה טובה, אף כי הזמן קצר מאד באמת. בבחינה אין אמנם צרך גדול – כי כלם יודעים את תפקידם היטב – אבל „רשיון הרוממות", מצד מררי, נחוץ מאד. כנראה אהיה מוברח לקבל עלי גם את הקבלנות הזאת. ואַת הלא נוכחת כי קבלן מצליח אני: ענין המשרה של ידידיה כמְעט שכבר נגמר –

אביגיל.

אך ידידיה עודנו מפקפק – הוא מַקשה לשאל ולתבוע כל כך, כאִלו יבקש אך תואנה להשתמט מהצעת מררי –

אסא.

אני מבין, אני מבין. כנראה הוא מֵרִיח ריח קנוניא בינינו בדבר מִשרָתו – וכעין פגיעה בכבודו. אך הן הוא יבא כרגע – טוב כי לא ימצאֵנו עסוקים בשיחה – הוא נוטה עתה לחשד, מאד מאד. לכי נא למעשיך, ועַצרי את מררי, לבל יבא עד אם כליתי דברי עם ידידיה. נחוץ להרגיעו ולבטל פקפוקיו ודקדוקי אסטניסותו (אביגיל יוצאה).

מחזה שלישי.

אסא; אחרי כן ידידיה.

אסא.

הקָשה מכֹּל – זה באמת ידידיה. בקשיות מררי החִלותי להטיל ספק: כנראה לי הוא רוצה רק שיאמינו הבריות כי הוא השורר בביתו. ואביגיל החכמה נזהרה מעקור את האמונה הזאת מלבו ומלב הבריות, וגם היא מתאמצת לפַתות את עצמה: כי היא עושה רק את רצון בעלה. אבל באמת היא מוליכה אותו בנחת בדרך שהיא רוצה,–ורק בדברים שאינם נוגעים לה עד מאד, היא מניחה לו לעמוד על דעתו. היא חִנכה את הדסה באופן נאור מאד – אם גם ברוח עברי לאומי – ותתחכם לפַתות את מררי, כי הוא היה השליט בעניני חנוך בתם, כי הוא בחר במורים הטובים בעיניו, וכי בכלל הכל נחתך רק על פיו. ולוּ חשבה לנכון כי טוב להדסה לָחול עם גברים – אזי לא הועילה למררי כל הסידותו, ובבקר לא עבות אחד היה משתַּבֵּח בעיר כי הוא בתור השורר בביתו הכריח את אשתו ובתו לעבור על אִסור המחולות.–ואמנם אשה חכמה היא: יודעת היא להכחיד עָצמה גם ממני, מיועצה הטוב – וגם ממנה בעצמה. כי מבנות ציון המצוינות היא: היא יודעת כי כבוד בעלה זה כבודה וכבוד ביתה. ואם שררה תקיפה של בעל הבית אינה נעימה לפעמים לבני ביתו – אבל השררה המדומה של מררי יפה בודאי לכבוד בית בישראל, יותר מההכנעה הגלויה והמתבטלת של יורם בפני אשתו.–בקצרה, בטוח אני כי מכיון שאביגיל רָצתה את אהבת ידידיה והדסה, לא יעברו ימים מועטים, ומררי יודיע כי בתור השורר בביתו מצא הוא חתן לבתו – את ידידיה. אבל ידידיה – הוא קשה באמת בגאותו, ולו אין עדיין אשה, ואף כי אשה חכמה כאביגיל!

(ידידיה בא). אַה, הנהו. (אל ידידיה) מה אתה עושה בזה, ידידי, בשעה מוקדמת כזו?

ידידיה.

מררי הועידני לשעה הזאת – בדבר המִשרה –

אסא.

איזו משרה?

ידידיה.

מה? אתה אינך יודע מאומה? הוא אומר לקחת אותי לעוזר או לשותף במסחרו. ואני אמרתי כי מידך באה לי זאת –

אסא.

חדשות השמעתני! אנכי? גם אני חפצתי לדבר אתך על דבר משרה – כדבר אשר הבטחתיך – אבל לא עלה על לבי כלל כי גם מררי פָרש מצודתו עליך. ואולם אחרי אשר אִנה אלהים לידך ענין יפה כזה, אשר לא פִללנו לו – אֲדַמה כי אין לך עוד צורך בהצעותי –

ידידיה.

להפך, עתה יש לי צרך גדול בחסדך, אדוני. בהשקפה הראשונה לא ראיתי גם אני כל אִי־כבוד בהצעת מררי, אחרי אשר הוא היה המתחיל בדבר – ואולם אחרי כן נמלך עלי לבי, ואבדוק וארא והנה לא נאה לי להֵרָאות בעיני הבריות בתור המזיק ב־שות הנִזָק – וכמעט שאני נוטה לבלי קבל את הצעת מררי.

אסא.

לאִוֶלת כזו אתה קורא ישוב הדעת? סוחר גדול מבקש ממך

להיות לו לעוזר ולשותף – הצעה הראויה להתכבד – ואתה אימר להשיב פניו, בשביל שבמקרה יש לו בת שנפשך חשקה בה במסתרים – ואתה דואג פן – פן תְּקָרִבֵךְ המשרה הזאת אל המטרה אשר נשאת נפשך אליה! – אין זאת כי אם נָקעה נפשך מהדסה לפתע פתאם.

ידידיה.

מי יתן והתעוררה אהבתי להדסה אחרי שהייתי עוזר או שותף למררי, אזי לא היה מקום לכל חשד ולכל פקפוק. אבל הדבר כמו שהוא עתה, מחויב לעורר חשד – וגם בעיני אני לא אוכל לזכות אָרחי. אתם קוראים לזאת גאוה ודקדוקי כבוד; אבל – עברי לאומי אני, והלאומיות מֻטלת עלינו את החובה לשמר כבודנו מכל משמר, להראות כי רגש הגאון האנושי עֵר וחי בקרבנו, כי גם התכלית הנכספה מאד לא תַקדיש בעינינו את ההתחבֻלות השפלות – ואף לא את התחבלות המסופקות. כלאומיותי כן אהבָתי: אני מתעב לבקש חסד בגב כפוף, כי אם משפט אדרוש בקומה זקופה. והמשפט צריך להיות נִרכש בתחבלות ישרות, גלויות וטבעיות ולא בהערמה ועקמומיות. – ואיך אתגנב עתה אל בית מררי בכונה, למען יהי לי המשפט לאמר לו אחרי כן: תן לי עתה את בתך לאשה, כי כבר בְּצָרת מעמדי בתוּמָתך!

אסא.

דבריך יפים – אבל הגיונך רפה. לו היתה אהבת הדסה דבר האסור לך מצד הדין או מצד היושר, או לו היית באמה מזיק למררי ולביתו באהבתך את בתו, – גם אז לא תוכל לחשוב לך לעון להשתמש בהצעת מררי – לא הצעתך אתה! – למען הַתִּיר את האסור ולהכשיר את הנזק. אבל מה זה תחשיב בלבך? מי יוכל לאסור לאדם הגון כמוך לאהוב את הדסה? היגיע נזק לבית מררי מאהבתך זו? להפך, חתן כמוך הוא ברכה להדסה ותפארת לבית מררי. לזאת אעשה לך הנף באמרי

כי חתן כמוך לא ימצא מררי — כל זמן שיבקש הוא. ובכן מה החרדה אשר חרדת לשוא? לא חסד ולא משפט חפצת לעצמך, אבל חפץ אתה להיטב למררי: לתת לו עוזר חרוץ במסחרו וחתן יקר לבתו.

ידידיה.

איך שיהיה — אבל יותר שמח לבי וַיגל כבודי, לוּ באה לי המשרה ממקום אחר: אזי היתה קומתי זקופה יותר; אז יכלתי לגשת אל מררי ולהראות לבריות את בר לבבי ונקיון דעתי. ומדוע זה לא אצפה לרֶוח והצלה ממקום אחר? איגע ואמצא. וגם אתה, אדוני, הלא אמרת כי תקוה אחרת נשקפה לי על ידך.

אסא.

אחרי שמעי את דבר הצעת מררי, הנני מחויב להודות כי התקוה האחרת איננה יפה בכה. עוזר או שֻׁתף למררי — זה מקרה שאינו מזדמן בכל יום. ומי זה יוֹאִל לעזוב עסק בָּרִי וטוב מאד, וללכת לבקש עסק מסופק או בינוני? אם כזאת היא מַעשִׂיוּתְךָ, מסופק אני אם תצליח בכלל לעסקים שבעולם המעשה. (מררי בא) הנהו. עשה כבינתך — לי אחת היא. (אל מררי בלאט) הוא מִמאן — כנראה יש לו במחשבה עסק יותר טוב. ראֵה הזהרתיך — ואתה אַל תרף ממנו. (בקול) אני הולך לחדר הנשים. על דבר מצב בריאותך נדבר אחרי כן. כנראה טוב לך היום. אינני חפץ להפריעכם — איש כמוני אך לטֹרח הוא בשיחה מַעשִׂית. (יוצא).

מחזה רביעי.

מרדי וידידיה.

מרדי.

נו, ידידי, עתה נדַבר בקצרה, אבל בישוב הדעת, כי עוד מעט יבא אלי אורח - הלא ידעת, זה המדובר.

ידידיה.

לי אין צורך להתישב בדבר. את תנאַי שמתי לפניך, ומהם לא אסור. (לנפשו) באופן כזה אולי יבוטל הדבר.

מרדי (בצחוק).

הנך ממש גזלן, ידידי. גם עלי אומרים הבריות כי קשה אני - אבל לנגדך הנני כחלמון ביצה. ובאמת לא אבין מדוע הנך לָהוט ככה אחרי ממון. אם סוחרים פשוטים כמוני רודפים אחרי כסף - אין בזה כל פלא, כי הממון מעמיד אותנו על רגלינו, הוא יתן לנו חן וחסד בעיני הגוים, ורק הוא ילביש אותנו צורת אדם, אדם שיש לו זכיות ידועות. כי מה אנחנו בלי כסף? נִבזים ושפלים, בבית ובחוץ. - אבל אתם „המלומדים", למה אתם נהרגים על הפרוטה? הן אתם אינכם צריכים לקנות בכסף את הכבוד וצורת האדם. הכל מכבדים אתכם בבית ובחוץ, בגלל השכלתכם; אתם נקראים אדם בכל מקום, וכל הזכיות נתונות לכם. לכן אתפלא לראות כי איש מלומד כמוך בהול ככה על ממון.

ידידיה (בצחוק).

האמנם יְכֻבדו המלומדים ככה, גם אם אין להם אלא

חכמתם? ובכל זאת כמדומה לי שלמשל לא היית נותן את בתך למלומד שאין מצבו החמרי איתן עד מאד –

מררי.

אני? זה ענין אחר לגמרי. אני אינני מחזר בכלל אחרי חתנים מלומדים – לא לפי רוחי והשקפותי הם. – אני איש יהודי עברי תמים כאבותי, ודרכי „החדשים" לא יִתָּכנו בעיני – וגם בעיני בתי לא ייטבו המלומדים, כי לא כדרכיהם דרכיה. לכן לא הייתי לוקח מלומד לחתן, גם אם היו לו אוצרות קֹרַח. אבל גדול עתה מספר האבות הרודפים דוקא אחרי חתנים מלומדים, כי בנותיהם חונכו לתכלית זו – והם מוקירים את המלומדים, גם אם ידיהם ריקות.

ידידיה (לנפשו).

אם כן אין מצבי החמרי מעלֶה או מוריד אותי בעיניו! אפקורס אני, ותו לא מידי. (בקול) ומדוע פסולים המלומדים בעיניך ככה? האמן נא לי: יש בין החדשים עִברים אמִתים, עברים לאומיים האוהבים בכל נפשם את עמם ומולדתם ובעד כל הון לא יכַחשו בדת אבותיהם. ידעתי כי נמצאו משכילים אשר השתמשו בהשכלתם לרעה, להסב לב הצעירים מֵעַמם ותורתם. אבל אנחנו המשכילים הלאומיים משתמשים בהשכלתנו לטובה: אנחנו מתאמצים להפיח אש אהבת היהדות בלב בנים כַּחָשים; אנחנו מתאמצים ומצליחים להשיב את נדחי ישראל אל עמם ותורתם; אנחנו מתאמצים ומצליחים לחבב על נאורינו האמִתים והמזויפים, את כל עניני ישראל אשר בִזו או שכחו או לא יָדעו כלל: את הדר העבר שלנו ואת תקוותינו לעתיד. בקצרה, אנחנו הלאומיים מוכיחים להם בעזרת השכלתנו, כי תפארת ישראל נַעלָה ורָמה מיפיפיות של יפת; והאם דרכים כאלה לא יתכנו בעיני יהודי כשר כמוך, אדוני?

מררי (לנפשו).

כנראה הוא חפץ להשתמט מהעסק, לכן השיאני לענין אחר. (בקול) עניני הלאומיים אינם ידועים לי היטב, כי אם רק מתוך הפסקוילים הנשלחים אלי לעתים קרובות. איש סוחר אני, ועסקי מטרידים אותי מאד מאד – אין לי פנאי לעסוק בענינים חדשים כאלה. זאת יודע אני – לא רק מתוך הפסקוילים – כי דעת שלומי אמוני ישראל אינה נוחה מדרכי הלאומיים. ובאמת – האם מסטודנטים ומשכילים תבוא תשועת ישראל? הם מלמדים תורה חדשה: עָבר – עתיד – היסטוריה – לאומיות! אדרבא הגידה נא – הן למדן אתה – הכזאת היא תורת ישראל? – ולמה לנו לגַיֵּר את הגאורים ואת האפקורסים? גרים כאלה קשים לנו כסַפחת. אין צרך ליהדות בהם. קיום היהדות תלוי באנשים אחרים, ממין אחר לגמרי. והגאורים, האפקורסים – מוטב לנו שיֵצאו לגמרי ממחנה ישראל – לא מעוקצם ולא מדובשם! – לעתידותינו ידאג הקב"ה בכבודו ובעצמו – ידיעת עתידות זו אומנתו – ואַל נא יתאַמרו הלאומיים להיות שותפים להקב"ה. – אבל הן גם אני ואתה אין כַּונתנו לעשות שותפות בעסק הלאומיות, כי אם בעסק אחר – לכן נשובה לענינגו.

ידידיה (לנפשו).

והדסה היא בת לאיש כזה! עתה רואה אני לי חובה להַלצה מהשפעתו ו„מחתְניו" אשר יבקש לה – גם לולא אהבתיה. אקבל את הצעתו ויאמרו הבריות מה שיאמרו! (בקול) כן דברת, אדוני. גם בראשי אין מקום ללאומיות ולעסקים בבת אחת.

מררי.

ובכן זה הדבר אשר אני אומר לך: בשותפות אחפוץ גם אני, כאשר הגדתי לך אֶמש. אבל לי יש עוד שותפים, זו אשתי ובתי – מלבד מה שאני מניח את כל הוני בעסקי.

מובן מאליו הוא כי הרבית בעד כספי אנבה מהרוַח מראש– עשרה למאה–

ידידיה.

רבית כזו לא יחשיב סוחר לשיתפו–לכל היותר אסכים לנֶשך של שבעה למאה. (לנפשו) צריך לפשוט לו יד.

מררי.

נו, נאמר: שמונה למאה. ואת הרֶוַח נתחלק באופן כזה–

ידידיה.

אם תקח ממני נשך שמונה למאה, לא אבה ולא אשמע לשַנות את תנאי החלוקה מכפי שקצבתי אֶמש.

מררי.

שמע נא לעצתי: אל תַקשה לבבך! הַסכם אל התנאים אשר שמתי לפניך אתמול – הן ההבדל איננו גדול כל כך – ומה גם כי הוא דבר שאין לו שעור – מי יודע כמה נרויח? ולמה לנו להתוכח עתה הנם? ובכלל – הִשָען על יָשְרִי: אם יצליח ה׳ את אשר נעשה, יהי דַי לשנינו ולא אעשה לך עָול – אני אינני גזלן כמוך. ובכן יהי כדברי – וכאשר תִכלה השָנה בהצלחה, ברצות ה׳, לא אמנע הוספה ממך – הן אי אפש־ לבלוע את כל העולם בפעם אחת! – הן גם לי לחיות – הן ראו לשנה אחת אני מתדבר עִמך. וַתֵר בשנה הראשונה מִשֶלך, ובשנים הבאות אוַתר מִשֶלי.

ידידיה (לנפשו).

בְיָשרו אינני בוטח הרבה, אבל ההצעה הגונה. (בקול) ובכן אני מסכים לתנאיך בשנה הראשונה, ובשנה השניה יהי כדברי –

מררי.

בשנה השניה! כאשר נחיה, בעזרת ה׳, נראה.–ובכן, יהי במזל ובהצלחה! ואתה כתוב את דברי האמָנה בספר – הן יוריסט אתה וידעת איך לכתוב – ומחר נאַשר את החוזה כחֹק. אבל העסק נגמר. אני מחכה היום לטלגרמה – יוכל היות כי תצטרך לנסוע מחר בדרך לא רחוקה. בכל אופן היֵה נכון.

ידידיה (לנפשו).

הֲלאה דאגה ודקדוקי הבל! אני קרֵב אל מטרתי. (בקול) ועתה אֵלכה לי – הן אתה מחכה לאורח. שלום (יוצא).

מחזה חמישי.

מררי; אחרי כן אביגיל ואסא.

מררי.

אולי הייתי נמהר מעט – אבל סרבנותו המריצַתני יותר – וסוף כל סוף הן התגברתי עליו ואכניע את לבו הקשה. הוא נחוץ ומועיל לעסקַי. (אביגיל ואסא באים) נו, בָּרכוני במזל טוב! הנה גמרתי את העסק עם ידידיה שלכם. איש קשה הוא - ובכל זאת נכנע לי ויעש כרצוני – אני שורר בביתי.

אסא (לנפשו).

כשם שנכנס לברית המסחר כן יִכָּנס לחופה!

אביגיל.

אני שמֵחה על זאת מאד. איש יקר הוא – נפש יפה בחיצוניות יפה – הלואי שנצליח ככה גם בבחירת חתן לבתנו!

מררי.

נצליח, נצליח, בעזרת ה'. היום הזה יום הצלחה לנו: הוא הביא לי מנהל חרוץ לעסקי, והוא יביא לנו גם חתן טוב –

אביגיל.

הלואי שהיה החתן דומה אל המנהל!

מררי.

מה זה תדברי? ההשמעת לאזניך את אשר הוצאת מפיך? איך תוכלי לערבב מין בשאינו מינו? מנהל הוא מנהל, וחתן – זה ענין אחר לגמרי. במנהל לעסקי אני מבקש רק את האדם שבו – וידידיה הוא אדם – ובחתן אני מבקש גם את היהודי – יהודי כחפצי.

אסא.

וידידיה הוא אדם ויהודי גם יחד – יהודי מאד נעלה.

מררי.

את „יהודיך" אתה אני יודע. לכם „החדשים" יכשר יהודי כמהו – אבל לי לא ישפק. ואולם מה לי וליהדותו? למסחרי אין צרך באמונותיו ודעותיו – הן אינני סוחר ביראת שמים.

אביגיל.

מי יתן והיו כל נערינו וגם זקנינו עברים אמתים, עברים נוכחים כידידיה! לו עשו כל צעירינו כמהו –

מררי.

ידעתי, ידעתי! הוא מגיר נאורים ואפקורסים? הוא

מעשיר את היהדות עשר גדול!!—אך בטוח אני כי בעָסקו במסחרי יזניח את מעשי אִוַלתו אלה. אני אינני עוסק בלאומיות, ולא אחפוץ כי גם עוזרי במסחר יטפל בה.—אבל מה לנו ולמעלותיו של ידידים? עלינו לשים לב אל מעלותיו של המדובר אשר יבא כרגע—ואתם תחזו כי אני יודע לבחור. הִשָׁאר בזה גם אתה, אסא, למען תגיד „מבינותך" בדבר „השלָמָתו".

אסא.

בתך מבִינה היטב בעניני השכלה, והיא תשען רק על בינתה היא—

מררי.

בתי תשען על אביה. אני שורר בביתי.—לא אֹמַר לכם כי המדובר הוא משכיל ומושלם כידידיה—אבל הן בתי לא נועדה להיות כַּלה לסטודנטים—הוא מושלם כבן בעלי בתים חשובים—אבל עשיר הוא מאד, גם אם לא נִתנה לו מִשׂרַת דירקטור.

אסא.

גם ידידיה איננו עָני—

מררי.

כן, כן—אני העשרתיו, כי לקחתיו אל מסחרי.

אביגיל.

ולולא לקחתו אתה אזי לקחוהו אחרים. איש משכיל וחרוץ במהו הוא איש אוצרות, כי הונו באונו הרוחני—

מררי.

מה זה היה לכם כי מִלֵאתם פיכם תהלת ידידיה? יודע

אני כי הוא משכיל, חרוץ, נפש יפה – וגם למדן. אם כן ישמח בו חותנו לעתיד לבוא. ואני חפץ לשמוח בחתָני אני. אני שורר בביתי ועושה כרצוני.

אביגיל.

אם יהי המדובר דומה לידידיה, נשמח בו כלנו. גם אני חפצה לשמוח בחתני, וביחוד אחפוץ כי תשמח הדסה בו. אבל מי יודע!

מררי.

הרפי ממני ולמה תאַנקי, ולמה תפתחי פה לשטן? זה דרכך תמיד למרר את חיי בנַקרנותך ובספקותיך. אִם - אולי – מי יודע! – נחַכה ונראה: אם המדובר איננו המיועד מִשָּׁמַיִם, אוסיף לחַפש עד שאמצא את המיועד.

אביגיל (לנפשה).

הדרך סלולה. הסגנון הזה ידוע לי. עתה בטוחה אני כי אצליח. (בקול) הדיקנות איננה כנראה מִדה אהובה של המדובר. הן כבר עברה השעה אשר יעד לבוא אלינו –

מררי.

הנך מחַפשת בו מומים עוד בטרם ראית אותו. דיקנות! צרה גדולה! אני מבטיחכם כי מעולם לא העביר המועד בעסקי מסחר.

אסא.

כמדומה לי כי גם הראיון הזה הוא רק עסק מסחר לפי השקפתך ולפי השקפתו הוא – (מעשיה בא).

מררי.

הנהו! ראו נא, ראו נא – האיננו כאחד „החדשים" בחיצוניותו?

מחזה ששי.

הקודמים ומעשיה:

מעשיה (אל מררי).

סלח לי כי אֵחרתי מעט. אבל עסק נחוץ עצרַני –

מררי.

זה האדון מעשיה מבצרה – זו אשתי – זה הרופא אסא, קרוב לאשתי ואוהב נאמן לביתי.

מעשיה (לנפשו).

רופא? הדבר מֵעיר חשד! (בקול) כן, אני גמרתי עתה עסק קטן אבל טוב. (מוציא מחיקו ילקוט גדול ומתוכו גליון ומראה את השורה האחרונה של הגליון למררי) הידעת את האיש הזה?

מררי.

אַה, זה גדעון הסוחר ביערים.

מעשיה (משיב ילקוטו לחיקו).

כן. עשיתי אִתו עסק קבלנות זה עתה – עסק קטן. אבל בריא וטוב – אני רודף תמִיד אחרי עסקים קטנים – בָּם אין סכנה –

אביגיל.

אבל גם מעסקים גדולים לא תמשוך ידך. הלא שמענו כי התאַוית לִמשרת דירקטור?

מעשיה.

מדוע לא? אני בקי היטב בעניני הלואה– גם תנאי המקום גלוים וידועים לפני, כי בן־בָּצרה אני– לכן אמרתי: מדוע לא? עוד איזה אלפי שקל בשָׁנה– אבל הם דורשים כי הדירקטור יִנָּזר מכל העסקים ויָשים לבו אך אל הבנק– ובזאת לא חפצתי. עסקַי מכניסים לי יותר– (אל מררי בהוציאו ילקוטו) ראה נא, הנה שלשה עסקים טובים שגמרתי בשבועות האחרונים. (מראה גליונות למררי) הידעת את זה? האציל פלדש. ואת זה? הרזן יִדלוף. ואת זה? איננו מהאצילים, אבל עשיר מאד. (משיב ילקוטו) כן– עסקי אלה שקולים כנגד כל הדירקְטוריות.

מררי (אל אסא).

נַס נא אותו בעניני הַשלָמה.

אסא (אל מעשיה).

הלא מבצרה אתה? יש לי בעירכם ידיד־נעורים ושמו אלידע הצלֶלפוני–

מעשיה.

אלידע? אלידע? מה מסחרו?

אסא.

הוא איננו עוסק במסחר כי אם בספרות. הוא גם אחד מראשי הלאומיים–

מעשיה

סופר־ולאומי? אַה, זכרתי – ידעתיו, ידעתיו – בשנה שעברה חָטַף ממני עשרה שקלים לישוב ארץ ישראל, כי הוא המורשה. (מוציא ילקוטו) הנה השובר. – אבל שִמעו לי ואגדכם: השָנה לא יצודני עוד ברשתו – לא אשוב עוד לכִסלה –

אביגיל.

ומדוע? האין הרעיון חשוב בעיניך?

מעשיה.

שִמעו לי ואגדכם: הלאומיות היא בֶגד בוגדים – כל כַונתם אך הממון – אני אומר לכם: כל הכסף ישאר בידי ראשי הלאומיים ועוזריהם ועוזרי עוזריהם – הכסילים נותנים – אבל אני לא אבה להיות כסיל. פעם אחת נואלתי ולא יותר.

מרדי (אל אביגיל).

מדוע לא תבוא הדסה? מהרי וקִראי לה! (אביגיל יוצאה).

אסא.

אינני יודע את הלאומיים בעירך – אולי שוטים הם. אבל אלידע איננו כסיל, וגם איש ישר הוא.

מעשיה.

אלידע הוא סופר, והסופרים שוגים בחלומות ודמיונות. שמעו לי ואגדכם: רק סוחרים, אנשי מעשה, יודעים לשפט מֵישרים.

אסא.

יש גם סוחרים גדולים העוסקים בלאומיות –

מעשיה.

יש, בודאי יש. הנה למשל הסוחר העשיר חשביה מעירי – (אל מררי) הלא ידעת אותו? (מוציא ילקוטו) הנה כתב החוזה על העסק אשר עשיתי אִתו בראשית השנה. הראית? – איש קשה הוא וערום כנחש – אבל אני יודע איך להתהלך אִתו – כן, הוא לאומי נלהב – למצער חפץ הוא שיאמינו הבריות כי הוא אחד מעמודי הלאומיות – אף כי הוא רק מדַבר ואינו עושה מאומה. אבל שמעו לי ואגדכם: אם תראו סוחרים שעוסקים בלאומיות – אז או שיש להם בזאת הנאת ממון או הנאת כבוד. בלי הנאה וחשבון לא ינקוף איש־מעשה אף אצבע קטנה. (אביגיל שבה עם הדסה).

מחזה שביעי.

מררי, אסא, מעשיה, אביגיל והדסה.

אביגיל (אל הדסה).

זה האדון מעשיה מבצרה – זו בִתי.

מעשיה (לנפשו).

יפה היא, אבל מה חורו פניה. והרופא הקרוב – זה השיד מאד!

מררי (אל הדסה).

האדון מעשיה מדַבר על הלאומיות – כאשר ידַבר איש מעשה –

הדסה.

טוב מאד

מעשיה.

בעירנו יש גם עלמות העוסקות בלאומיות – הן לומדות עברית, עורכות נשפי חשק – גם עלי העמיסו כרטים לנשף שעשו בשבוע שעבר – אבל לא הלכתי, כי נסעתי לָרגלי מסחר – להרויח כסף נחוץ יותר מלראות תעלולי בטלנים – הכרטים עודנו אתי. (מוציאו מילקוטו) הנהו – מחירו שני שקלים – לא בזול – אבל לא יכלתי הָשֵׁב פני הַמְעַשִׂים, כי אני עומד בקשרי מסחר עמהם. כן, העלמות בעירנו עוסקות בלאומיות בשים לב. אבל שמעו לי ואגדכם: להן נאה לעסוק בזאת, כי אין להן כל עבודה ודאגה אחרת – אבל לגבָרים לא נאה כלל לרדוף רוח ולשגות בהבלים כאלה – הגבָרים מחויבים להתאמץ להרויח כסף. האף אין זאת, עלמה כבודה?

הדסה.

כן דִבַּרת.

מררי (אל אביגיל).

מדוע היא מקַמצת ככה במלים? הן הוא יֵחשֵבָה לִפתַיה –

אביגיל (אל מררי).

בִּתנו צנועה, ולא תתוַכח עִם איש זר.

מעשיה.

ביחוד התרחבה הלאומיות בעירנו ע"י סטודנט ששָב מהאוניברסיטה – הוא מצא חן בעיני נאורינו, וביחוד בעיני הנאורות, ויקבלו עליהם כל מה שגָזר. ואמנם גם לו נאה לעסוק בזאת כי אין לו עסק אחר – הוא למד חכמת המשפטים, וכמובן אין לו מה לאכל. אני חפצתי להעסיקו במסחרי – כי בן חיל הוא – אבל דל־גֵאה הוא, ותביעותיו איומות.

מרדי.

הלא זה ידידיה? אני לקחתיו למנהל עסקי.

מעשיה.

כך? אל נכון הוא עולה לך בדמים מרובים. הוא יַקרן גדול – אבל חרוץ הוא, והוא ישביעך רצון – אם רק לא יוסיף לשגות בהבלי הלאומיות. שמעו לי ואגדכם: חלומות הלאומיות מוציאים את האדם מעולם המסחר.

מרגי.

אני ארע לשים רסן בפי ידידיה –

אסא.

איש נבון וחרוץ יודע לְעַוֵּת דבר –

מעשיה.

במחילה מכבודך – אתה אינך סוחר. אבל אנחנו הסוחרים יודעים זאת היטב: סוחר המסיח דעתו מעסקיו אף רגע אחד – הוא נכון לְצֶלַע. הסוחר מחויב להגות בעסקיו יום ולילה – וגם בשעה שהוא אנוס לשיח שיחה בטלה, צריך שתהיינה מחשבותיו נתונות כֻּלן למסחרו. ובאמת אני משתדל להשתמט משיחות בטלות, כי הן אינן מכניסות מאומה. האף אין זאת עלמה כבודה?

הדסה.

כן הוא: שיחות בטלות אינן מכניסות מאומה.

מעשיה (לנפשו).

חכמה גדולה איננה כפי הנראה. לו היתה, למצער,

בריאה! הרופא חשוד בעיני מאד.

אביגיל.

השיחות אינן ממלאות את הַקֻּבה — ואתם, אדוני, רעבים אל נכון. אלכה לראות הכבר ערוך השלחן (יוצאה והדסה אחריה).

מררי.

ראו נא, השיחות מַסיחות באמת דעתו של אדם מהמסחר. שכחתי כי עלי לשלוח טלגרמה נחוצה. (אל מעשיה) אתה הלא תסלח לי, כי איש מעשה אתה. כרגע אשוב — ובין כה וכה הנה הרופא לפניך — גם אשתי ובתי תשובנה כרגע (יוצא).

מחזה שמיני.

אסא ומעשיה.

מעשיה (לנפשו).

טוב מאד כי יצאו כלם. אחקור את הרופא. כנראה איננו חכם גדול ולא יִכבד להציל מפיו דבר אמת. (בקול: אתה הנך הרופא הקבוע בבית מררי? גם קרובו אתה? רופא במשפחה זה חסכון גדול — כי לַקרוב לא ישֻׁלם כלרופא זר, האף אין זאת? וקרוביך נצרכים לך, כנראה, לעתים קרובות.

אסא (לנפשו).

אַה, אני מתחיל להבין מה חפצו בדברי ערמומיות הללו! האח, זה רעיון נַעלה! (בקול) כנראה הנך בקי בחכמת הפַּרצוף.

מ ע ש י ה (לנפשו).

טוב מאד! (בקול) כן, פני אשת מררי דלים וחורים ככה–
וגם הבת – תֵראה כְמִתְחַלָה.

א ס א (בתמימות).

אָ – אין כל סכנה –

מ ע ש י ה (לנפשו).

חכם גדול! (בקול) הידעת, אדוני? לרופאים אין כל סכנה ברבות מספר החולים – אבל לבעל סכנה גדולה היא לקחת אשה מִתְחַלָה – סכנה מכמה טעמים – וביחוד מטעם ההוצאה. הרופאים אינם מאכל זול – ומה גם הנסיעות לחו"ל!

א ס א.

אבל למה תדבר ככה? הן א נ י לא הגדתי לך מאומה.
(לנפשו) אמנם צָדק: הדסה חולה, חולת אהבה.

מ ע ש י ה (בצחוק ערמה).

הן קרוב אתה ואיך תגלה סוד? אבל אני יודע מה שאני יודע. לא! זה איננו עסק לאיש כמוני! אני אוהב עסקים בריאים וטובים, ובספקות לא אכנים ראשי. לאשה מִתְחַלֶה לא תִשפֹּק גם נֵדָה של חמשים אלף. (אביגיל באה מימין ומררי משמאל).

מחזה תשיעי.

הקודמים, אביגיל ומררי.

אביגיל.

אנא, אדוני, באו נא וסַעדו לבכם מעט –

מעשיה.

אני – אין לי פנאי – סְלחו לי – עוד לי לבַצֵעַ בזה עסקים נחוצים, והזמן קצר – כי בערב אני נוסע הלאה –

אביגיל.

אבל הן אורח אתה בביתנו, ואיך נשַׁלֵחך בלי טעימה ולגימה?

מררי.

ועוד לא דברנו מאומה בעצם הענין –

מעשיה:

צר לי מאד – אבל אי אפשר – בשום אופן אי אפשר – אולי אבוא אליכם לפני נָסעי מזה – אם אוכל להִפָּנות מעט –

מררי.

אולי?! האין הענין הזה נכבד בעיניך כיתר עסקיך?

מעשיה.

אני – אכתוב אליך מביתי – כעת אני טרוד מאד – סלחו

נא – שלום, שלום! שלום לבִתכם, שלום ובריאות. (אל אסא) שלום, אני מכיר לך טובה (יוצא).

מררי.

מה זאת? קצרה בינתי מהבין –

אביגיל.

כנראה לא מצאנו חן בעיניו –

אסא.

אני הבינותי מדבריו כי הדסה לא טובה בעיניו –

מררי (בקצף).

מה? הוא יָהין לפַגֵל את בתי! הוא! הן הוא איננו שוה בצפרנה הקטנה – הן פרא אדם הוא. ואם סוחר עשיר הוא, מה בכך? לבתי אין צרך בכספו – יש רב לבתי, בעזרת ה' – אני יכל לתת את בתי גם לאיש שאין לו כסף – אני שורר בביתי – העָזה, חוצפה!

אסא.

הוא חושד את בתך במה שאין בה – הוא שאל אותי למַחלתה –

מררי.

הוא מחפש מומים בבתי! הוא! הלואי שהיה הוא בריא בשכלו, כמו שהדסה בריאה בגופה. שערוריה עשה! לא אתנהו עוד לדרוך על מפתן ביתי. אני שורר בביתי.

אביגיל.

איש כמהו עלול להוציא שם רע על בתנו – הוא יודיע בקהל כי מֵאן לקחתה יען כי חולה היא.

מררי.

הוא מאן לקחתה? הן לו גם פצר בי ימים על שנה, לא נתתי לו את בתי. אני שורר בביתי. בתחלה דִמיתי כי השדוך טוב, כי עשיר הוא. אבל עתה נוכחתי כי איננו בן־אדם כלל. – אכן טוב עשיתי כי לא גליתי הדבר להדסה מראש. כן, כן, הוא עלול להוציא שֵם רע, כי שוטה ופטפטן הוא, וגם נפש שפָלה. כן, הוא רע לב: הוא קרא לידידיה דל גאה – אף כי איננו שוה גם להתיר שרוך נעליו של ידידיה –

אביגיל.

ובכל זאת הודה גם הוא כי ידידיה חרוץ ובן־חיל

מררי.

כלום להסכמתו הוא צריך? האם שוטה כמעשיה יודע להעריך ערכו של ידידיה? אני יודע ערכו, ולכן לקחתיו למנהל – לא, לשותף, אני שורר בביתי, ואינני צריך להסכמת אחרים. – אפקורס הוא? עוסק בלאומיות? ובכל זאת יוכל להונות את מעשיה עשרת מונים, גם בדבר מסחר. וביראת שמים של מעשיה ג"כ אינני בטוח כל כך – הוא יעש כל התועבות בשביל שוה פרוטה. – וידידיה למדן גדול – בעל מֹח!

אביגיל.

ובעל נפש יפה מאין כמהו –

אסא.

ואהוב לבריות, נכבד בעיני הכל – אשרי האיש אשר

יקחהו לחתן. צר לי מאד כי אין לי בת – את כל הוני נתתי לו –

מררי.

נו, נו, – הונך לא היה מספיק לנדוניא לידידיה; הלא ידעת כי הוא הולך בגדולות ובנפלאות – וגם שוה הוא הרבה לחותן המחזר אחרי סטודנטים, כי אין כמהו בין ה„חדשים".

אביגיל.

והאם אנחנו צריכים לחזור אחרי אנשים כמעשיה? האם בתנו איננה ראויה לעברי נאור – לעברי אמתי כידידיה? הן גם היא עבריה נאורה, כי תלמידת ידידיה היא. ואין כל ספק כי רק עם איש כידידיה יאֻשר חֶלקה. ולמה לנו להפרד מבִתנו, מחֶמדת נפשנו, ולשלחה לבית איש זר אשר לא ידענו מתמול שלשם? הן ידידיה ישב עמָנו כל הימים, כי שותפך הוא. – נשאל אפוא את פיהו ואת פי הדסה –

אסא.

ואז לא תצטרכו לדאג פן יבאיש מעשיה ריח הדסה – והוא בודאי יוציא דבה רעה –

מררי.

יעש מעשיה כחפצו; אינני ירא מפניו. אני יכל לתת את בתי גם לאיש שאין לו כסף – אני שורר בביתי. ולידידיה יש כסף – הוא שותפי, והוא ירויח, למצער, חמשת אלפים בשנה בעזרת ה'. עוד היום אדַבר אתו – הוא לא ימאן, כי אוהב הוא את ביתי. גם הדסה לא תסרב – אני שורר בביתי, ופקודתי תשמר רוחה.

אסא (לנפשו).

כן הוא: הוא שורר בביתו – בעשותו רצון אשתו.

אביגיל.

ידעתי כי תבחר בטוב. אתה יודע נפש בתך ונתת לה איש כלבבה – וידידיה הוא איש כלבבה. (הדסה באה).

מחזה עשירי.

מררי, אסא, אביגיל והדסה.

אביגיל.

התבשרי בתי כי אביך בִקש ומצא לך חתן טוב –

הדסה.

אבל אמי – הלא ידעת –

מררי.

מה? האין ידידיה טוב בעיניך? הלא זה החתן אשר בחרתי לך!

הדסה (נופלת על צוארי אביה).

אבי: מה מְאֻשרה אני!

מררי.

הלא זה הדבר אשר אמרתי: בתי היא בת ישראל כשרה, ולא תַמרה את פי אביה.

הדסה (נופלת על צוארי אמה).

אמי היקרה – לא אוכל להבליג על רגשותי – דמעות גיל –

אני בושה מפני אבי ומפני אסא – לא אוכל עמוד פה – (יוצאה בחפזון).

אסא.

זוהי באמת בת ציון, צנועה וכשרה. (אל אביגיל) עתה נבצע מעשנו בדבר נשף החשק. (עתליה באה, אביגיל הולכת לקראתה). לא, לא! אמהר להוציא את מררי מזה, לבל יוּדע לו הדבר מפי עתליה. (אל מררי) מהר ונצא (אסא ומררי יוצאים).

מחזה אחד עשר.

אביגיל ועתליה.

עתליה.

הגידי נא לי, גבירה, מה תהי אחרית הנשף

אביגיל.

הכל טוב ונכון – היום בערב יֵעָרך הנשף.

עתליה.

ואישך החסיד יתן את בתו לשחק בחזיון? הן הוא רואה אָון במנהגי קולטורה ואריסטקרטיה כאלה – והוא מושל ממשלת עריצים בביתו.

אביגיל.

אמנם כן, אישי שורר בביתו, והוא לא יַרשה לבתנו לשחק בחזיון – אבל הוא הפך את החזיון למציאות.

עתליה.

לא אבין. בארי נא את דבריך. – זה דרך היהודים לדבר תמיד בחידות וחדודים.

אביגיל.

אמנם כן: היהודים מחודדים מטבעם – אבל לא כלם. ואולם הדבר פשוט: הלא ידעת כי בחזיון תשחק בתי בתור ארושתו של ידידיה – ואחרי אשר עפ"י בחירת אישי יהיה ידידיה באמת חתן לבתנו, אין החזון כי אם קשט דבר אמת – ולמה לא יַתִּיר בעלי?

עתליה

מה? ידידיה יקח את בתך לאשה? אמנם שמעתי שמועה כזו, אבל לא האמנתי.

אביגיל.

ומדוע לא האמנת? אָה, הוא ראוי לבתי – כי גם היא עברי נאור.

עתליה.

הוא נאור כאחד האריסטקרטים, כאחד ממנו. אבל סלחי נא לי, הן בתך היא בת חסיד – וגם לחול עם גברים אסור לה –

אביגיל.

כי על כן בחרנו בידידיה, יען כי הוא מחולל גרוע – אבל שניהם ייטיבו צעד בדרך הטוב והישר.

עתליה.

לנו הנאורים, האריסטקרטים, יש דעות אחרות בענין זה. –

אבי – אז כן, הכל טוב ויפה. העקר הוא, כי הנשף יערך במועדו. אני מקפידה על הדיקנות, כחק לאנשי קולטורה. (יורם בא).

מחזה שנים עשר.

הקודמות ויורם.

עתליה (אל יורם).

מה לך פה?

יורם.

אני – אני בא אל האדון לשאלו לסוחר מִמַּכריו – בדבר הלואה.

אביגיל.

הנני לקרא לאישי – כרגע יבא (יוצאה).

עתליה.

השמעת? ידידיה לוקח באמת את בת החסיד לאשה! נבָלה היא מאין כמוה – הלא?

יורם.

בודאי, בודאי. אבל – אבל גם לבתנו יש חתן – וכלוב עשיר וידידיה עני –

עתליה.

עני! רק מחוסר השכלה כמוך יאמר כזאת. איש אריסטקרטי כידידיה איננו עני – קנדידט לחכמת המשפטים! התבין?

יורם.

בודאי, בודאי. אבל – אבל אַת בעצמך אמרת כי ידידיה לא יסכון לנו אם לא יהי לדירקטר – ובו לא בחרו –

עתליה.

ומדוע לא השתדלת כי יִבָּחר לדירקטר? לך אין פֶּה לדבר – אתה יודע רק להַלות כסף ולקחת נשך – כמנהג היהודים –

יורם.

אבל – אבל אַת בעצמך צוית עלי להניח את עסקי מסחרי ולהחזיק רק בהלואה, באמרך כי כל הארסטקרטים הם עתה מַלְוִים –

עתליה.

מַלוים! אל תשמיע באזנַי דבור המוני כזה! אמור: דיסקנטרים או בנקירים. השמעת? עד זקנה ושיבה לא אצליח לעשותך לאריסטקרט כמוני. (אביגיל שבה).

אביגיל (אל יורם).

אישי מחכה לך בלשכתו – הואילה נא אדוני –

יורם (אל עתליה).

כרגע אשוב והלכנו יחדו הביתה.

עתליה.

אין לי צרך בך. לֵךְ לְךָ! (יורם יוצא) ואני אלך להגיד לבתי ולכלוב להִכון אל הנשף. שלום! (יוצאה).

— —— —

מחזה שלשה עשר.

אביגיל; אחרי כן אסא ואחריו מררי.

אביגיל.

לא פללתי כי יקל לי ככה להטות את מררי לחפצי. ואמנם לאָשרנו נכשל הפעם ב„מדובר" שאינו מהוגן – כי לולא היה מעשֵיה אדם שלא מן הישוב, כי עתה לא על נקלה החליף מררי אותו בידידיה. אבל ברוך השם, הכל נעשה יפה – ואישי שורר בביתו. (אסא בא).

אסא.

הכל הולך למישרים. מררי מסכים שתהיה הדסה ארושת ידידיה גם בחזיון. כמובן אמרתי לו כי אַת לא הסכַּמת לזאת עד שיתן הוא את הסכמתו הרוממה – כי הוא השורר בביתו. ואולם זאת נוכחתי, כי לולא קם השדוך עם ידידיה אזי לא הִרשה להדסה בשום אופן לשַׂחק בחזיון.

אביגיל.

ולולא ידעתי מראש כי ידידיה יהיה באמת חתן להדסה, אזי לא הרשיתי זאת גם אני – כי אני עושָׂה תמיד רצון בעלי.

אסא.

ידעתי, ידעתי. – ומה עשתה עתליה בזה?

אביגיל.

היא באה לשאל על דבר הנשף, וארגיע את רוחה, בדעתי

מראש כי עתה יסכים מררי. — ואולם זאת ראיתי: בהתיהדותה של עתליה עוד לא הצליח ידידיה הרבה. ובזה אמנם צָדק אישי: אין צרך ליהדות בנפשות כאלה. (מררי בא).

מררי.

יורם הלך לו. הידעתם בשביל מה בא? הוא בא לשאל לאמונתו של מעשֵׂיה — כי מעשיה חפץ ללות כסף ממנו. כמובן לא כִחַדתי מיורם את עשרו של מעשיה — הן כסף יש לו באמת — אני לא אשַׁקר גם על שונאַי — ומעשיה איננו שונא, רק פרא אדם סתם. (ידידיה בא). אַה, הִנֵה החתן. צאו מזה — אני חפץ לדבר אתו ביתידות. (אביגיל ואסא יוצאים).

מחזה ארבעה עשר.

מררי וידידיה.

מררי.

טוב עשית כי באת. אתמול באת בדבר נשף החשק, ואחרית בִקורך היה עסק שותפות. וגם הפעם באת בודאי בדבר הנשף שלכם — ואחרית הבקור יהי גם הפעם עסק שותפות.

ידידיה (לנפשו).

לבו טוב עליו מאד היום. האם „המדובר" הֵסב בשמחתו? (בקול) באמת באתי לא רק בדבר הנשף. ראשונה הבאתי לך את כתב האמָנה שערכתי —

מררי.

טוב מאד. ואני אמרתי כי נשף החשק ולאומיותך יסיחו דעתך מעסקיך. אכן איש חרוץ אתה, איש מעשה — כן אהבתי.

ולכן אני חפץ לדבר אתך גם הפעם על דבר עסק – גם זה עסק שותפות. הלא ידעת כי מעשיה מבצרה בא לראות את בתי – וזה לא כבר הלך מזה – ואני הצעתי חתן לבתי – כי אני שורר בביתי – ובתי שמעה לקולי כחובת בת ישראל –

ידידיה (בהתרגשות).

לא יתכן הדבר! הדסה!! היא – היא לא תאבה ולא תשמע –

מררי.

ואני אומר לך: היא חפֵצה בכל לב – הן החתן הוא איש כלבבה –

ידידיה.

היה לא תהיה! אני יודע את מעשׂיה – הוא לא יוכל למצא חן בעיני עלמה מַשכלת כהדסה.

מררי.

מעשׂיה לא מצא חן גם בעיני אחרי אשר בא בצל קורתי. – אבל אני מצאתי חתן אחר לבתי, והוא טוב בעיני כלנו –

ידידיה.

לא יתכן הדבר! אני יודע כי לא יתכן –

מררי.

מדוע לא יתכן? אני שורר בביתו ובִתי עושה כרצוני. ומה גם כי החתן ידוע לה מכבר – ועתה הוא גם שותפי–

ידידיה.

מה זה תדבר, אדוני? האמנם? האמנם בא גָד לי? אתה נותן לי את תאות לבי, את מַשאת נפשי?

מררי.

אני אינני מבין בלשון המשוררים. אני אומר לך בלשון בני אדם: בך בחרתי לחתן – כמה נדוניא תדרוש?

ידידיה (חובק את מררי).

לוּ ידעת מה מאֻשר אני!

מררי.

כן אמרה גם הדסה – אכן תלמידתך היא. אבל ענני נא: כמה נדוניא תדרוש?

ידידיה.

אני שואל ממך רק את בתך – היא אוצר יקר לי, יקר מכל הון.

מררי.

אני קצבתי נֻדה לבתי עשרים אלף שקל – התֻאות?

ידידיה.

אל נא, אבי! אינני חפץ כי יאמרו הבריות שלקחתי את הדסה בגלל כסף נדוניתה.

מררי.

ואני אינני חפץ כי יאמרו הבריות ששִלחתי את בתי

החוצה בלי מהר ונדה. תהלה לאל יש לי רב, ורק בת אחת לי –

ידידיה.

נחדל נא מזאת; כחפצך כן תעשה. ואני חפץ עתה לראות את חמדת נפשי – אָה, הנה היא באה (הדסה, אביגיל ואסא באים).

מחזה חמשה עשר.

מררי, ידידיה, אביגיל, הדסה ואסא.

ידידיה (רץ לקראת הדסה וחובק אותה).

הנה באה תקותנו!

אסא.

חַבקני נא גם אני – את הדסה עוד תחבוק לעתים קרובות –

ידידיה.

לא כן. ברוב רגשותי שכחתי חק ומשפט. הָאֵם קודמת לכל! (חובק את אביגיל, ואחרי כן את אסא).

מררי.

אני אומר לכם הוא קשה כברזל – כאשר אהבתי. גם בדבר הנדוניא הוא עומד על דעתו – הוא מאן לקחת נֵדה.

ידידיה.

וגם בדבר הלאומיות אעמוד על דעתי עד עולם: אני

אהיה תמיד עברי לאומי - אני אשתדל לְיַהֵד הכל - גם את חותני -

מרדי.

מה? אני זקוק להתיהדות? - האינני יהודי כשר?

ידידיה.

אתה יהודי כשר, אבל לא עברי לאומי - כזה תהיה על יָדִי - עוד תשתתף עִמי גם בלאומיות.

הדסה.

ואני אהיה תמיד עבריה לאומית - כי אני בת לאָמי, וכמוה אעשה תמיד רצון ידידיה.

אסא.

ומה גם כי רַבך ומורך הוא - ומורא רַבך! -

כלוב (מכנים ראשו בפתח).

הֶה? המֻתָּר לבא? (נכנס עם איזבל).

מחזה ששה עשר.

הקודמים. כלוב ואיזבל.

כלוב.

אנחנו באים אל הבחינה שנִדחתה. הֶה? אני שכחתי הכל, כי איזבל לקחה את לבי ואת ראשי. חרוד יפה, הלא?

מררי.

אני מתיר לכם לעשות הבחינה, כי הדסה היא ארושת ;יה באמת ובתמים. אני שורר בביתי ומצוָתי תֵעָשה.

איזבל (אל מררי).

גם לי תתיר, כי גם אני ארושת כלוב באמת.

אביגיל.

אבל ראשונה אתן לכם לגימה קטנה, בתור ערבון למשתה הארושין (יוצאה ומביאה יין).

כלוב.

ואנחנו כלנו עברים לאומיים, הֶה? גם את הארון מררי אני מקבל עתה אל חברתנו הלאומיות, אחרי אשר הוא מַתִּיר הנגונים עבריים. אָה, אנחנו נעשה את האדון מרדי לעִברי כראיבעי;– חרוד יפה, הלא?

אסא.

את העבודה הזאת כבר קִבל ידידיה על עצמו. (לנפשו) וכמדומה לי כי בזאת יצליח פחות מאשר בעולמות העליונים –

כלוב.

כן, כן. ידידיה לוקח לבבות – לא רק לב הדסה. (אל הדסה) התַרשי לו גם לימים הבאים לקחת לבבות, הֶה?

הדסה.

ידידיה לוקח את הלבבות לא לעצמו, כי אם למען השיבָם אל עַמם -

ידידיה.

ואת לבי אני נתתי לעַמי ולך—

כלוב (בקחתו כוס יין).

תחי הלאומיות העברית! יחיו התענוגים העברים! ולַכֹּל לראש תחיינה בנות ציון!

אסא.

ויחי ידידיה המיהֵד את עולמותינו העליונים! ויחיו כל הנאורים העברים!

אביגיל.

וִיחי אישי השורר בביתו!

(המסך יורד).

Tawiow, Israel Hayyim
ha-Sorer be-veto